

HELSINGIN KAUPPAKORKEAKOULU

Laskentatoimen suuntautumisvaihtoehto

LUONNOLLISEN HENKILÖN PÄÄOMATULOJEN VEROTUKSESTA
SUOMESSA JA SAKSASSA - Erityisesti silmällä pitäen
korke- ja osinkotulojen sekä myyntivoittojen verotusta

Helsingin
Kauppa- ja Yhteiskorkeakoulun
Kirjasto

5496

Laskentatoimen pro gradu
-tutkielma
Panu Sopenen
Kevätlukukausi 1993

Hyväksytty laskentatoimen laitoksen laitosneuvoston kokouksessa 17.2.1993
arvosanalla cum laude approbatur

KTT Jarmo Leppiniemi

KTT Markku Koskela

30.12.1992

LUONNOLLISEN HENKILÖN PÄÄOMATULOJEN VEROTUKSESTA SUOMESSA JA SAKSASSA

- erityisesti silmällä pitäen korko- ja osinkotulojen sekä myyntivoittojen verotusta -

Tutkimuksen tavoitteet

Tutkielman tavoitteena oli selvittää, miten pääomatulojen verotus Suomessa eroaa pääomatulojen verotuksesta Saksassa. Lisäksi tavoitteena oli selvittää, miten pääomatulojen verotus täyttää Suomessa ja Saksassa teorian hyvälle pääomaverojärjestelmälle asettamat vaatimukset.

Lähdeaineisto

Lähdeaineistona on käytetty alan kirjallisuutta, lehtiartikleita sekä julkaistuja tutkimuksia. Tutkielmassa esitetyt laskelmat ja kaaviot eivät perustu mihinkään julkaistuun tutkimukseen vaan perustuvat hypoteeseihin.

Tutkimuksen tulokset

Tutkimuksesta käy ilmi pääomatulojen verotuksen epäyhtenäisyys Suomessa. Suomessa osaa pääomatuloista ei veroteta lainkaan, osaa lievän suhteellisen verokannan mukaan ja osaa progressiivisesti tuloverotuksen osana. Verotuksen epäyhtenäisyys on merkittävin ero pääomatulojen verotukseen Saksassa, jossa periaatteessa kaikkia pääomatuloja osaa myyntivoittoja lukuunottamatta verotetaan progressiivisesti tuloverotuksen osana. Pääomatulojen verotuksen uudistamisen jälkeen Suomessa pääomatulojen verotus yhtenäistyy, kun kaikkia pääomatuloja verotetaan suhteellisen verokannan mukaan. Saksassa taas jatkossakin pääomatuloja verotetaan progressiivisesti. Lisäksi tutkimuksen perusteella voidaan arvioida, ettei pääomatulojen verotus täytä Suomessa eikä liioin Saksassakaan kovinkaan hyvin teorian hyvälle pääomaverojärjestelmälle asettamia vaatimuksia. Tosin pääomatulojen verotuksen uudistaminen parantaa Suomessa ja jonkin verran Saksassakin teorian asettamien vaatimusten täyttymistä.

Avainsanat

Saksa, pääomaverotus, korko, osinko, myyntivoittovero

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

SISÄLLYSLUETTELO

KUVIOIDEN LUETTELO

1	JOHDANTO	1
1.1.	Viimeaikaiset verouudistukset ja pääomatulojen verotuksen uudistukset osana kokonaisverouudistuksia	1
1.2.	Luonnollisen henkilön käsite ja verovelvollisuus	2
1.3.	Pääomaverotuksen käsitteet	7
1.4.	Tutkielman tavoitteet ja rajaukset	8
1.5.	Tutkielman rakenne	9
2	PÄÄOMATULOIHIN KOHDISTUVAN VERON MUODOSTUMINEN	11
2.1.	Yleistä	11
2.2.	Pääomatuloista maksettavan veron laskenta Suomessa	12
2.2.1.	Nettotulon laskenta	16
2.2.2.	Kokonaistulosta tehtävät vähennykset	18
2.2.3.	Perheverotus	20
2.2.4.	Eriytetty tuloverojärjestelmä	21
2.3.	Pääomatuloista maksettavan veron laskenta Saksassa	23
2.3.1.	Pääomatulojen ylijäämän laskenta	26
2.3.2.	Perheverotus	28
3	PÄÄOMAVEROTUKSEN TEORIAA	30
3.1.	Hyvään pääomaverojärjestelmään kohdistuvat vaatimukset	30
3.1.1.	Tehokkuus	30
3.1.2.	Oikeudenmukaisuus	32
3.1.3.	Muut kriteerit	34
3.2.	Pääomaverotuksen keskeisiä vaihtoehtoja	37
3.2.1.	Kokonaistuloverotus	38
3.2.2.	Menoverotus	39
3.2.3.	Puhdas palkkaverotus	39
3.3.	Pääomatulojen verotuksen harmonisointipyrkimyksistä Euroopassa	40
3.3.1.	OECD:n harmonisointipyrkimyksistä	40
3.3.2.	EY:n direktiivien harmonisointipyrkimyksistä	41

4	KORKOTULOJEN VEROTUSKOHTELU	44
	4.1. Yleistä	44
	4.2. Korkotulojen verotus Suomessa	44
	4.2.1. Veronhuojennuslain alaisten korkotulojen verotus	45
	4.2.2. Korkotulojen lähdeverolain alaisten korkotulojen verotus	47
	4.2.3. Muiden korkotulojen verotus	51
	4.3. Korkotulojen verotus Saksassa	52
	4.3.1. Kotimaisten korkotulojen verotus	52
	4.3.2. Ulkomaisten korkotulojen verotus	54
	4.4. Korkotulojen verotuksen vertailua	55
5	OSINKOTULOJEN JA MYYNTIVOITTOJEN VEROTUSKOHTELU	57
	5.1. Yleistä	57
	5.2. Osinkotulojen verotus Suomessa	59
	5.2.1. Yhtiöveron hyvitysjärjestelmä	60
	5.2.2. Ulkomailta saatujen osinkojen verotus	63
	5.3. Osinkotulojen verotus Saksassa	64
	5.3.1. Kotimaasta saatujen osinkojen verotus	64
	5.3.2. Ulkomailta saatujen osinkojen verotus	66
	5.4. Osinkotulojen verotuksen vertailua	66
	5.5. Myyntivoittojen verotus Suomessa	67
	5.6. Myyntivoittojen verotus Saksassa	72
	5.7. Myyntivoittojen verotuksen vertailua	73
6.	VERTAILULASKELMIA PÄÄOMATULOJEN VEROTUSKOHTELUSTA SUOMESSA JA SAKSASSA	76
	6.1. Sijoituksen tuotto verojen jälkeen	76
	6.2. Sijoituksen verorasitus eri bruttotuotoilla	82
	6.3. Sijoituksen verorasitus eri marginaaliverokannoilla	85
7	YHTEENVETO	89

LÄHTEET

LIITE

KUVIOIDEN LUETTELO

Kuvio 1	Sijoituksen tuotto verojen jälkeen nykyisten säännösten mukaan	78
Kuvio 2	Sijoituksen tuotto verojen jälkeen uudistusten jälkeen	81
Kuvio 3	Sijoituksen verorasitus eri bruttotuotoilla nykyisten säännösten mukaan	83
Kuvio 4	Sijoituksen verorasitus eri bruttotuotoilla uudistusten jälkeen	84
Kuvio 5	Sijoituksen verorasitus eri marginaaliverokannoilla nykyisten säännösten mukaan	86
Kuvio 6	Sijoituksen verorasitus eri marginaaliverokannoilla uudistusten jälkeen	88

1 JOHDANTO

1.1. Viimeaikaiset verouudistukset ja pääomatulojen verotuksen uudistukset osana verouudistuksia

EY:n nouseminen yhtenäiseksi talousalueeksi Pohjois-Amerikan ja Kaakkois-Aasian rinnalle, EY:n direktiivien sisäisiä lainsäädäntöjä yhtenäistävä vaikutus ja kansainvälinen pääomaliikkeiden vapautuminen ovat johtanut siihen, ettei mikään valtio voi tuudittautua entisiin aikoihin. Menestyäkseen tulevaisuudessa jokaisen valtion on omassa päätöksenteossään, erityisesti taloudellisessa päätöksenteossa, otettava huomioon muutokset ja uudistukset toisissa valtioissa.

Verotuksen uudistaminen ja tietynlainen yhtenäistäminen on ollut yksi viime vuosien suurista taloudellisista muutoksista läntisissä teollisuusmaissa. Verouudistusten painopistealueita ovat olleet ja ovat edelleen korkeiden marginaaliverokantojen alentaminen sekä kotitalouksien että yritysten tuloerotuksessa ja pääomatulojen verotuksen uudistaminen. Marginaaliverokantoja on pystytty alentamaan veropohjaa laajentamalla.

Verouudistusten aalto sai alkunsa Yhdysvalloista, jonka jälkeen yhä useammassa OECD-maassa toteutettu ainakin jonkinlainen verouudistus, toisessa neutraalimpi toisessa radikaalimpi. Pohjoismaista Ruotsissa on viety jo lähes loppuun erittäin radikaali kokonaisverouudistus. Samoin Tanskassa on toteutettu laaja kokonaisverouudistus. Uudistuksissa kotitalouksien marginaaliveroastetta on lievennetty mutta toisaalta muiden muassa vähennyksiä on supistettu. Samoin myyntivoittojen ja varallisuuden verotusta on kiristetty.

Suomessakin on monien muiden OECD-maiden tapaan toteutettu kokonaisverouudistus. Suomessa kokonaisverouudistus lähti liikkeelle vuonna 1988 ja sen voidaan sanoa jatkuvan yhä. Yksi ajankohtaisimmista verouudistuksen osa-alueista Suomessa on pääomatulojen verotuksen uudistaminen, josta vuoden 1992 alussa ilmestyi asiantuntijatyöryhmän muistio. Uudenlainen

pääomatulojen verotuskäytäntö tulee Suomessa voimaan vuoden 1993 alusta.

Saksa on Euroopassa ja erityisesti EY:n alueella vahvan taloutensa ansiosta varsin voimakas vaikuttaja. Saksan talouteen ja myös verotukseen on vaikuttanut ja vaikuttaa paitsi EY myös Saksojen yhdistyminen vuonna 1990. Saksassa verotusta on uudistettu kolmessa vaiheessa vuosina 1986, 1988 ja 1990.¹ Uudistusten päälinja on samansuuntainen kuin muissa maissa. Saksassa pääomatulojen verotusta on uudistettu vaihtelevalla menestyksellä sekä kolmen vaiheen verouudistuksissa että yksittäisillä uudistuksilla.

1.2. Luonnollisen henkilön käsite ja verovelvollisuus

Verovelvolliseksi kutsutaan niitä, joiden velvollisuutena on veron suorittaminen. Pelkkä verovelvollisuus ei edellytä verojen määräämistä, vaan verot määrätään vasta kun on todettu, että verovelvollisella on verotettavaa tuloa tai varallisuutta. Verovelvollisia ovat periaatteessa kaikki luonnolliset eli fyysiset henkilöt iästä, sukupuolesta ja muista henkilökohtaisista seikoista riippumatta samoin kuin juridiset eli oikeushenkilöt. Alaikäisten kohdalla, sikäli kun heillä on verotettavaa tuloa tai varallisuutta, ongelman muodostaa kysymys, verotetaanko heitä erikseen vai yhdessä vanhempien kanssa. Alaikäisten pääomatulojen verotusta käsitellään tarkemmin kappaleessa 2. Suomalaisessa lainsäädännössä TVL 4 §:n mukaan muut kuin luonnolliset henkilöt on jaettu yhteisöihin ja yhtiöihin.²

Aikaisemmin valtiot pyrkivät verottamaan omia kansalaisiaan globaalisesti heidän kaikista tuloistaan ja varallisuudestaan. Kansainvälistymisen lisääntyessä kansalaisuusperiaatteen noudattaminen ei johda kohtuullisuus- ja käytännön tekijät huomioiden oikeudenmukaiseen verotuskohteluun. Sen

¹ Verouudistusten sisällöstä tarkemmin ks. Bundesministerium der Finanzen s. 4-9

² Verohallinnon käsikirja s. 3

sijaan nykyään vero-oikeudessa puhutaan ajattelutavasta, josta Niskakangas käyttää nimitystä taloudellisten siteiden periaate. Koska verotus on kiinteässä yhteydessä henkilöön liittyviin taloudellisiin tosiseikkoihin, on luonnollista, että valtioiden verotusoikeutta sääntelevät taloudelliset tekijät. Jotta joku ilmiö voisi olla valtiossa verotuksen kohteena, täytyy sillä olla joku taloudellinen liittymäkohta valtioon.³

Verolait ovat kansallisia lakeja. Ainakaan tähän päivään mennessä ei ole esiintynyt selviä kansainvälisen verotuksen muotoja, joskin on todettava, että viime aikoina kansalliset verolainsäädännöt ovat selvästi yhtenäistyneet. Sen vuoksi kunkin valtion veroviranomaiset soveltavat yksinomaan sen valtion verolainsäädäntöä. Tämä ei kuitenkaan estä verotusta kohdistumasta valtion rajojen ulkopuolelle.

Keskustelu valtioiden verotusoikeuden kansainvälisestä ulottuvuudesta kulminoituu kahteen periaatteeseen: asuinvaltio- ja lähdevaltioperiaatteeseen. Asuinmaaperiaate sisältää ajatuksen, jonka mukaan kaikkia tietyn valtion alueella asuvia henkilöitä verotetaan globaalisesti kaikista heidän tuloistaan ja varallisuudestaan. Verotuksellinen liittymäkohta valtioon on tällöin henkilöllinen ja muodostuu nimenomaan asuinpaikan mukaan. Lähdemaaperiaatteen mukaan verotusoikeus vero-objektiin eli tuloon tai varallisuuteen on sillä valtiolla, johon objektilla on liittymäkohta, eli sillä valtiolla mistä vero-objektin voidaan katsoa kertyvän.

Asuinvaltio- ja lähdevaltioperiaatteet eivät ole sisällöltään yksiselitteisiä. Oikeuskäytännön selkeyttämiseksi valtioilla on säännökset siitä, milloin henkilön katsotaan asuvan kyseisessä maassa. Samoin valtioilla on omat säännöksensä siitä, milloin tulon katsotaan olevan jostakin valtiosta peräisin. Yleensä eri valtioiden vero-oikeuden perusjärjestelmässä ei sovelleta yksinomaan asuinvaltio- tai lähdeveroperiaatetta. Lähes poikkeuksetta valtio on määrännyt verovelvolliseksi sekä kyseisessä valtiossa asuvat henkilöt että ulkomailla

³ Niskakangas (1987) s. 3-5

asuvat henkilöt, jotka siitä maasta saavat tuloja tai joilla on siinä maassa varallisuutta.⁴

Toisin sanoen pääpaino on tällä hetkellä asuinmaaperiaatteen noudattamisessa. Sisäisissä lainsäädännöissään valtiot asuinmaaperiaatteen dominoivasta asemasta huolimatta kuitenkin yleisesti soveltavat sen rinnalla myös muita periaatteita. Selvimmin tämä on nähtävissä verovelvollisuuden jaossa käsitteisiin yleinen ja rajoitettu verovelvollisuus, jotka sisältyvät lähes poikkeuksetta valtioiden lainsäädäntöön, niin Suomen kuin Saksankin.

Suomessa TVL 9,1 §:n 1 kohdassa puhutaan yleisestä verovelvollisuudesta. Lainkohdan mukaan määrätään verovuonna Suomessa asunut henkilö sekä kotimainen yhteisö ja kuolinpesä suorittamaan veroa täältä ja muualta saamastaan tulosta. Varallisuuden osalta sama määräys löytyy TVL 11,1 §:n 1 kohdassa. Yhdenmukaisesti yleisen verovelvollisuuden kanssa puhutaan yleisesti verovelvollisista, joita ovat Suomessa asuvat henkilöt, kotimaiset yhteisöt ja kuolinpesät. Yleisten verovelvollisuus Suomeen on globaalista. Verotuksen toteutuksen yksityiskohdissa on joskus merkitystä sillä, onko tulo Suomesta vai ulkomailta peräisin. Verovelvollisuuden laajuuden kannalta on kuitenkin lähtökohtaisesti yhdentekevää, missä tulon tai varallisuuden lähde on.

Edellämainittu yleistä verovelvollisuutta koskeva TVL:n säännös tarkoittaa asuinvaltioperiaatteen noudattamista Suomen verolainsäädännössä. Luonnollisten henkilöiden velvollisuus maksaa veroa globaalista tulosta ja varallisuudesta liitetään Suomessa asumiseen.

Yleisen verovelvollisuuden lisäksi henkilön verovelvollisuus voi olla rajoitettua. Rajoitetusti verovelvollisia Suomessa ovat ulkomailta asuvat henkilöt ja ulkomaiset yhteisöt. Rajoitetusti verovelvolliset maksavat veroa Suomeen vain Suomesta saamastaan tulosta ja täällä sijaitsevasta varallisuudesta.

⁴ Niskakangas (1987) s. 6

Lainkohtien yleinen ja rajoitettu verovelvollisuus on sidottu maassa asumiseen. Milloin sitten luonnollinen henkilö katsotaan Suomessa asuvaksi? Asumisen määrittelyn pääsääntö löytyy TVL 13 §:n 1 momentista. Lainkohta jakautuu kolmeen osaan. Ensinnäkin Suomessa asuvaksi katsotaan henkilö, jolla on tälläällä varsinainen asunto tai koti. Toiseksi Suomessa asuvana pidetään henkilöä, jonka varsinainen asunto tai koti on ulkomailla, mutta joka oleskelee Suomessa yli kuuden kuukauden ajan.

Lainkohdan kolmas osa käsittelee ns. kolmen vuoden sääntöä. Sen pääsisältö on, että olennaiset siteet Suomeen säilyttäneet ulkomaille muuttanut Suomen kansalainen katsotaan Suomessa asuvaksi. Jos olennaisia siteitä Suomeen ei ole, ulkomaille muuttanut Suomen kansalainen katsotaan Suomessa asuvaksi kunnes kolme vuotta on kulunut sen vuoden päättymisestä, jonka aikana hän on lähtenyt Suomesta. Yleinen verovelvollisuus ratkaistaan siis sillä perusteella, kuinka kiinteät henkilökohtaiset ja taloudelliset siteet ulkomaille muuttaneella verovelvollisella on Suomeen.

Saksassa henkilöverotuksen kansainväliset ulottuvuudet ovat hyvin Suomen kaltaiset. Saksan verolainsäädännössä löytyvät käsitteet yleinen ja rajoitettu verovelvollisuus. Luonnolliset henkilöt, joilla on Saksassa asuinpaikka (Wohnsitz) tai jotka pysyvästi oleskelevat maassa (gewöhnlicher Aufenthalt), ovat tuloverolain (Einkommensteuergesetz) 1 §:n mukaan Saksassa yleisesti verovelvollisia (unbeschränkt Einkommensteuerpflichtig)⁵. Verovelvollisella on asuinpaikka siellä, missä hänellä on asunto, jonka hän olosuhteista päätellen aikoo säilyttää ja jota hän aikoo käyttää. Asunnon täytyy olla asuttavaksi soveltuva.

Myös Saksan oikeudessa sovelletaan kuuden kuukauden sääntöä. Henkilön katsotaan asuvan pysyvästi Saksassa, jos henkilö oleskelee Saksassa vähintään kuusi kuukautta. Oleskelun tulee

⁵ Saksassa käytettävät termit saattavat poiketa Suomessa ja muissa Pohjoismaissa käytettävistä termeistä. Yleisistä verovelvollisista käytetään myös termiä Steuerinländer ja rajoitetusti verovelvollista termiä Steuerausländer.

olla verrattain yhtäjaksoista. Sääntö ei ole kuitenkaan aivan ehdoton, vaan joissakin tapauksissa lyhyempikin oleskelu synnyttää yleisen verovelvollisuuden Saksaan. Toisaalta jos henkilö oleskelee Saksassa vain vierailu-, virkistys- tai sairaudenhoitotarkoituksessa tms. syystä, eikä oleskelu kestä yhtä vuotta kauempaa, ei yleinen verovelvollisuus Saksaan laukea.⁶

Yksi verorasituksen pienentämiskeino on siirtää asuinpaikka maahan, jossa verorasitus on nolla tai ainakin verorasitus on huomattavasti pienempi kuin kotimaassa. Verotuksen kiertäminen asuinpaikkaa muuttamalla on selvästi tuntuvampi ongelma Saksassa kuin Suomessa. Saksassa tämänlaista veropakoa pyritään estämään ulkomaalaisverolain (Aussensteuergesetz) 2-5 §:llä. Lainkohta sisältää määräykset ns. laajennetusta rajoitetusta verovelvollisuudesta.

Laajennettu rajoitettu verovelvollisuus koskee sellaisia Saksan kansalaisia, jotka viimeisten kymmenen vuoden aikana ennen yleisen verovelvollisuuden päättymistä ovat olleet vähintään viisi vuotta Saksassa yleisesti verovelvollisia. Laajennettu rajoitettu verovelvollisuus on voimassa kymmenen vuotta muuttovuoden jälkeen. Säännöksiä sovelletaan silloin, kun henkilö muuttaa Saksaa alhaisemman verorasituksen maahan tai kun henkilö muuttaa Saksasta asettumatta mihinkään vakinaisesti asumaan. Säännösten yhtenä soveltamisedellytyksenä on olennaisten taloudellisten intressien säilyttäminen Saksaan (wesentliche wirtschaftliche Inlandsinteressen).

Siinä tapauksessa, että verovelvollinen muuttaa maahan, jossa verorasitus ei merkittävästi poikkea Saksan verotuksesta, Saksan verolainsäädännössä sovelletaan samanlaista kolmen vuoden sääntöä kuin Suomessa. Rajoitetusti verovelvollisia (beschränkt Einkommensteuerpflichtig) Saksassa ovat muualla kuin Saksassa asuvat, jotka saavat tuloa Saksasta tai joilla on varallisuutta Saksassa.

⁶ Niskakangas (1987) s. 20-21

1.3. Pääomaverotuksen käsitteet

Pääomaverotuksella tarkoitetaan pääomatulojen ja omaisuuden verottamista. Laajan käsitteen mukaan tärkeimmät pääomaverot ovat: luonnollisten henkilöiden pääomatulovero, yritysten tulovero, myyntivoittovero ja varallisuusvero.⁷ Verotuksessa käytettävän käsitteen mukaisesti pääomatuloja ovat tulot, jotka on saatu muusta kuin kiinteään omaisuuteen tai elinkeinon sijoitetusta pääomasta. Erään määritelmän mukaan pääomatuloa on omaisuuden tuotto, omaisuuden luovutuksesta saatu voitto ja muu sellainen tulo, jota varallisuuden voidaan katsotaan kerryttäneen. Suomalaisessa lainsäädännössä TVL 17 b §:n säännöksessä luetellaan kaikki ansiotuloiksi luettavat tulot. Muista kuin ansiotuloista eli pääomatuloista mainitaan vain esimerkkejä. Saksalaisessa lainsäädännössä merkittävimmät pääomatulolajit on lueteltu tuloverolain (Einkommensteuergesetz, EStG) 20 §:ssä. Käytännössä tavanomaisimmat pääomatulolajit ovat:

- korkotulot
- osinkotulot ja osinkotuloihin rinnastettavat tulot
- vuokratulot
- oman asunnon asuntotulo
- arvopapereiden ja kiinteään omaisuuden luovutuksesta saatu voitto
- metsätalouden puhdas tuotto
- tulot vakuutussäästämisestä

Ylläolevista pääomatulolajeista korko-, osinko- ja vuokratuloja sekä oman asunnon asuntotuloa kutsutaan omaisuustuloiksi. Omaisuustulot ovat luonteeltaan juoksevia pääomatuloja. Talletuksen korko realisoituu esimerkiksi vuosittain tiettyinä päivinä. Metsätulot eivät sen sijaan ole juoksevia pääomatuloja. Metsän tuotto realisoituu vasta metsää myydessä.

⁷ Airaksinen & Hagfors s. 1-2

1.4. Tutkielman tavoitteet ja rajaukset

Tutkielman tavoitteena on selvittää, miten pääomatulojen verotus Suomessa eroaa pääomatulojen verotuksesta Saksassa. Samalla tavoitteena on selvittää, miten pääomatulojen verotus täyttää Suomessa ja Saksassa teorian hyvälle pääomaverojärjestelmälle asettamat vaatimukset.

Jotta ensimmäiseen päätavoitteeseen saataisiin vastaus, tutkielman tavoitteena on löytää vastaus seuraaviin kysymyksiin: Miten pääomatuloja verotetaan nykyisin Suomessa ja Saksassa ja miten nykyiseen oikeustilaan on päädytty? Miten pääomatuloja tullaan jatkossa verottamaan Suomessa ja Saksassa? Mitkä ovat pääomatulojen verotuksen merkittävimmät eroavaisuudet ja yhtäläisyydet Suomessa ja Saksassa?

Jotta toiseen päätavoitteeseen saataisiin vastaus, tutkielman tavoitteena on löytää vastaus seuraavaan kysymykseen: Millainen on teorian kannalta hyvä pääomaverojärjestelmä? Lisäksi toisen päätavoitteen yhteydessä tutkielmassa pyritään löytämään sekä OECD:n että EY:n harmonisointipyrkimyksiä pääomatulojen verotuksen suhteen ja onko pääomatulojen verotus Suomessa ja Saksassa harmonisointipyrkimyksien mukaista.

Tutkielmassa tutkitaan luonnollisten henkilöiden pääomatulojen verotusta. Yhteisöjen, yhtymien ja muiden oikeushenkilöiden pääomatulojen verotus rajataan tämän työn ulkopuolelle.

Tutkielmassa keskitytään korko- ja osinkotulojen sekä myyntivoittojen verotuskohteluun. Korkotulojen verotusta tutkitaan siitä syystä, että pääomien liikkuvuuden kannalta kunkin maan korkotuloihin soveltama verotuskohtelu on tärkeää. Osinkotulojen ja myyntivoittojen verotusta tutkitaan siitä syystä, että luonnollisten henkilöiden kiinnostus osakesäästämisestä kohtaan riippuu paljolti osinkotulojen ja myyntivoittojen verotuksesta. Tutkielmassa osinkotulona ymmärretään verovelvollisen osakeyhtiöstä ja muusta saksalaisesta pääomayhtiöstä saaman tulon lisäksi ns. hiljaisen osakkaan (Stille Gesellschafter) yhtiöosuutensa perusteella saksalaisesta yhtiöstä

saama tulo.

Työssä ei käsitellä henkivakuutus yms. vakuutussäästämisen verotusta. Sekä Suomessa että Saksassa vakuutussäästämisen verotuksessa on pieniä yksityiskohtia, joiden käsittely vaatisi pohjaksi laajemmin työn. Samoin vuokratulot rajataan työn ulkopuolelle. Saksassa metsien omistus on jakautunut toisin kuin Suomessa ja metsätulot koskevat huomattavasti pienempiä henkilöryhmiä Saksassa kuin Suomessa. Eroavaisuuksista johtuen metsätulojen verotuksen käsittely jätetään tämän työn ulkopuolelle.

Tutkielmassa vertailtavien luonnollisten henkilöiden oletetaan olevan toisessa vertailuvaltiossa yleisesti verovelvollinen ja vastaavasti toisessa vertailuvaltiossa rajoitetusti verovelvollinen. Rajankäynti ja tulkintaongelmat yleisestä ja rajoitetusta verovelvollisuudesta rajataan tutkielman ulkopuolelle.

1.5. Tutkielman rakenne

Tutkielma on luonteeltaan vertaileva. Tutkielma perustuu pääomatulojen verotusta sääteleviin lakeihin ja oikeuskäytäntöön. Lisäksi tutkielmassa tuodaan esille asiantuntijoiden esittämiä mielipiteitä pääomatulojen verotuksesta.

Tutkielma etenee siten, että toisessa kappaleessa selvitetään miten pääomatuloihin kohdistuva vero muodostuu. Kappaleessa selvitetään pääomatulojen veronalaisuus ja vastaavasti pääomatuloihin kohdistuvien menojen vähennyskelpoisuus sekä pääomatuloista vähennettävät vapaamäärät. Samoin kappaleessa selvitetään pääomatulojen perheverotuskysymyksiä eli miten alaikäisten lasten pääomatuloja verotetaan ja poikkeakoaviopuolisoiden pääomatulojen verotus yksinään asuvien pääomatulojen verotuksesta.

Kolmannessa luvussa lähestytään pääomaverotukseen teorian näkökulmasta. Aluksi selvitetään teorian hyvälle pääomaverojärjestelmälle asettamia vaatimuksia. Seuraavaksi esitellään teorian kannalta keskeisimmät pääomaverotuksen vaihtoehdot.

Kappaleen lopuksi luodaan katsaus OECD:n ja EY:n harmonisointipyrkimyksiin pääomatulojen verotuksessa.

Neljännessä luvussa perehdytään korkotulojen verotukseen Suomessa ja Saksassa. Luvussa käsitellään molempien maiden korkotulojen verotus nykyisin ja miten nykyiseen verotukseen on päädytty sekä miten korkotuloja tullaan jatkossa verottamaan. Viidennessä luvussa taasen perehdytään osinkotulojen ja myyntivoittojen verotukseen Suomessa ja Saksassa. Käsitteilytapa viidennessä luvussa on sama kuin neljännessä luvussa.

Kuudennessa luvussa havainnollistetaan graafisin esityksin ja näitä täydentävien esimerkein käsiteltävien pääomatulojen verotuskohtelua kummassakin maassa. Esimerkkien oletuksena pidetään rationaalista sijoittajaa, joka pyrkii maksimoimaan sijoitustulonsa verojen jälkeen.

2 PÄÄOMATULOIHIN KOHDISTUVAN VERON MUODOSTUMINEN

2.1. Yleistä

Vero on rahasuoritus, jonka julkinen yhdyskunta sille kuuluvan vallan nojalla velvoittaa verovelvolliset suorittamaan yhdyskunnalle. Aktiiviseksi verosubjekteiksi tai veronsaajiksi kutsutaan niitä, joilla on oikeus saada veroja. Vastaavasti verovelvollisten tai passiivisten verosubjektien velvollisuus on maksaa veroja.

Aktiivisten ja passiivisten verosubjektien välillä on verovelkasuhde, jonka sisältönä on julkisoikeudellinen velvollisuus rahasuoritukseen. Verovelvollisen verovelvollisuus liittyy aina johonkin tiettyyn asiantilaan, vero-objektiin. Vero-objekti on jokin tosiseikka, esim. henkilöllä on vuodenvaihteessa tietty varallisuus tai hän on verovuoden aikana nostanut tietyn osingon. Abstraktinen verovelvollisuus syntyy suoraan lain nojalla heti, kun lain edellyttämä tosiseikasta on toteutunut. Abstraktista verovelvollisuutta ei verovelvollinen omilla toimenpiteillään voi enää poistaa. Konkreettinen verovelvollisuus syntyy, kun viranomainen suorittaa maksuunpanotoimen. Kuitenkaan esim. liikevaihtoveron ja lähdeveron osalta erityistä veron määräämistä ja maksuunpanoa ei toimiteta (itseverotusmenettely). Tosin jos verovelvollinen ei vapaaehtoisesti maksa veroa, viranomainen suorittaa maksuunpanotoimen. Konkreettisen verovelvollisuuden syntyminen ei vielä merkitse, että vero olisi erääntynyt maksettavaksi. Kunkin veron osalta erääntymisajankohta määrätään erikseen.⁸

Verot jaetaan välittömiin ja välillisiin veroihin. Välittömät verot on tarkoitettu jäämään verovelvollisen lopulliseksi rasitukseksi. Välittömiä veroja ovat mm. henkilökohtainen tulovero, kunnallisvero, kirkollisvero ja perintö- ja lahjavero. Välilliset verot taas on tarkoitettu vyöryttäväksi yrittäjiltä lopullisille kuluttajille. Yleisin välillinen vero on liikevaihtovero. Verojen jako välittömiin ja välillisiin veroihin ei tieteellisessä mielessä täysin tarkka.

⁸ Andersson (1992) s. 3

Jotkut välilliset verot, mm. tulli, saattavat tietyissä tapauksissa jäädä verovelvollisen rasitukseksi.

Edellämainitun jaon lisäksi verot jaetaan suhteellisiin ja progressiivisiin veroihin. Vero on suhteellinen, jos laissa on määrätty paljonko veroa on maksettava veroyksiköltä. Esim. korkotulon lähdevero ja kunnallisvero ovat suhteellisia veroja. Vero on progressiivinen, jos veroa on maksettava sitä korkeamman prosenttimäärän mukaan mitä suurempi tulo on. Valtion tulovero on progressiivinen vero. Luonnollisen henkilön marginaaliveroksi kutsutaan sitä prosenttimäärää, jonka mukaan veroa menee verovelvollisen vuositulon lisäyksestä.

2.2. Pääomatuloista maksettavan veron laskenta Suomessa

Suomessa asuvan Suomesta saamiin korkotuloihin ja Suomessa rajoitetusti verovelvollisen Suomesta saamiin pääomatuloihin sovelletaan suhteellista verokantaa. Maksettava vero on laissa määrätty verokanta kerrottuna kyseisellä tulolla. Vero on lopullinen tulovero, jonka tulon maksaja pidättää tulon lähteellä.

Suomessa asuvan Suomesta saamiin korkotulot verotetaan korkotulojen lähdeverolain mukaan (L korkotulon lähdeverosta 28.12.1990/1341). Korkotulojen lähdeverolain sisällöstä tarkemmin kappaleessa kolme. Suomessa rajoitetusti verovelvollisen Suomesta saamiin pääomatulojen verotus määräytyy Suomen ja verovelvollisen asuinmaan välisen verosopimuksen säännösten mukaan edellyttäen tietenkin, että Suomi on tehnyt verosopimuksen. Jos kyseistä verosopimusta ei ole, Suomessa rajoitetusti verovelvollisen pääomatuloihin sovelletaan Lakia rajoitetusti verovelvollisen tulon ja varallisuuden verottamisesta (627/78) eli ns. lähdeverolakia.

Suomessa asuvan pääomatulot lukuunottamatta osaa hänen Suomesta saamia korkotuloja kuuluvat tuloverotuksen piiriin. Näiden pääomatulojen verotus on siis progressiivista ja pääomatuloja verotettaessa sovelletaan Tulo- ja varallisuusverolakia (TVL). Luonteeltaan TVL on yleislaki. Tämä tarkoittaa sitä, että TVL sääntelee kaikki ne kysymykset, joista ei

ole säädetty muissa laissa. Tulovero on perusteeltaan nettovero eli verotus kohdistuu tuloon, josta vähennetty kaikkien hankkimisesta ja säilyttämisestä aiheutuneet menot.

Tuloveroa laskettaessa voidaan esittää neljä kysymysryhmää: a) verovelvollisuus eli ketkä luonnolliset henkilöt ja oikeushenkilöt ovat velvollisia maksamaan tuloveroa; b) laajuusongelma eli tulojen veronalaisuus ja menojen vähennyskelpoisuus; c) jaksotusongelma eli mihin verovuoteen kukin erä on kohdistettava ja d) veron määrä. Lisäksi on mainittu arvostus- ja kohdistamiskysymykset. Edellisellä tarkoitetaan kysymyksiä, minkä rahamäärän arvoisena jokin tulo- tai menoerä on otettava huomioon. Jälkimmäisellä tarkoitetaan kysymyksiä, kenelle jokin tulo tai vähennys kuuluu.⁹ Pääomatulojen verotuksen kohdalla arvostus- ja kohdistamiskysymyksiin ei yleensä liity ongelmia.

Luonnollisen henkilön verovelvollisuus Suomessa on määritelty kappaleessa 1.2.. Sen jälkeen kun luonnollinen henkilön on TVL:n säännösten mukaan määritelty Suomessa yleisesti verovelvolliseksi, on määritettävä henkilön nettotulo eli mitkä tulot ovat veronalaisia ja vastaavasti mitkä menot ovat vähennyskelpoisia tulon hankkimis- ja säilyttämismenoja (luonnollisia vähennyksiä). Verovelvollisen elinkeinotoiminnan nettotulo määritetään EVL:n mukaan, maatilatalouden nettotulo MVL:n mukaan. Jos tulolajin verotusta varten ei ole erityissäännöstä, verotus määritetään TVL:n mukaan. Yksinomaan TVL:n säännösten mukaan verotetaan epäitsenäisestä työstä saatua tuloa eli palkkatuloa, pääomatuloa sikäli kun tuloa ei ole erikseen määritelty verovapaaksi, myyntivoittoja ja muita satunnaisia tuloja.¹⁰

Nettotulon eli puhtaan tulon laskenta tapahtuu TVL 44 §:n mukaan kunkin tulolähteen osalta erikseen. Nettotulon laske- misesta tarkemmin seuraavassa alaotsikossa. Tulolähteen nettotulo voi olla myös negatiivinen. Yhden tulolähteen

⁹ Andersson (1992) s. 19

¹⁰ Andersson (1992) s. 19-20

tappio voidaan kuitata muiden tulolähteiden tuloa vastaan. Tappion kuittaaminen muiden tulolähteiden tulosta on mahdollista vain valtionverotuksessa. Tästä pääperiaatteesta on kuitenkin poikettu eräiden väärinkäytösten estämiseksi säätämällä, että maatilatalouden tappio on vähennyskelpoinen kokonaistulosta vain 10 000 markkaan asti. Loppuosan tappiota voidaan vähentää vain maatilatalouden nettotulosta seuraavina vuosina. Vuoden 1993 alusta alkaen tulolähteen tappion kuittausmahdollisuus muiden tulolähteiden tuloa vastaan poistuu kokonaan.

Kun verovelvollisen eri tulolähteiden nettotulot on vahvistettu, vähennetään verovelvollisen nettotulojen summasta kokonaistuloista tehtävät vähennykset. Kokonaistuloista tehtävät vähennykset saa vähentää vain mikäli ne on laissa nimenomaan mainittu. Ne ovat osaksi erilaisia valtion- ja kunnallisverotuksessa.

Verovelvollisiin, jotka eivät harjoita liikettä tai ammattia, sovelletaan jaksottamismääräysten kassa- eli käteisperiaatetta. Liikkeen ja ammatinharjoittajiin sovelletaan kirjanpitoperiaatteiden mukaista suoriteperiaatetta. Kassaperiaate merkitsee sitä, että kukin tuloerä on sen verovuoden tuloa, jolloin tuloerä on saatu tai se on ollut verovelvollisen nostettavissa. Vähennyskelpoiset menot otetaan huomioon sinä verovuonna, jona meno on suoritettu. Myyntivoitoissa kassaperiaatteen noudattaminen tarkoittaa sitä, että voitto kauppahinnan saantiajankohdasta riippumatta katsotaan syntyneeksi sinä vuonna jona luovutus on tapahtunut (KHO 1965 II 568). Jaksottamisperiaatteiden soveltamisessa on kuitenkin kohtuusyistä joustettu (KHO 1975 II 550-552).¹¹

Verovelvollisen verotettavaan tuloon päädytään, kun verovelvollisen kokonaistuloista on vähennetty kokonaistuloista tehtävät vähennykset. Verotettavasta tulosta vähennetään vielä mahdollinen tappio, jos tappion vähentäminen on tappiontasauslain mukaan mahdollista. Näin saadaan selville markkamäärä, josta lasketaan veron markkamäärä. Valtion

¹¹ Andersson (1992) s. 47-49

tulovero lasketaan progressiivisen valtionveroasteikon mukaan. Veroasteikko vahvistetaan TVL 145 §:ään mukaan vuosittain erillisessä asteikkolaissa. TVL 146 §:n mukaan oheisen asteikon mukaan määrättävästä verosta tehdään vielä eräitä vähennyksiä. Vuosien 1991 ja 1992 valtion tuloveroasteikko näyttää seuraavanlaiselta:

Verotettava tulo	Vero alarajan kohdalla	Vero alarajan ylittävästä tulon osasta
mk	mk	%
40 000 - 56 000	50	7
56 000 - 70 000	1 170	17
70 000 - 98 000	3 550	21
98 000 - 154 000	9 430	27
154 000 - 275 000	24 550	33
275 000 -	64 480	39

Kunnallisverotuksessa verotettava tulo lasketaan ja mahdollinen tappio vähennetään samoin kuin valtionverotuksessa. Saatu tulo muutetaan veroäyriksi (1 mk = 1 äyri). Jokaisen verovelvollisen maksettava kunnallisveron määrä saadaan kertomalla verovelvollisen ao. kunnassa kertyneiden veroäyrien määrä kunnallisen veroäyrin hinnalla. Veronmaksajien Keskusliiton laskelmien mukaan vuonna 1992 kunnallisvero on keskimäärin 16,84 penniä veroäyriltä. Kun kunnallisveroon lisätään lakisääteiset kirkollisvero¹², kansaneläkevakuutusmaksu ja sairausvakuutusmaksu, kunnallisvero liitännäisineen nousee n. 20 penniin veroäyriltä. Kunnallisvero ja sen liitännäiset ovat siis suhteellisia veroja. Käytännössä kuitenkin kunnallisverokin on pienten tulojen osalta progressiivista, mikä johtuu pienituloisia suosivasta kunnallisverotuksen perusvähennyksestä.

Pelkkä tulovero ei voi johtaa siihen, että verovelvolliselle määrättyt verot ylittävät hänen verotettavan tulonsa. Jos verovelvolliselle määrätään tuloveron lisäksi suhteellinen

¹² Luonnollisesti vain luterilaiseen tai ortodoksiseen kirkkoon kuuluvat verovelvolliset maksavat kirkollisveroa.

varallisuusvero, tulo- ja varallisuusvero voivat nousta yli verovelvollisen kokonaistulon. Tällaisen verotuksen välttämiseksi TVL 156 §:stä löytyy ns. kattosääntö. Jos verovelvollisen kokonaisverot ovat suuremmat kuin 70%:ia hänen verotettavasta tulostaan, kattosäännön mukaan valtionveroa alennetaan.¹³ Vuonna 1991 ja 1992 verotettavan varallisuuden alaraja on 1 100 000 mk, jolloin varallisuusvero on 500 mk. Vero alarajan ylittävistä varallisuudesta on 0,9%.

2.2.1. Nettotulon laskenta

Nettotulo lasketaan tulolähteittäin vähentämällä tulolähteen vähennyskelpoiset menot tulolähteen veronalaisista tuloista. Tulolähteellä ymmärretään verovelvollisen jokaista erillistä ja itsenäistä tulonhankkimistoimintaa. Tulojen jakaminen lisäksi eri tulolajeihin on tarkoituksenmukaista, kun halutaan kiinnittää huomiota siihen seikkaan, ettei kaikenlaaista tuloa tulolähteen sisällikään voida laskea samojen sääntöjen mukaan.¹⁴ Luonnollisen henkilön eri tulolajeina pidetään seuraavia tuloja:

- I. Maatilatalouden eli maatalous- ja metsäkiinteistön tuottama tulo
- II. Muun kiinteistön (muun kuin maatilana) tuottama tulo
- III. Elinkeinotoiminnasta (liike ja ammatti) saatu tulo
- IV. Epäitsenäisestä työstä saatu ja siihen rinnastettava tulo
- V. Pääomasta saatu tulo
- VI. Satunnaiset tulot

Oheisesta luettelosta tulolajit IV-VI muodostavat yhden tulolähteen, henkilökohtaisten tulojen tulolähteen.

TVL:n tulokäsitetä koskeva yleissäännös on TVL 43 §:ssä, jonka mukaan veronalaiseksi tuloksi katsotaan laissa mainituin rajoituksin verovelvollisen rahana tai rahanarvoisen

¹³ Andersson (1992) s. 58

¹⁴ Andersson (1990) s. 28

etuutena saamat tulot. Oheisen yleissäännöksen lisäksi tulokäsite määritellään yksittäisiä tulotyyppejä ja -eriä koskevissa säännöksissä. Tulokäsitteen kannalta merkittävimmät yksittäiset säännökset ovat TVL 67-69 §:n säännökset. TVL 67-69 §:n säännökset osoittavat, että TVL:n tulokäsite perustuu juoksevan tulon ja pääomavoittojen väliseen rajanvetoon. Pääomavoitot eivät pääsääntöisesti ole verovapaita, vaan normaalia lievemman tuloverotuksen alaisia.¹⁵

Lainkohdan mukaan siis kaikki tuloerät, joita ei ole nimenomaan säädetty verovapaaksi, ovat veronalaisia. Tässä työssä käsiteltävien juoksevien pääomatulojen, korko- ja osinkotulojen, kohdalla tulo on kokonaisuudessaan veronalaista edellyttäen tietenkin ettei tuloa ole säädetty verovapaaksi. Rahanarvoihin etuuksiin, kuten luontoisetuihin, liittyy aina arvostusongelmia. Pääomatulojen kohdalla rahanarvoisia etuuk-
sia ja sitä kautta arvostusongelmia ei juurikaan ole.

Nettotuloon pääsemiseksi veronalaisista tuloista on siis vähennettävä vähennyskelpoiset menot, joita kutsutaan tulon hankkimis- ja säilyttämismenoiksi eli luonnollisiksi vähennyksiksi. Tyhjentävää luetteloa luonnollisista vähennyksistä on mahdotonta antaa. Yksittäistapauksia on arvosteltava TVL 81,1 §:n mukaan. Menon vähennyskelpoisuuteen kuuluu kaksi tärkeää täydennyssääntöä, joilla on merkitystä myös pääomatulojen verotuksessa. Ensimmäisen säännön mukaan verovapaan tulon hankkimisesta ja säilyttämisestä aiheutuneita menoja ei saa vähentää (TVL 81,3 §). Toisen säännön mukaan verovelvollisen elinkustannukset ovat vähennyskeltvottomia. TVL 85 §:n mukaan verovelvollisen elinkustannuksia ei saa vähentää tulon hankkimisesta ja säilyttämisestä aiheutuneina menoina. Elinkustannuksissa on usein kyse tulon käytöstä eikä tulon hankkimisesta ja säilyttämisestä aiheutuneista menoista.

Tavallisten palkansaajien ja pääomantulonsaajien luonnolliset vähennykset ovat erittäin vaikeita määritellä, koska elinkustannusten ja muun rahankäytön raja ei missään tapauksessa ole selkeä. Todistamisvaikeuksien takia ja veroviranomaisten työn

¹⁵ Andersson (1990) s. 30-31

helpottamiseksi käytetään kaavamaisia ratkaisuperusteita. Eräs tällainen kaavamainen vähennys on TVL 86 §:n tulonhankkimisvähennys, joka ilman näyttöä myönnetään kaikille palkansaajille.

Satunnaisten tulojen tärkeimmät lajit ovat satunnainen myyntivoitto ja omaisuuden luovutusvoitto. Niiden verotussäännökset ovat TVL 67-69 §:ssä. Miten satunnaisia tuloja verotetaan ja paljonko myyntivoiton määrästä lisätään verovelvollisen kokonaistuloihin selvitetään kappaleessa 5.5..

2.2.2. Kokonaistulosta tehtävät vähennykset

Tuloverotuksen yhtenä tavoitteena on ottaa huomioon verovelvollisten veronmaksukyvyyn eroavaisuudet. Tämän vuoksi laki sallii eräät lisävähennykset nettotulosta. Näitä vähennyksiä kutsutaan kokonaistulosta tehtäviksi vähennyksiksi ja niistä säädetään TVL 87-113 §:ssä. Kokonaistulosta tehtävien vähennysten vähennyskelpoisuus perustuu täsmällisiin sääntöihin, joita vain harvoin voidaan tulkita laventavasti niinkuin eräitä luonnollisten vähennysten säännöksiä. Kokonaistulosta tehtävät vähennykset on jaettu TVL:ssä vähennyksiin, jotka ovat vähennyskelpoisia sekä valtion- että kunnallisverotuksessa (87-100 §), vähennyksiin, jotka voidaan vähentää vain valtionverotuksessa (101-104 §) sekä vähennyksiin, jotka voidaan vähentää vain kunnallisverotuksessa (105-109 §).

Pääomatulojen verotuksen kannalta merkittävin kokonaistulosta tehtävä vähennys on sekä valtion- että kunnallisverotuksessa myönnettävä korkovähennys. 1980-luvulla luonnollisen henkilön muuhun kuin elinkeinotoimintaan ja maatalouteen liittyvien korkojen vähennysoikeudesta on keskusteltu vilkkaasti ja keskustellaan nykyäänkin. Suuntana on ollut näiden korkojen vähennysoikeuden supistaminen, jota on perusteltu pyrkimyksenä hillitä kulutusluottojen kasvua ja sillä, että luonnollisen henkilön korkotuloistakin osa on verovapaata. Asuntolainojen korkojen vähennysoikeudella on kuitenkin suuri merkitys, varsinkin kun Suomessa suurin osa asunnoista on omistusasuntoja ja lainarahoitteisia.

Luonnollisen henkilön lainat jaetaan kulutusluottoihin ja asuntolainoihin. Kulutusluottojen, joihin luetaan mm. sijoitustoimintaa varten nostetut lainat, korkojen vähennysoikeus on huomattavasti asuntolainojen korkojen vähennysoikeutta pienempi. Kulutusluottojen korkoihin, kuten myös asuntolainojen korkoihin, sovelletaan ns. omavastuuosuutta eli vain 1 500 markan (1992) ylittävät korot tulevat ylipäänsä vähennyksinä huomioon. Ylimenevästä osasta saadaan vähentää 75 prosenttia (1992) laissa säädettyyn enimmäismäärään saakka, joka on erisuuruinen yksinäisten ja puolisoitten kohdalla. Yksinään asuvan verovelvollisen kulutusluottojen korkovähennys on enintään 3 500 markkaa, mikä edellyttää maksettuja korkoja 6 166 markkaa. Aviopuolisoilla kulutusluottojen korkovähennys on enintään 6 000 markkaa, mikä taas edellyttää maksettuja korkoja 9 500 markkaa.

Sijoitustoimintaa varten nostetun lainan korkojen vähennyskelpoisuudesta on huomattava, ettei verovapaan tulon hankkimiseksi ja säilyttämiseksi nostettujen lainojen korot ole lainkaan vähennyskelpoisia. Jos siis henkilö nostaa pankista lainaa ostaakseen valtion verovapaita obligaatioita, eivät tuon lainan korot ole hänen verotuksessaan vähennyskelpoisia menoja.

TVL 97 §:n omaisuustulovähennyksellä oli aikaisemmin suuri merkitys pääomatulojen verotuksessa. Omaisuustulovähennyksellä pyrittiin ja pyritään edelleenkin lieventämään pääomatulojen verotusta niiden kohdalla, joilla on muita tuloja vähän. Omaisuustulovähennyksen merkitys on kaventunut, koska lähdeveron alaiset korkotulot ja yhtiöveron hyvitysjärjestelmän alaiset osinkotulot eivät kuulu omaisuustulovähennyksen piiriin. Lisäksi koko omaisuustulovähennys on nykyisten esitysten mukaisesti poistumassa vuoden 1993 alusta lukien.

Edellämainittujen vähennysten lisäksi TVL 87-113 §:ssä mainitaan koko joukko kokonaistulosta tehtäviä vähennyksiä. Koska näillä muilla vähennyksillä, esim. sairaskuluvähennyksellä tai lapsenhoitovähennyksellä, ei pääomatulojen verotuksen kannalta ole erityistä merkitystä, en käsittele niiden sisältöä tarkemmin.

2.2.3. Perheverotus

Verovuoteen 1975 asti Suomessa perheverotusjärjestelmä oli puolisoitten yhteisverotus. Järjestelmä johti kuitenkin siihen, että varsinkin ylimmissä tuloluokissa puolisoitten verotus oli ankarampaa kuin kahden yksinäisen vero yhtä suuresta tulosta. Vuoden 1976 alusta siirryttiin pääsääntöisesti aviopuolisoitten erillisverotukseen. Vuoteen 1989 asti erillisverotus koski ainoastaan ansiotuloja. Laajempi erillisverotus toteutui, kun vuonna 1990 myöskin pääomatulojen yhteisverotuksesta luovuttiin.¹⁶

Nykyinen puolisoitten erillisverojärjestelmä ei vielääkään ole puhdasta erillisverotusta vaan siinä on piirteitä yhteisverotuksesta. Muiden muassa puolisoitten korkovähennysoikeus on pienempi kuin kahden yksinäisen korkojen vähennysoikeus ja eräät vähennykset saa valinnan mukaan kumpi tahansa puoliso (TVL 112 §). Varallisuusverotus taas on kokonaan yhteisverotusta.

Perheverotuksen yksi merkittävin piirre on alaikäisten lasten verotus. Verotuksen kannalta lapsi on alaikäinen, jos hän ei ole ennen verovuoden alkua täyttänyt 17 vuotta. Alaikäisen lapsen pääomatulot ja varallisuus yhteisverotetaan progressiivisessa valtionverotuksessa hänen vanhempiansa kanssa. Kunnallisverotuksessa alaikäisen lapsen verotus on pääomatulojen osalta erillisverotusta. Lasta verotetaan sen vanhemman kanssa, jonka kokonaistulojen määrä on korkeampi. Jos lapsi on vain toisen vanhemman huollossa, häntä verotetaan tämän vanhemman kanssa. Lapsen yhteisverotus tapahtuu siten, että koko yhteenlasketusta tulosta (varallisuudesta) menevästä verosta vähennetään vanhempien tulosta (varallisuudesta) menevä vero, minkä jälkeen erotus on lapsen veroa. Menetelmä tietää lapsen tuloille erittäin ankaraa verotusta, koska vero määräytyy vanhempien marginaaliveroprosenttien mukaan.¹⁷

¹⁶ Andersson (1992) s. 27

¹⁷ Andersson (1992) s. 45-46

Vanhempien tuloon ei kuitenkaan lisätä lapsen bruttotuloja vaan verotettava tulo. Lapsi voi tehdä samat vähennykset, muiden muassa korkovähennyksen, kuin täysi-ikäiset verovelvolliset.

Esimerkki 1

Lapsen isällä on 250 000 markan verotettava tulo ja 1 500 000 markan verotettava varallisuus. Lapsella on 20 000 markan pääomatulo ja 300 000 markan varallisuus. Lapsen valtion tulovero on 1992 veroasteikon mukaan 7 800 markkaa, kunnallisvero liitännäisineen (20 %) n. 3 000 markkaa ja varallisuusvero 2 700 markkaa. 20 000 markan tuloista olisi maksettava veroa n. 13 500 markkaa eli 67,5 %. Jos vero nousisi yli 70 %:n, verotuksen kattosäännön (TVL 156 §) mukaan "vain" 70 % eli 14 000 markkaa pantaisiin verona maksuun.

2.2.4. Eriytetty tuloverojärjestelmä

Suomessa julkistettiin tammikuussa 1992 asiantuntijatyöryhmän muistio (VM 1991:28), jossa ehdotetaan, että luonnollisen henkilön tuloverotus uudistettaisiin ns. eriytetyn tuloverojärjestelmän periaatteiden mukaiseksi. Uudistus perustuu muissa Pohjoismaissa viime vuosina toteutettuihin tuloverouudistuksiin. Järjestelmää hahmotettaessa on kiinnitetty erityistä huomiota pääomatulojen verotuksen yhtenäistämistarpeeseen. Samalla on pyritty luomaan kansainvälisestikin kestävä järjestelmä.¹⁸

Eriytetylle tuloverojärjestelmälle tyypillisiä piirteitä ovat:

1. Ansiotuloihin sovelletaan progressiivista veroasteikkoa
2. Kaikkiin pääomatuloihin sovelletaan suhteellista verokantaa
3. Pääomatulojen verokanta on oleellisesti progressiivisen veroasteikon ylimpiä verokantoja alhaisempi

¹⁸ Työryhmämuistio 1991:28 s. 4

4. Korkomenojen arvo vähennyksenä määräytyy pääomatulojen verokannan mukaan
5. Pääomatulojen verokanta on samalla yhteisöverokanta

Pääomatuloille asiantuntijaryhmä esittää suhteellista verokantaa, joka olisi vähintään 25 ja enintään 30 prosenttia. Asiantuntijaryhmän ehdotuksista koskien korko- ja osinkotulojen verotusta selvitetään tarkemmin kappaleissa neljä ja viisi. Samoin ehdotukset myyntivoittojen uudesta verotuskäytännöstä selvitetään kappaleessa 5.5.1..

Korkojen vähennysoikeus muuttuisi muistion ehdotusten mukaan täysin. Ehdotettavassa järjestelmässä pääomatuloihin kohdistuvat luonnolliset vähennykset tehtäisiin ja lainojen korot vähennettäisiin niiden käyttötarkoituksesta riippumatta ensisijaisesti pääomatuloista. Asuntolainoja ja kulutusluottoja ei enää eroteltaisi. Lain lopullisessa muodossa kulutusluottojen korot eivät kuitenkaan ole vähennyskelpoisia pääomatuloista. Sijoitustoimintaa varten nostettua lainaa ei enää jatkossa lasketa kulutusluotoksi. Näin ollen sijoitustoimintaa varten nostetun lainan korot ovat jatkossa täysin vähennyskelpoisia pääomatuloista.

Tilanteessa, jossa luonnollisella henkilöllä ei ole lainkaan pääomatuloja tai vähennyskelpoiset korkokulut olisivat pääomatuloja suuremmat, pääomatulojen verokantaa vastaava osuus alijäämästä vähennettäisiin ansiotulosta menevästä verosta (alijäämähyvitys). Tällaisen verosta tehtävän korkovähennyksen tai hyvityksen enimmäismäärä on 8 000 markkaa kummallakin puolisollla ja sama määrä perheettömällä. Yhdestä lapsesta vähennystä korotetaan 2 000 markkaa, toisesta ja sitä useammasta lapsesta toiset 2 000 markkaa. Yksilapsisen perheen verosta tehtävän vähennyksen enimmäismäärä on 18 000 markkaa, mikä edellyttää 72 000 markan korkokuluja (pääomatulojen verokannalla 25%). Useampilapsisessa perheessä vähennys on enintään 20 000 markkaa, minkä saaminen edellyttää 80 000 markan korkokuluja (verokanta 25%).

Alijäämähyvitys ei kuitenkaan saisi ylittää verovelvollisen ansiotuloon kohdistuvien veroja määrää. Hyvittämättä jäävä

osa vahvistettaisiin tulolajin tappioksi, joka olisi vähennettävissä verovelvollisen pääomatuloista seuraavien 10 vuoden aikana. Lisäksi nykyisten asunovelallisten korkojen vähennysoikeuksiin tulisi erilaisia siirtymäsäännöksiä.

Esimerkki 2

Pääomatuloihin kohdistuva suhteellinen verokanta on 25 prosenttia. Yksin asuva verovelvollinen on saanut verovuonna 250 000 markkaa palkkatuloa, 20 000 markkaa korkotuloja ja 50 000 markkaa myyntivoittoa. Samana vuonna hän on maksanut korkoja yhteensä 95 000 markkaa.

Verovelvollisella on pääomatulojen tulolajissa 70 000 markkaa tuloja ja 95 000 markkaa vähennyksiä, joten tulolajissa syntyy 25 000 alijäämä. Alijäämän takia verovelvolliselle ei verotettavaa pääomatuloa. Sen sijaan verovelvollisen ansiotuloon kohdistuvasta verosta vähennetään alijäämähyvitys, joka on 25 prosenttia tulolajin alijäämästä eli 6250 markkaa.

Perheverotuksen osalta mainittakoon asiantuntijaryhmän ehdotus, että verotusyksikkönä tulisi pitää yksilöä. Yksilökohmainen verotus koskisi sekä puolisoitten että vastaavasti vanhempien ja lasten verotusasemaa. Puolisoiden yhteisten asuntolainojen korkojen vähentämisestä puolisoitten kesken aviopuolisot saisivat itse päättää järjestelmän alkuvuosina.

2.3. Pääomatuloista maksettavan veron laskenta Saksassa

Saksassa yleisesti verovelvollisen kaikki tulot, pääomatulot mukaanlukien, verotetaan progressiivisen tuloverolain (Einkommensteuergesetz) säännösten mukaan. Saksassa rajoitetusti verovelvollisen Saksasta saamat pääomatulot verotetaan samojen periaatteiden mukaisesti kuin Suomessa eli verotuksessa noudatetaan Saksan ja verovelvollisen asuinmaan välistä verosopimusta. Saksan tuloverolaki, josta käytän jatkossa lyhennettä EStG, erittelee seitsemän eri tulolajia.

EStG 2 §:n mukaan eri tulolajeja ovat:

- I. Maa- ja metsätalouden tuottama tulo (Einkunfte aus Land- und Forstwirtschaft)
- II. Elinkeinotoiminnan tuottama tulo (Einkunfte aus Gewerbebetrieb)
- III. Itsenäisen työn tuottama tulo (Einkunfte aus selbständiger Arbeit)
- IV. Epäitsenäisen työn tuottama tulo (Einkunfte aus nichtselbständiger Arbeit)
- V. Pääomatulot (Einkunfte aus Kapitalvermögen)
- VI. Vuokraustoiminnan tuottama tulo (Einkunfte aus Vermietung und Verpachtung)
- VII. Muut tulot EStG:n 22 §:n mukaan (Sonstige Einkunfte im Sinne des § 22 EStG)

Muita tuloja ovat muiden muassa veronalaiset myyntivoitot. Myyntivoittojen verotuskohtelusta tarkemmin kappaleessa 5.6..

Oheisen listan kolme ensimmäistä tulolajia ovat luonnollisen henkilön yrittäjätuloja. Yrittäjätulojen osalta selvitetään voitto (Gewinn) eli tuottojen ja kulujen erotus (Erträge ./ Aufwendungen). Muista kuin yrittäjätuloista eli tuloista epäitsenäisestä työstä, pääomatuloista, vuokratuloista ja muista tuloista selvitetään ylijäämä tai tulonhankkimiskustannukset ylittävä jäännös (Überschuss der Einnahmen über die Werbungskosten).

Ylijäämä on siis tuottojen ja tulonhankkimiskustannusten erotus (Einnahmen ./ Werbungskosten). Tulonhankkimiskustannukset ovat tulojen hankkimisesta, varmistamisesta ja säilyttämisestä aiheutuneita kuluja. Tulonhankkimiskustannukset on vähennettävä siitä tulolajista, johon ne kuuluvat (EStG 9 §). Lisäksi ylijäämän laskemisessa otetaan huomioon tietyt vapaumäärät (Freibeträge und Pauscheträge). Ylijäämä voi olla joko positiivinen tai negatiivinen. Pääomatulojen ylijäämän laskemisesta tarkemmin seuraavassa alaotsikossa.

Kun verovelvollisen eri tulolajien voitot ja ylijäämät on selvitetty, kaikki voitot ja ylijäämät yhdistetään. Negatiiviset voitot/ylijäämät vähentävät yhteistuloa. Tulojen summaan lisätään verovelvollisen tulot ulkomailta ja näin pääs-

tään verovelvollisen kokonaistuloon (Gesamtbetrag der Einkünfte). Kokonaistuloista vähennetään muiden muassa EStG 10 §:n mukaiset erityismenot (Sonderausgaben). Erityismenojen huomioon ottamisessa tähdätään osaltaan siihen, että tietty toimeentulominimi säilyisi verovapaana¹⁹. Kokonaistulosta tehtävien vähennysten jälkeen päästään tuloon (Einkommen), josta vähennetään EStG 32 §:n mukaiset lapsivähennys (Kinderfreibetrag, DEM 1 512 per lapsi) ja perusvähennys (Haushaltfreibetrag, DEM 6 616). Näin saadaan selville verovelvollisen verotettava tulo (versteuerndes Einkommen).

Verotettavasta tulosta määräytyvä vero saadaan sijoittamalla verotettava tulo EStG 32 a §:n verotaulukkoon. Yksinään asuville verovelvollisille käytetään eri taulukkoa (Grundtabelle) kuin avioliitossa asuville verovelvollisille (Splittingtabelle). Aviopuolisoiden verotus on siis Saksassa yhteisverotusta. Yksinasuvan verovelvollisen verotettavan tulon alaraja on DEM 5 616²⁰, jonka ylittävältä osalta DEM 8 150²¹ asti marginaaliveroprosentti on 19. DEM 8 150 ylittävältä osalta DEM 120 000²² asti marginaaliveroprosentti kasvaa lineaarisesti 53 prosenttiin. DEM 120 000 ylittävältä osalta marginaaliveroprosentti on 53. Saksassa vuoden 1990 verouudistuksessa ylintä marginaaliveroprosenttia laskettiin 56:sta 53:een. Toisaalta ylin marginaaliveroprosentti kohdistui ennen DEM 130 000 kohdalla, nyt siis DEM 120 000 kohdalla.

Kun verotaulukoiden mukaan lasketusta verosta vähennetään ennakkoon maksetut verot muiden muassa ulkomaisista pääomatuloista pidätetty lähdevero ja pääomatulovero (Kapitalertragsteuer), päädytään verovelvolliseen lopulliseen tuloveroon.

¹⁹ Aalto s. 99

²⁰ Aviopuolisoilla DEM 11 233

²¹ Aviopuolisoilla DEM 16 300

²² Aviopuolisoilla DEM 240 000

2.3.1. Pääomatulojen ylijäämän laskenta

Saksassa tulokäsité on laajempi kuin Suomessa. Kaikki pääomatulot ovat veronalaisia. Vastaavasti vähennyskelpoisten tulonhankkimiskustannusten käsité on laajempi kuin Suomessa. Tulonhankkimiskustannusten vähentäminen voi johtaa siihen, että pääomatulolajin ylijäämä muodostuu negatiiviseksi.

Vain realisoituneet tulot ovat veronalaisia ja realisoituneet menot ovat vähennyskelpoisia. Tulojen realisoitumisesta käytetään Saksassa Zuflussprinzip -käsitetä. Käsitteen mukaisesti tulo sen verovuoden tuloa, jolloin verovelvollinen voi taloudellisesti käyttää tuloa hyväkseen. Rahamääräisissä suorituksissa, kuten pääomatuloissa, tämä tarkoittaa käteismaksua ja rahan hyvittämistä tilille. Menojen realisoitumisesta käytetään Abflussprinzip -käsitetä. Käsitteen mukaan vähennyskelpoinen meno vähennetään sen verovuoden tuloista, jonka aikana meno on maksettu.²³

Jotta meno on pääomatuloista vähennyskelpoinen tulonhankkimiskustannus, menon on oltava taloudellisessa yhteydessä pääomatuloihin (mit der Einkunftsart in wirtschaftlichem Zusammenhang stehen). Tulonhankkimiskustannukset on vähennettävä sen tulolajin tulosta, johon ne liittyvät. Jos tulonhankkimiskustannukset ovat yhteydessä usean tulolajin tuloon, tulonhankkimiskustannukset on jaettava arvion mukaan eri tulolajien tulon vähennykseksi. Jos arviointi on mahdotonta, tulonhankkimiskustannukset vähennetään sen tulolajin tulosta, johon ne pääasiassa kuuluvat.²⁴

Kun on selvitetty, että aiheutunut meno on taloudellisessa yhteydessä pääomatuloon, menot hyväksytään varsin laajasti vähennyskelpoisina tulonhankkimiskustannuksina. Periaatteesta on kuitenkin kaksi merkittävää poikkeusta. Ensinnäkin elinkustannukset eivät ole vähennyskelpoisia tulonhankkimiskustannuksia. Toiseksi, verovapaan tulon hankkimiskustannukset

²³ Jasper s. 18-19

²⁴ Jasper s. 62

eivät myöskään ole vähennyskelpoisia tulonhankkimiskustannuksia. Jälkimmäinen poikkeus tulee kyseeseen arvioitaessa verovapaan myyntivoiton tulonhankkimiskustannuksia.

Tulonhankkimiskustannuksista mielenkiintoisin lienee sijoitustoimintaa varten nostetun lainan korkojen vähennysoikeus. Vuoteen 1974 asti velkojen korot pystyi vähentämään EStG 10 §:n mukaisina eritysmenoina (Sonderausgaben). Vuoden 1974 alusta velkojen korot on voitu vähentää pääomatuloista täysimääräisesti tulonhankkimiskustannuksina ilman markkamääräistä ylärajaa, kunhan velkojen korot ovat taloudellisessa yhteydessä pääomatuloihin. Taloudellinen yhteys on muiden muassa selvä silloin, kun pankista nostettu laina on kokonaan käytetty osakkeiden ostoon.

Siinä tapauksessa, että verovelvollisella ei ole vähennyskelpoisia tulonhankkimiskustannuksia tai hän ei ilmoita niitä, EStG 9 a §:ssä mainitaan kaavamaisia summia, joista yksi vähennetään viran puolesta pääomatuloista. Tämän veroviranomaisen tekemän kiintiövähennyksen (Werbungskosten-Pauschbetrag) suuruus on enintään DEM 100 yksinään verotettavilta ja enintään DEM 200 yhdessä verottavilta. DEM 200 myönnetään yhdessä verottaville riippumatta siitä, saako molemmat vain vain toinen aviopuoliso pääomatuloja. On huomattava, ettei kiintiövähennyksen vähentäminen voi johtaa negatiiviseen pääomatulolajin ylijäämään.

Pääomatuloista voidaan vähentää tulonhankkimiskustannusten lisäksi pääomatulojen vapaamäärän (Sparer-Freibetrag) edellyttäen, ettei pääomatulojen ylijäämä ole negatiivinen jo tulonhankkimiskustannusten vähentämisen jälkeen. Vapaamäärän suuruus on tällä hetkellä enintään DEM 600 yksinään verotettavilta ja enintään DEM 1 200 yhdessä verotettavilta. Suuntaana saksalaisessa pääomatulojen verotuksessa on ollut vapaamäärän nostaminen. Vuoden 1989 verouudistuksessa vapaamäärä kaksinkertaistettiin silloin voimassa olevasta DEM 300/DEM 600 (yksin/yhdessä verotettavat). Saksan valtiovarainministeriön esitysten mukaan vapaamäärät kymmenkertaistettaisiin vuoden 1993 alusta lukien, jonka jälkeen vapaamäärä olisi DEM 6 000/DEM 12 000. Samoin kuin kiintiövähennyksen kohdal-

la, vapaamääränkään vähentäminen ei voi johtaa pääomatulolajin negatiiviseen ylijäämään.

2.3.2. Perheverotus

Avioliitossa elävät verovelvolliset, jotka molemmat ovat Saksassa yleisesti verovelvollisia ja jotka eivät pysyvästi asu erillään, voivat valita verotetaanko heidän tulojaan ja varallisuuttaan yhdessä (Zusammenveranlagung) vai erillään (Einzelveranlagung). Tosin on huomattava, ettei aviopuolisoiden yhteisverotus ole mahdollista, jos molemmat aviopuolisot ovat itsenäisiä liikkeenharjoittajia. Tällöin aviopuolisoiden tuloja verotetaan erikseen. Jos taas aviopuolisista toinen on rajoitetusti verovelvollinen Saksassa tai aviopuolisot asuvat pysyvästi erillään, aviopuolisoiden tuloja verotetaan automaattisesti erikseen.²⁵

Käytännössä aviopuolisoiden yhteisverotus toteutetaan siten, että veroilmoituksessa molemmat aviopuolisot ilmoittavat samalla kaavakkeelle kumpikin omat tulonsa. EStG 26 b §:n mukaan verotettavan tulon selvittämiseksi ja veron määräämiseksi yhdessä verotettavien aviopuolisoiden tulot yhdistetään aivan kuin aviopuolisot olisivat yksi verovelvollinen. Tästä huolimatta itse tulovero määrätään maksettavaksi molemmalle aviopuolisolle erikseen.

Yleisimmin aviopuolisot valitsevat Saksassa yhteisverotuksen. Yhteisverotuksesta ei Saksassa muodostu erikseen verottaviin nähden verotuksellista haittaa, koska muiden muassa pääomatulojen vapaamäärät ja verotettavan tulon marginaaliveroasteportaatiot ovat yhdessä verotettavilla kaksinkertaiset erikseen verotettaviin verrattuna. Selvissä tapauksissa yhteisverotus helpottaa verovelvollisten työtä, kun ei tarvitse laatia kuin yksi veroilmoitus, jossa on eritelty molempien aviopuolisoiden tulot.

Saksassa alaikäisen verovelvollisen tuloja ei veroteta Suomen tavoin yhdessä lapsen vanhempien kanssa vaan lapsen tuloja

²⁵ Jasper s. 83-84

verotetaan erikseen. Jos verovelvollinen ei ole ennen vero-
vuoden alkua täyttänyt 18 vuotta, verovelvollista pidetään
Saksassa alaikäisenä. Saksan verotuslain (Abgabenordnung) 38
§:n mukaan pääomatulot lasketaan sen verovelvollisen tuloksi,
joka täyttää verotuksen tosiseikaston. Jos esimerkiksi vero-
velvollinen saa korkotuloa 5 000 markkaa, verotuksen to-
siseikasto täyttyy siinä, että korkotulot kuuluvat EStG 20
§:n mukaan tuloverotuksessa verotettaviin pääomatuloihin.
Verovelvollinen taas on jokainen, iästä riippumatta, joka saa
EStG 20 §:n mukaista pääomatuloa.²⁶

Niinpä tulee houkutus siirtää pääomatuloja lasten tuloiksi,
lapsillahan marginaaliveroprosentti on alhainen, koska muita
tuloja ei normaalisti ole. Saksassa veroviranomaiset suhtau-
tavat erittäin kriittisesti tulojen siirtoon lasten tuloina
verotettaviksi, etenkin jos perheyhteisön sisällä päätökset
pääomien käytön suhteen säilyvät vanhemmilla. Siksi tällai-
sissa tapauksissa on tärkeää, että esimerkiksi talletuksen
siirron yhteydessä myös talletuksen vastaanottajan kirjoihin
merkitään lapsi tallettajaksi.²⁷

Vaihtoehtoina pääomatulojen siirtoon verotettavaksi lapsen
tulona ovat lahja ja velkakirjamainen sopimus. Lahja edellyt-
tää, että tosiasiallinen omistusoikeus siirtyy lahjansaajal-
le. Lisäksi lahjasta on maksettava lahjavero. Jos lahjaveroa
ei haluta maksaa, on tehtävä sopimus, jossa ennen kaikkea
selvästi mainitaan siirrettävän pääoman takaisinmaksusta
tietyin ehdoin.²⁸

²⁶ Jasper s. 15

²⁷ Jasper s. 15

²⁸ Saksan valtiovarainministeriö on antanut seikkaperäisen
ohjeen velkakirjamaisen sopimuksen sisällöstä.
kts. tarkemmin Jasper s. 16

3 PÄÄOMAVEROTUKSEN TEORIAA

3.1. Hyvään pääomaomaverojärjestelmään kohdistuvat vaatimukset

Useimmissa maissa kotitalouksien pääomatuloihin ja muihin tuloihin sovelletaan suurin piirtein yhtäläistä verotusta. Toisaalta osakeyhtiömuotoisille yrityksille sovelletaan erillistä nettotuloverotusta. Edellisiä täydentävät myyntivoittoverotus ja varallisuuden verotus. Millainen sitten on hyvä pääomaverojärjestelmä? Vastaus kysymykseen ei suinkaan ole yksiselitteinen ja riippuu paljolti tarkastellaanko järjestelmää veronsaajan vai verovelvollisten näkökulmasta. Taloustieteen kannalta hyvä pääomaverotusjärjestelmä määritellään sellaiseksi, joka tietyllä verokertymällä eli veronsaajalle suoritettavilla veroilla vinouttaa mahdollisimman vähän taloudellista käyttäytymistä ja on sopuoinnussa yhteiskunnassa vallitsevien oikeudenmukaisuuskäsitysten ja tulonjakotavoitteiden kanssa²⁹.

Seuraavaksi tarkastellaan sitä, millainen pääomaverojärjestelmä on taloustieteen kannalta hyvä pääomaverojärjestelmä. Tarkastelu jakaantuu Meadin komitean³⁰ hyvälle pääomaverojärjestelmälle esittämien kriteerin mukaisesti tehokkuuteen, oikeudenmukaisuuteen ja muihin kriteereihin.

3.1.1. Tehokkuus

Tehokkuus ja tehokkuuden korostaminen ovat aina olleet taloustieteen johtoaajatuksia. Tehokkuus on olennainen aspekti myös verotuksen taloustieteessä. Tosin verotuksen tehokkuus- ja oikeudenmukaisuustavoitteiden ristiriidan toi esille jo 200 vuotta sitten Adam Smith.³¹

Verojärjestelmä on tehokas, jos verosäännökset vaikuttavat mahdollisimman vähän kotitalouksien ja yritysten käyttäytymi-

²⁹ Airaksinen & Hagfors s. 3

³⁰ Meadin komitea s. 7-23

³¹ Airaksinen & Hagfors s. 35

seen. Talousyksiköt, niin kotitaloudet kuin yrityksetkin, ottavat taloudellisessa käyttäytymisessään huomioon sen, ettei kaikkia taloudellisia toimintoja pystytä tai haluta verottaa yhtäläisesti. Niinpä talousyksiköt suosivat verottomia tai lievästi verotettuja vaihtoehtoja muiden kustannuksella. Sijoitus- tai investointikohteen valintaan vaikuttaa olennaisesti kohteen verotus. Pääomaverotuksella on myös vaikutuksensa talousyksiköiden haluun säästää, investoida, tehdä työtä, ottaa riskejä ja toteuttaa innovaatioita.³² Oheisen määritelmän mukainen on paitsi tehokas myös neutraali. Jos verotus ei ole neutraalia sijoituskohteiden valinnan, sijoittajatyypin ja rahoituskustannusten kannalta, kehittyneillä markkinoilla vähäisetkin eroavaisuudet sijoituskohteiden valinnassa voivat vaikuttaa huomattavasti kotitalouksien taloudelliseen päätöksentekoon.

Millainen sitten olisi tehokas pääomaverotus? Nopeasti ajatellen ylläolevan tehokkuusvaatimuksen täyttäisi parhaiten nollaverotus. Koska yhteiskunnalla on tiettyjä velvoitteita ja velvoitteiden täyttämiseksi se joutuu keräämään veroja, nollaverotus ei välttämättä ole oikea johtopäätös. Jos nimitäin pääomaverotus olisi nolla, muita veroja olisi nostettava, jotta yhteiskunnalle kertyisi verotuloja. Näistä veronkorotuksista voisi aiheutua enemmän tehokkuustappioita kuin pääomaverotuksen nollaamisella saavutettaisiin tehokkuushyötyjä. Olisikin ehkä perustellumpaa kysyä: Jos yhteiskunnan tarvitsema kokonaisverokertymä vakioidaan ja yhteiskunnalla on käytettävissä erilaisia verotusmuotoja, millainen verojärjestelmä on tehokas, jos kaikki tehokkuusvaatimukset otetaan huomioon?

Keskeisin edellytys neutraalille ja sitä kautta tehokkaalle pääomaverojärjestelmälle on, että verotuksessa sovelletaan yhtenäistä veropohjaa, jossa eri sijoituskohteet ovat keskenään yhdenvertaisessa asemassa siten, ettei varallisuuden koostumuksella ole vaikutusta verorasitukseen. Tämä seuraa käänteisesti edellä esitetystä vaatimuksesta, että verotus vaikuttaisi mahdollisimman vähän talousyksiköiden käyttäyty-

³² Airaksinen & Hagfors s. 36

miseen. Käytännössä tämä merkitsee muun muassa sitä, että pääomavoiton ja -tulon pitäisi olla verotuksellisesti samassa asemassa. Neutraalisuus on eräs edellytys sille, että verojärjestelmä ei aseta pääomamarkkinoille esteitä uusien instrumenttien kehittämiseksi. Toisaalta neutraali pääomaverotus ei myöskään anna insentiiviä veron kiertämiselle tai muista syistä tapahtuvaan uusien instrumenttien kehittämiseen.³³

Talousteorian mukaan optimaalinen pääomaverotus riippuu muiden muassa tarjonnan ja säästämisen joustoista työtulo- ja pääomatulooveroverojen suhteen, joita on erittäin vaikea estimoida. Optimaalinen pääomaverotus riippuu toisaalta talouspolitiikan käytettävissä olevista keinoista säädellä kansantalouden kokonaissäästämistä ja investoimista. Myöskin verovelvollisten usein varsin erilaiset kyvyt ja preferenssit pitäisi ottaa huomioon optimaalista pääomaverotusta määritettäessä.³⁴

3.1.2. Oikeudenmukaisuus

Paitsi että hyvä pääomaverojärjestelmä on tehokas, sen tulee talousteorian mukaan olla myös oikeudenmukainen. Pääomaverotuksen oikeudenmukaisuus -käsite jaetaan yleensä kahteen ulottuvuuteen: horisontaaliseen ja vertikaaliseen oikeudenmukaisuuteen. Horisontaalisella oikeudenmukaisuudella tarkoitetaan sitä, että relevantissa mielessä samanlaisia veronmaksajia kohdellaan myös verotuksessa yhtäläisesti eli tasapuolisesti. Jos kahdella verovelvollisella on sama hyvinvointitaso ilman verotusta, heidän tulisi olla yhtä hyvinvoipia myös veron asettamisen jälkeen. Vertikaalinen oikeudenmukaisuudella taas tarkoitetaan sitä, miten verotus kohtelee lähinnä tulojen ja varallisuuden suhteen erilaisia verovelvollisia. Vertikaalista oikeudenmukaisuutta käytetään perusteluna sille, että suurituloisten ja varakkaiden verotus on pienituloisia ja vähemmän varakkaita ankarampaa eli progressiivis-

³³ Rantala s. 20

³⁴ Airaksinen & Hagfors s. 38

ta.³⁵

Oikeudenmukaisuutta arvioitaessa oleellinen käsite on verovelvollisen veronmaksukyky. Jokaisen tulisi maksaa veroa maksukykynsä mukaan. Progressiivista tuloverotusta on perinteisesti perusteltu sillä, että se ottaa tehokkaasti huomioon veronmaksukyvyyn. Sen avulla pystytään verotus kohdistamaan sinne, missä on resursseja selviytyä veroista. Samoin progressiivisen tuloverotuksen katsotaan toteuttavan yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta, kun suurituloisilta peritään pienituloisia enemmän rahaa julkisiin, kaikille yhteisiin tarpeisiin.³⁶

Ongelmaksi muodostuu veronmaksukyvyyn mittaaminen. Jokaisen verovelvollisen kyvyt, halut ja preferenssit ovat ainakin jonkin verran erilaisia. Toisaalta kotitalouksien koostumus ja tulojen ajoittuminen vaihtelevat. Yleensä veronmaksukyvyyn mittarina käytetään verovelvollisen vuosituloa ja varallisuutta. Tätä täydennetään edellytyksellä, että kyseessä on nettotulo ts. tulo, josta on vähennetty luonnolliset vähennykset. Tavallisesti veronmaksukykyisyyteen liitetään realisointivaatimus: pelkkää arvonnousua ennen kohteen realisointia ei pidä verottaa.³⁷

Pääomaverotuksen oikeudenmukaisuuteen liittyy tiettyjä erityisongelmia. Yhtenä erityisongelmana on mainittu veroetujen ja -rasitusten kapitalisoituminen säästämiskohteiden hintoihin markkinavoimien vaikutuksesta. Kansalaisia kohdellaan horisontaalisesti oikeudenmukaisesti, koska he saavat vapaasti valita sijoituskohteensa. Horisontaalinen oikeudenmukaisuus toteutuu, vaikka sijoituskohteita verotetaan eri tavoin. Kun sitten verojärjestelmää muutetaan, syntyy pääomavoittoja ja -tappioita, jotka helposti tulkitaan epäoikeudenmukaisiksi.³⁸ Tilannetta valaisee ehkä parhaiten esimerkki, jonka

³⁵ Airaksinen & Hagfors s. 42-43

³⁶ Niskakangas (1991) s. 6-7

³⁷ Tikka s. 50-51

³⁸ Airaksinen & Hagfors s. 44

oletuksena on kaksi identtistä verovelvollista. Molemmat tekevät yhtä suuren sijoituksen samanaikaisesti, toinen sijoittaa pörssiosakkeisiin ja toinen ostaa maata. Vallitsevan verotuskäytännön mukaisesti osakkeita verotetaan ankarammin kuin maaomaisuutta. Ankarampi verotus heijastuu osakkeiden hintoihin. Kun verotusta myöhemmin yhdenmukaistetaan, osakesijoittamisen verotus kevenee ja osakkeiden hinnat nousevat. Niinpä osakkeisiin sijoittanut verovelvollinen hyötyy verotuskäytännön muutoksesta vastoin horisontaalisen oikeudenmukaisuuden periaatetta.

Toisen ongelman muodostaa vertikaalinen oikeudenmukaisuus. Pitäisikö vertikaalisen oikeudenmukaisuuden nimissä pääomatuloja ja varallisuutta verottaa työtuloja ankarammin, ovathan pääomatulot ja varallisuus jakautuneet kansalaisten kesken epätasaisemmin kuin työtulot? Airaksisen mielestä vastaus kysymykseen riippuu osittain siitä, mitä muita keinoja yhteiskunnalla on käytössään tulonjakopoliittisten tavoitteidensa saavuttamiseksi. On huomattava, että vedottaessa vertikaaliseen oikeudenmukaisuuteen olisi kiinnitettävä huomiota kansantalouden koko tulonsiirtojärjestelmään yksittäisten veromuotojen tarkastelun sijasta.³⁹

Oheisten näkökulmien perusteella voidaan jo sanoa, että teorian kannalta on vaikea ottaa kantaa sen suhteen, millainen pääomaverotusjärjestelmä on oikeudenmukaisin ja onko joku järjestelmä oikeudenmukaisempi kuin toinen. Tämän vuoksi pääpaino keskittyy tulonjakovaikutusten arvioimiseen ja pääomaverotusjärjestelmän tehokkuuden parantamiseen tietyillä tulonjakovaikutuksilla.

3.1.3. Muut kriteerit

Hyvän verojärjestelmän kriteereiksi Meadin komitean raportissa on tehokkuuden ja oikeudenmukaisuuden ohella mainittu kansainvälinen yhdenmukaisuus, yksinkertaisuus, joustavuus, pysyvyys ja vähäiset siirtymävaiheen ongelmat. Lisäksi pääomaverotukseen kohdistetaan vaatimus, että verotuksen tulee

³⁹ Airaksinen & Hagfors s. 44-45

olla säästämistä kannustava.

Pääomaverotuksen kansainvälinen yhdenmukaisuus koostuu toisaalta valtion tekemistä kansainvälisistä sitoumuksista ja toisaalta markkinavoimien järjestelmälle asettamista, kilpailukykyyn perustuvista rajoituksista. Pääomaverotuksen osalta kansainvälisiä veropolitiikkaa rajoittavia sitoumukset ovat vähäisiä. Kuitenkin EY-maissa jäsenvaltioiden veropoliittista liikkumavaraa on jo direktiivein kavennettu erityisesti kulutusverotuksen alueella. Pääomaverotuksen harmonisointipyrkimyksiä selvitetään tarkemmin kappaleessa 3.3..

Huomattavasti merkittävämpiä pääomaverotuksen kansainvälisessä yhdenmukaisuudessa ovat kilpailukykyyn perustuvat rajoitukset kuin sitoumuksiin perustuvat rajoitukset. Kilpailukykyyn perustuvat rajoitukset tarkoittavat sitä, että veronkierron välttämiseksi ja yritysten kilpailuasemien turvaamiseksi yksittäinen valtio ei voi soveltaa kovinkaan yksilöllistä ja kilpailijamaista poikkeavaa verotuskäytäntöä. Tämä koskee erityisesti pieniä avotalouksia kuten Suomea. Valtioiden taloudellisessa kilpailussa menestyminen johtaa kahteen tavoitteeseen: valtion tulisi luoda pääomalle kilpailukykyinen sijoittumiskohde ja erityisesti aktiiviselle väestölle kilpailukykyinen asumiskohde⁴⁰.

Hyvän pääomaverojärjestelmän tulisi olla yksinkertainen. Pääomaverojärjestelmän tulisi aiheuttaa mahdollisimman vähän työtä ja kustannuksia sekä veroviranomaisille että verovelvollisille. Järjestelmän yksinkertaisuus sisältää tavoitteen helposti ymmärrettävästä ja etukäteen laskettavissa olevasta verotuksesta, jossa on selkeät periaatteet ja vähän erityissäännöksiä ja poikkeuksia. Lisäksi yksinkertaisessa pääomaverojärjestelmässä vältetään mutkikkaita laskelmia ja tilanteita, joissa edellytetään vaikeasti saatavissa olevan selvityksen hankkimista.

Pääomaverotuksen yksinkertaisuustavoite on myös sidoksissa järjestelmän tehokkuuskriteeriin. Pääomaverojärjestelmä, joka

⁴⁰ Tikka s. 60

vaatii vähän byrokratiaa ja on siten myös yhteiskunnalle vähän kustannuksia vaativa, on paitsi yksinkertainen myös tehokas. Toisaalta yksinkertainen pääomaverojärjestelmä ei edellytä verovelvollisilta suurempaa erityisasiantuntemusta. Tämä taas johtaa siihen, että verotus ei vaikuta verovelvollisten taloudelliseen päätöksentekoon eli järjestelmä on tehokas.

Viidentenä hyvän pääomaverojärjestelmän kriteerinä Meadin komitea esittää joustavuuden ja pysyvyyden. Verotuksen joustavuus liittyy verotuksen käyttöön talous- ja sosiaalipolitiikan välineenä. Verotusta on pystyttävä hienosäätämään verraten nopeasti muiden muassa hallitustenvaihdoiksi seurauksena. Pysyvyys kriteeri on taas joustavuuden kanssa osin ristiriidassa. Tietynlaista pysyvyyttä kuitenkin tarvitaan, jotta verovelvolliset pystyisivät arvioimaan taloudellisesti pitkävaikutteisten toimien verotuksellisia edellytyksiä ja seurauksia. Esimerkiksi pitkäaikaisen lainarahoituksen sijoitustoiminnan kannattavuus riippuu osin lainakorkojen vähennyskelpoisuudesta. Toisaalta väitetään, että markkinat kyllä sopeutuvat kyllä huonoon verojärjestelmään, mutta häiriintyvät lainsäädännöllisestä epävarmuudesta tai lainsäätäjän sahaavasta otteesta. Markkinoiden intressissä on lainsäädännön tietynlainen pysyvyys.⁴¹

Vähäiset siirtymäkauden ongelmat liittyvät verojärjestelmän muutoksiin. Verojärjestelmän pitkän aikavälin suotuiset vaikutukset eivät pelkästään riitä hyvän pääomaverojärjestelmän perusteluksi. On syytä ottaa huomioon ja suunnitella pääomaverojärjestelmän muutoksiin liittyvät väliaikaiset vaikutukset muiden muassa tulonjaossa ja verokiertomahdollisuuksissa. Pääomaverojärjestelmän uudistusten aiheuttamat veromuutokset heijastuvat varallisuuskohteiden markkina-arvoon ja aiheuttavat kertaluonteisia pääomavoittoja ja tappioita. Siirtymävaiheessa aiheutuu myös helposti kaksinkertaista verotusta tai vajaaverotusta. Usein onkin järkevä käyttää asteittaista siirtymistä sopeutumis- ja oppimis-

⁴¹ Tikka s. 56

vaikeuksien takia. Tikan⁴² mielestä merkittävien verouudistusten toteuttamisessa on periaatteessa valittavissa kaksi aikataulustrategiaa: "askel askeleelta" tai "koiran häntä kerralla poikki".

Pääomaverotukseen kohdistettu säästämistä kannustava vaatimus ei ole niin selkeä kuin edelliset kriteerit. Säästämiseen kannustumiseen voidaan pyrkiä vain joitakin sijoituskohtetta koskevalla verotuella tai yleisesti säästämiseen verokohtelua lieventävällä veromuutoksella. Edelliseen menettelyyn liittyy se ongelma, että kannustinvaikutus saattaa ainoastaan muuttaa sijoituskohteiden valintaan.⁴³ Näin ollen säästämistä kannustava vaatimus on ristiriidassa tehokkuus- ja neutraalisuus-kriteerien kanssa. Tehokkuus- ja neutraalisuus-kriteerithän edellyttävät, että verotus vaikuttaisi mahdollisimman vähän sijoituskohteiden valintaan.

3.2. Pääomaverotuksen keskeisiä vaihtoehtoja

Asiantuntijoita on aina kiehtonut ajatus esittää optimaalisia ratkaisuja. Pääomaverotuksen kohdalla yksiselitteistä ratkaisua on lienee mahdotonta antaa. Optimaalinen pääomaverotus riippuu siitä, mitä optimoidaan ja mitkä ovat rajoitukset sekä mitä oletetaan kotitalouksien ja yritysten käyttäytymisestä. Myös käytännön näkökohdat vaikuttavat asiaan: miten järjestelmä pystytään toteuttamaan ja aiheuttaako se runsaasti hallinnollisia kustannuksia.⁴⁴ Toisin sanoen; jos epävarmoja muuttujia on liikaa, useiden muuttujien luotettava ennustaminen on mahdotonta.

Kun optimaalisen pääomaverotuksen luominen osoittautuu mahdottomaksi, monet verotaloustieteilijät asettuvat korvikkeeksi niin sanotun neutraalin pääomaverotusjärjestelmän kannalle. Neutraalissa pääomaverojärjestelmässä eri säästämis- ja investointikohteita kohdellaan verotuksellisesti yhdenvertai-

⁴² Tikka s. 62

⁴³ Tikka s. 76

⁴⁴ Airaksinen & Hagfors s. 48-49

sesti ja säästäjän tuotto verojen jälkeen on yhtä suuri kuin investoinnin tuotto ennen veroja. Tällainen järjestelmä on kotitalouksien kohdalla menoverotus ja kassavirtaverotus yrityksillä.⁴⁵ Toisena vaihtoehtona on esitetty kokonaistuloverotusta.⁴⁶ Sen etuina on mahdollisuus alhaisempaan veroasteeseen ja tasapuolisuus eri sijoitus- ja investointikohteiden välillä.

3.2.1. Kokonaistuloverotus

Kokonaistuloverotuksella tarkoitetaan sitä, että veropohjaan sisällytetään kaikki tulot mukaan lukien laskennalliset edut ja reaaliset pääomavoitot ja -tappiot sekä saadut tulonsiirrot.⁴⁷

Kokonaistuloverotuksen etuna on nähty erityisesti tehokkuuskriteerit. Järjestelmässä on mahdollisuus alhaiseen veroasteeseen, kun veropohja on riittävän suuri.⁴⁸ Toisaalta järjestelmä ei tuota allokaatiovinoumia eri sijoituskohteiden välille, koska verokanta on kaikille sama.

Lisäksi kokonaistuloverotusta on perusteltu oikeudenmukaisuudella. Kokonaistuloverotuksen kokonaistulokäsite (ns. Haig-Simons tulokäsite), sisältäessään myös muassa varallisuuden reaaliset arvomuutokset ja laskennalliset tulot, mittaa tavanomaista tuloa paremmin juuri verovelvollisten veronmaksukykyä.

Puhtaana kokonaistuloverotus ei esiinny luultavasti missään maassa. OECD-maissa tulonsiirtoja, työtuloja ja pääomatuloja verotetaan eri asteikoilla. Samoin on pääomatulojen kohdalla. Muiden muassa myyntivoittoa verotetaan useimmiten lievemmin

⁴⁵ Menoverotusta ovat esittäneet mm. Feldstein, King ja Summers

⁴⁶ Kokonaistuloverotuksesta mm. Atkinson ja Stiglitz

⁴⁷ Suomessa kokonaistuloverotusta on esittänyt mm. Ylä-Liedenpohja, s. 176-183

⁴⁸ Atkinson ja Stiglitz, s. 567

kuin muita pääomatuloja.

3.2.2. Menoverotus

Menoverotus pitää sisällään ajatuksen, että säästämistä ei veroteta lainkaan vaan ainoastaan kulutusta verotetaan.⁴⁹ Kun veroasteet asetetaan sopivasti, menoverotus on veropohjavaihtoehtojen säästäminen verovapaata ja kulutusverotuksen yhdistelmä (kts. tarkemmin Liite 1).

Samoin kuin kokonaistuloverotusta myös menoverotusta on perusteltu oikeudenmukaisuusnäkökohdalla. Menoverotuksen ollessa veropohjana verovelvollisia verotetaan siitä, kuinka paljon he käyttävät kansantalouden "kokonaiskakkua" sen sijaan, että heitä verotettaisiin "kokonaiskakun" kasvattamisesta. Toisaalta Airaksinen huomauttaa; kun tulot ja kulutus lasketaan koko eliniältä ja lahjat sekä perinnöt sisällytetään tuloihin ja kulutukseen, niin täydellisillä pääomamarkkinoilla vakiokorkokannalla laskettuna kulutus ja tulot johtavat itse asiassa samaan veropohjaan. Näin ollen kokonaistuloverotusta tuskin voidaan taloustieteen valossa pitää sen oikeudenmukaisempana kuin menoverotustakaan tai päinvastoin.⁵⁰

3.2.3. Puhdas palkkaverotus

Puhtaassa palkkaverotuksessa pääomatuloja ei veroteta lainkaan. Kuten liitteestä 1 käy ilmi, puhdas palkkaverotus on kotitaloudelle menoverotusta edullisempaa, jos kotitalous säästää vähemmän kuin saa pääomatuloja eli elää koroillaan. Vastaavasti menoverotus on puhdasta palkkaverotusta edullisempaa silloin, kun kotitalous säästää enemmän kuin saa pääomatuloja.

Puhtaan palkkaverotuksen ja edellä esitellyn menoverotuksen

⁴⁹ Menoverotusta ovat Suomessa käsitelleet mm. Koskela ja Tuomala s. 171-178. Saksassa kulutuksen verottamista tulon sijasta on esittänyt mm. Boss (1989) s. 2-6

⁵⁰ Airaksinen & Hagfors, s. 43-44 ja s. 51-54

tehokkuuskriteeri täyttyy siinä, että säästämistä ei syrjitä verotuksessa nykyiseen kulutukseen verrattuna. Tällöin ei synny allokaatiotappioita säästämisspätöksen yhteydessä.

3.3. Pääomatulojen verotuksen harmonisointipyrkimyksistä Euroopassa

Nykyään verovelvolliset voivat etsiä sijoituskohteita myös asuinmaansa rajojen ulkopuolelta. Yhtenä ongelmana kansainvälisessä sijoittamisessa on pääomatulojen verotus. Verotetaan-ko pääomatuloja sekä verovelvollisen asuinmaassa ja tulon lähde- maassa vai eikö pääomatuloja veroteta ollenkaan? Pääomatulojen yhtenäistämistä tai harmonisointipyrkimyksillä pyritään yhtäältä estämään kahdenkertaista verotusta ja toisaalta hillitsemään verokilpailua. OECD:n yhtenäistämispäätöskäytännöt on tarkoitettu estämään kahdenkertaista verotusta ja EY:n piirissä pyritään yhtenäistämään pääomatulojen verotusta EY-maissa ja hillitsemään pääomatulojen nollaverotusta.

3.3.1. OECD:n harmonisointipyrkimyksistä

Sekä lähde- että asuinvaltioperiaatteen samanaikainen soveltaminen kahden tai useamman valtion alueella tapahtuvaan taloudelliseen transaktioon johtaa sääntelemättömänä ilmiöön, jota kutsutaan kansainväliseksi kahdenkertaiseksi verotukseksi. Yleisin tämän ilmiön muodoista lienee juridinen kansainvälinen verotus, jolloin kaksi valtiota kohdistaa verovaateensa samaan henkilöön. Erään määritelmän mukaan kansainvälisen kahdenkertaisen verotuksen tilanne on kysymyksessä silloin, kun verosubjektille tai -objektille tuleva verorasitus on usean valtion esittämien verovaateiden johdosta ras-kaampi kuin jos vain yksi valtio olisi toteuttanut verotuksen.⁵¹ Useista määritelmistä tämä kuvanee parhaiten juuri ilmiön taloudellista puolta verovelvollisen näkökulmasta.

Kuvatun kaltainen tulojen kahdenkertainen verottaminen ei ole minkään valtion mieleen. Eihän kukaan ulkomainen sijoittaa sijoita esimerkiksi Suomeen, jos sijoituksesta kertyvistä

⁵¹ Auranen s. 272

tuloista täytyisi maksaa veroja sekä Suomeen että sijoittajan asuinmaahan. Tämän johdosta kehittyneiden maiden vero-oikeus on kehittynyt siten, että lainsäädännössä ulotetaan verotusvalta mahdollisimman laajaksi. Kansainvälistä kahdenkertaista verotusta lievennetään sekä lainsäädäntöön sisältyvin rajoituksen ja valtioiden välisin sopimuksin.

Suomen ja Saksan solmimat verosopimukset perustuvat systemaattikaltaan pääosin OECD:n verokomitean vuosilta 1963 ja 1977 oleviin mallisopimuksiin. Teknisesti kansainvälisen kahdenkertaisen verotuksen poistaminen tapahtuu verosopimuksissa siten, että artikloihin jaoteltuina tulotyypeittäin määritetään, mitä tuloja artiklan piiriin katsotaan kuuluvaksi ja kummalle valtiolle, asuin- vai lähdevaltiolle, verotusoikeus tulotyyppin osalta kuuluu. Pääperiaatteena Suomen ja Saksan välisessä verosopimuksessa on ns. hyvitysmenetelmä. Hyvitysmenetelmässä veron suorittaminen lähdevaltiossa ei poista asuinvaltion verotusoikeutta, mutta lähdevaltiossa suoritettu vero otetaan huomioon vähentämällä se ao. tulosta asuinvaltiossa määrättävän veron määrästä. Lähdevaltion veroa voidaan kuitenkin vähentää vain siltä osin kuin se ei ylitä samasta tulosta asuinvaltiossa suoritettavan veron määrää.

Korko- ja osinkotulojen verotuksen käsittelyn yhteydessä selvitetään Suomen ja Saksan välisen verosopimuksen sisältö siltä osin, miten Suomessa asuvan sijoituksia Saksassa ja miten Saksassa asuvan sijoituksia Suomessa verotetaan.

3.3.2. EY:n direktiivien harmonisointipyrkimyksistä

Pääomien vapaa liikkuvuus Euroopassa EY:n ja ETA:n alueella johtaa siihen, että pääomatulojen verotuskäytäntö tulee olemaan kunkin maan yksi kilpailutekijä. Pääomatulojen verotuskäytäntö kilpailutekijänä johtaa helposti maiden välisiin verokilpailuun, jossa äärimmäisessä tapauksessa pääomatuloja ei veroteta lainkaan ja pääomat siirretään näihin verokeitaisiin. Pääomien siirto verokeitaisiin olisi erityisen kohtalokasta jo ennestään pääomaköyhille maille kuten Suomelle.

EY:n alueella vuoden 1993 alusta toteutuvat sisämarkkinat

vaativat pitkälle vietyä harmonisointia jäsenmaissa. Ilman verotuksen tietynasteista harmonisointia on olemassa vaara jäsenmaiden kilpailuolosuhteiden vääristymiseen, veropakoon ja verotuksen välttämiseen.⁵² Ratkaisuksi nykyisten kansallisten verotuskäytäntöjen aiheuttamiin ongelmiin vapautuvilla pääomamarkkinoilla on tarjottu seuraavia vaihtoehtoja: EY-komissio on ehdottanut, että EY-maat harmonisoisivat sekä veropohjansa että veroasteensa. Ehdotus pohjautuu asuinvaltioperiaatteeseen. Toisaalta on ehdotettu pääomatulojen verotusta tiukasti asuinvaltio- tai lähdevaltioperiaatteita noudattaen, jolloin tarvetta veropohjien ja veroasteiden harmonisointiin ei ole. Ehdotukset edellyttävät lisäksi toimenpiteitä kaksinkertaisen verotuksen estämiseksi.⁵³

Konkreettisin harmonisointiehdotus tässä suhteessa tehtiin vuonna 1989 korkotulojen verotuksen osalta, kun EY:n komissiossa on käsiteltävänä esitys, jonka mukaan jäsenvaltiossa asuvalle luonnolliselle henkilölle tai yhteisölle maksettavasta korosta perittäisiin pääsääntöisesti tulon lähteellä vähintään 15 prosentin vero (COM (89)60). Esityksen tarkoituksena oli taata pääomien vapaan liikkumisen neutraliteetti jäsenmaiden kesken. Esitys jäi kuitenkin toteuttamatta. Osinkotulojen verotuksen harmonisoimiseksi on ehdotettu, että yhtiöveroa ei hyvitetäisi ja osingonsaajan käteisosingosta pidätettäisiin lopullinen 25 prosentin lähdevero. Tämäkin ehdotus on ainakin toistaiseksi jäänyt ehdotuksen asteelle⁵⁴.

Syinä verotuksen harmonisointisuunnitelmien hitaaseen etenemiseen ja kangerteluun ovat jäsenmaiden erimielisyys verorasituksen määrästä ja suuntaamisesta. Verotushan on yleensä totuttu pitämään itsenäisen valtion sisäisenä asiana. Tämän vuoksi verotusta koskevissa asioissa yhteisön neuvoston päätöksissä vaaditaan vielä nykyisinkin yksimielisyyttä. Saksa ja Luxemburg vastustivat korkotulojen lähdeveron mini-

⁵² Mäenpää s. 4

⁵³ Pääomatulojen verotuksen harmonisoinnin tarpeista ja vaihtoehtoista enemmän mm. Tanzi ja Bovenberg.

⁵⁴ Betten s. 10

mitason asettamista. Ne eivät ole perinteisesti verottaneet ulkomaille maksettuja korkotuloja ja pelkäsivät asemansa finanssikeskuksina heikkenevän korkotulojen verottamisen myötä. Vaikeus saavuttaa yksimielisyys päätöksenteossa on johtamassa siihen, että verotuksen yhtenäistäminen jää kokonaan markkinavoimien hoidettavaksi. Toisaalta eräät EY:n direktiiviehdotukset pitävät sisällään ajatuksen, että verotukselle asetetaan minimitasoja oikeudellisin velvoittein. Markkinavoimat jäisivät sen sijaan rajaamaan verotuksen kattoa eri maissa.

Pääomatulojen verotuksen harmonisoinnista ei siis vielä ole päästy yhteisymmärrykseen. Suomen ETA-ratkaisu ei sinänsä aiheuta välitöntä vaatimusta verotuksen harmonisoinnista. Jos EY:ssä päästäisiin yhteisymmärrykseen pääomatulojen verotuksessa ennen kuin Suomesta tulee EY:n jäsenvaltio, jäsenyys Euroopan yhteisössä sitoisi Suomenkin yhteisön verotusperiaatteiden noudattamiseen sellaisina kuin ne ovat liittymisen ajankohtana. Vasta tämän jälkeen Suomi voisi omin kannanotoin vaikuttaa yhteisön uusiin veropäätöksiin.⁵⁵

⁵⁵ Mäenpää s. 10

4 KORKOTULOJEN VEROTUSKOHTELU

4.1. Yleistä

Siviilioikeudellisella korkokäsitteellä ymmärretään lajiesineissä, säännöllisesti laadultaan samanlaisissa kuin pääomakin, suoritettavaa korvausta, jonka määrä riippuu pääoman suuruudesta ja sen pääoman käyttöajan pituudesta. Tämä juridinen koron määrittely vastaa yleiskielen korkokäsitettä. "Jotta korko voi olla kysymyksessä, täytyy olla olemassa sen pohjana tietty saamisoikeuden synnyttävä oikeusperuste. Jotta vero-oikeudellisesta korosta voisi olla kysymys, tulee suorituksen tapahtua toiselle henkilölle."⁵⁶

Luonnollisen henkilön korkotulojen verokohtelussa on runsaasti maakohtaisia eroja ja samassakin maassa saattaa olla eroavaisuuksia erilaisten korkojen verotuksessa. Päämenetelmänä voitaneen pitää korkotuloihin kohdistuvaa progressiivista tuloverotusta ja toisaalta suhteellisen verokannan mukaisista lähdeverotusta. Näiden lisäksi korkotulojen verotus voi olla tuloverotuksen yhdistelmä tai korkotulojen täydellinen verovapaus. Yhdistelmä voi olla ennakonpidätyksen tyyppinen lähdevero, joka vähennetään tuloverotuksessa lopullisesta verosta. Yhdistelmä voi olla myös järjestelmä, verovelvolliselle annetaan valintaoikeus siten, että lähdevero on lopullinen vero ellei verovelvollinen ilmoita korkoa tulonaan veroilmoituksessa.⁵⁷ Yleisin menetelmä korkotulojen verotuksessa OECD-maissa on progressiivinen tuloverotus eli korkotulot lisätään verovelvollisen kokonaistuloihin. Ainoastaan Islannissa korkotulot olivat vuonna 1990 kokonaan verovapaita.⁵⁸

4.2. Korkotulojen verotus Suomessa

Suomessa korkotulojen verotus on varsin kirjavaa. Osa korko-

⁵⁶ Vesanen s. 217-218

⁵⁷ Tikka s. 79

⁵⁸ Yleisesitys korkotulojen verotuksesta OECD-maissa ks. Gustavsson

tuloista on verovapaata ja osa veronalaista. Jos korkotuloa ei nimenomaan ole säädetty verovapaaksi, korkotulo on veronalaista. Tietyistä korkotuloista peritään suhteellisen verokannan mukainen lähdevero, joka on lopullinen vero. Jos korkotuloa ei ole säädetty verovapaaksi eikä se ole korkotulojen lähdeverolain alainen korko, korkotulo on tuloverotuksen alaista tuloa eli sitä verotetaan progressiivisesti. Näitä korkoja ovat muiden muassa Suomessa asuvan ulkomailta saadut korkotulot.

4.2.1. Veronhuojennuslain alaisten korkotulojen verotus

Suomen pääomaverotuksen pitkäaikainen erikoisuus on tiettyihin edellytyksiin sidottu pankkitalletusten ja obligaatioiden korkojen täydellinen verovapaus. Näiden korkojen verotusta koskevia veronhuojennuslakeja on säädetty aina 1940-luvulta lähtien. Veronhuojennuslait ovat aina olleet määräaikaaisia lakeja ja niiden sovellusaluetta on uudistettu rahoitusmarkkinoiden kehittymisen myötä.

Verovapautta on perusteltu pyrkimyksenä kannustaa verovelvollisia säästämään. Toinen perustelu verovapaudelle on inflaation huomioon ottaminen. Perustelun mukaan nimelliskoron inflaatiota vastaava osa ei ole sijoittajan saamaa reaalista tuloa vaan korvausta sijoituskohteen reaaliarvon alentumisesta. Korkotulojen verovapaus on yleisen käsityksen mukaan vaikuttanut sijoituskohteiden valintaan. Epävarmaa sen sijaan on verovapauden vaikutus kansantalouden kokonaissäästämiseen.⁵⁹

Nykyisen vuodelta 1988 olevan veronhuojennuslain huojennukset ovat sidottu Suomen Pankin peruskorkoon, joka lakia säädettäessä oli 8,5%. Tätä kirjoitettaessa peruskorko on 9,5%. 1.1.1993 alkaen peruskorko on jälleen 8,5%. Talletusten ja obligaatioiden veronhuojennuslain (29.7.1988/726) mukaan luonnollisen henkilön ja erillisenä verovelvollisena verotettavan kotimaisen kuolinpesän veronalaisena tulona ei pidetä vuosilta 1989-1992 toimitettavissa valtion- ja kunnallisve-

⁵⁹ Komiteamietintö 1990:14 s. 22-24

rotuksissa korkoa talletuksesta, joka on tehty yleisön talletusten vastaanottamiseen tarkoitettulle tilille kotimaiseen pankkiin tai vastaavalle tilille osuuskunnan säästökassaan.

Lain mukaan koron verovapauden edellytyksenä on, että

1. tilin vuotuinen korko on enintään Suomen Pankin peruskorko 4 prosenttiyksiköllä vähennettynä, tai että
2. talletus tehdään edellä tarkoitettulle tilille 24 kuukaudeksi ja talletuksen vuotuinen korko on enintään Suomen Pankin peruskorko vähennettynä yhdellä prosenttiyksiköllä (1.1 §).

Jos 2. kohdan mukainen talletustodistus myydään edelleen, talletustodistus menettää verovapautensa. Saman lain mukaan luonnollisen henkilön ja erillisenä verovelvollisena verotettavan kotimaisen kuolinpesän veronalaista tuloa valtion- ja kunnallisverotuksessa ei ole valtion tai kiinnitysluottopankin maksama, vuosina 1989-1992 liikkeeseen laskeman obligatiolainan korko, jos

1. obligaatiolainan laina-aika on 10 vuotta, ja
2. obligaatiolainan vuotuinen korko on enintään Suomen Pankin peruskoron suuruinen (2 §).

Verovapaiden obligaatiolainojen verovapaus säilyy siinäkin tapauksessa, että ne luovutetaan toiselle verovelvolliselle.

Eriytetyssä tuloverojärjestelmässä näistä veronhuojennuslauseista ja sitä kautta korkojen verovapaudesta luovuttaisiin. Kokonaismuutosten vaikutusten lieventämiseksi voidaan kuitenkin perustella käyttelytilien säilymistä verovapaina. Käyttelytilien enimmäiskoron sidonnaisuus vanhentuneeseen Suomen Pankin peruskorkoon poistuisi. Käyttelytilin enimmäiskorko sidottaisiin vaihtoehtoisin viitekorkoihin. Enimmäiskoron tulisi olla alhainen.⁶⁰

⁶⁰ Työryhmämuistio 1991:28 s. 29

Edellisestä poiketen hallitus päätti syksyllä 1992 ns. kahdeksan kohdan ohjelmassaan ja sitä seuranneessa hallituksen esityksessä eduskunnalle jatkaa nykyistä veronhuojennuslakia vuodella siten, että verottomia 24 kuukauden (korke enintään Suomen Pankin peruskorke vähennettynä yhdellä prosenttiyksiköllä) talletusten tekeminen on mahdollista aina vuoden 1994 loppuun asti. Verottoman 24 kuukauden talletuksen lisäksi luotiin uusi veroton talletusmuoto. Uuden verottoman talletuksen talletusaika on 36 kuukautta ja korke enintään Suomen Pankin peruskorke vähennettynä yhdellä prosenttiyksiköllä eli nykyisin 8,5% ja 1.1.1993 alkaen 7,5%. Uuden 36 kuukauden talletuksen tekeminen on mahdollista vuoden 1993 loppuun asti.⁶¹ Käyttelytilien enimmäiskoron sitomisesta johonkin muuhun viitekorkoon kuin Suomen Pankin peruskorkoon ei hallituksen esityksessä sen sijaan ole mitään ehdotuksia.

4.2.2. Korkotulojen lähdeverolain alaisten korkotulojen verotus

Aikaisemmin suurin osa korkotuloista kertyi veronhuojennuslakien alaisilta tileiltä ollen siten verovapaata tuloa. Korkotulot, jotka eivät kertyneet veronhuojennuslakien alaisilta tileiltä, olivat tuloverotuksen alaista tuloa. 1980-luvulla alkanut rahoitusmarkkinoiden vapautuminen, kansainvälistyminen ja korkosäännöstelyn purkaminen johtivat siihen, että korkotulojen verotusta oli uudistettava.

Yhtenä tavoitteena korkotulojen verotusta uudistettaessa oli pääomaverotuksen yhtenäistämisen lisääminen ja siten pääomatulojen veroarbitraasin eli epäsymmetrisen verokohtelun mahdollistaman perusteettoman verohyödyn mahdollisuudet jäisivät mahdollisimman pieniksi. Toisaalta tavoitteena oli inflaation huomioon ottaminen. Korkotulosta osa on katsottava korvaukseksi pääoman arvon heikentymisestä, koska korkoa tuottavat vaateet itsessään ovat inflaatiolta suojaamattomia. Lisäksi korkotulojen verotuksen tulisi olla hallinnollisesti helposti toteutettavissa ja kansainvälisen kehityssuunnan

⁶¹ Hallituksen esitys 119/1992 s. 2

mukainen.⁶²

Korkotulojen uudistamisen valmistelussa puhuttiin lähinnä neljästä eri kehittämismallista. Yksi oli täydellinen nimellisverotus, jossa korkotulot luetaan täysimääräisenä veropohjaan tuloverotuksessa. Toinen oli täydellinen reaali-verotus, jolloin korkotulojen reaalin osa arvioidaan hintaindeksien avulla ja lisätään veropohjaan tuloverotuksessa. Kolmas vaihtoehto oli osuusmalli, jossa määrätty suhteellinen osuus nimelliskoroista lisätään veropohjaan. Neljäs vaihtoehto oli lähdeverotus, jossa korkotulosta peritään suhteellisen verokannan mukainen lopullinen vero tulon lähteellä.⁶³

Lopulta päädyttiin lähdeveromalliin⁶⁴, jota voidaan pitää inflaation huomioon ottavista malleista rakenteellisesti helpoimpana toteuttaa. Inflaatio voidaan ottaa siinä huomioon verokannan tason avulla. Lisäksi lähdeveromalli malleista yksinkertaisin sekä veronsaajan että verovelvollisen kannalta. Lähdeverotus ei yhtenäistänyt paljoakaan pääomatulojen verotusta, mutta verrattuna korkojen täydelliseen verova-pauteen lähdeverotus on askel yhtenäistämisen suuntaan.

Laki korkotulon lähdeverosta (28.12.1990/1341) tuli voimaan 1.1.1991 yksivuotisena. Sittemmin lakia on jatkettu määräaikaisena vuosiksi 1992-1993. Lain 2 §:n mukaan velvollinen suorittamaan korkotulon lähdeveroa on Suomessa TVL:n mukaan yleisesti verovelvollinen luonnollinen henkilö ja kotimainen kuolinpesä. Korkotulon lähdeveron perii koronmaksaja, kun korko maksetaan verovelvolliselle tai merkitään tämän tilille (5 §). Vuonna 1991 kertyneestä korosta lähdevero oli 10 prosenttia ja vuonna 1992 kertyneestä korosta lähdevero on 15 prosenttia.

⁶² Hallituksen esitys 123/90 s. 1-3

⁶³ Tikka s. 80

⁶⁴ Tosin vielä vuonna 1987 komiteamietinnössä ehdotettiin korkotulon verottamista vain reaalikoron osalta. Lähdeveromalli oli toissijainen vaihtoehto, ks. tarkemmin Komiteamietintö 1987:37 s. 13-20

Lain 3 §:n mukaan korkotulon lähdevero on maksettava seuraavista Suomesta saaduista korkotuloista:

1. yleisön talletusten vastaanottamiseen tarkoitettulle tilille kotimaiseen talletuspankkiin tai ulkomaisen luottolaitoksen Suomessa olevaan sivukonttoriin taikka vastaavalle tilille osuuskunnan säästökas-
saan, osuuskuntalain tarkoittamaan lainausliikettä harjoittavan osuuskuntaan taikka työntäjän perus-
tamaan huoltokonttoriin tehdyille talletukselle maksetusta korosta,
2. valtion liikkeeseen laskemalle samoin kuin obligaa-
tio- ja debentuurilainoista sekä muista joukkovel-
kakirjalainoista annetussa laissa (553/69) tarkoi-
tetulle Suomessa liikkeeseen lasketulle joukkovel-
kakirjalle maksetusta korosta.

Korkotulo, josta on peritty oheisen lain mukainen lähdevero, ei ole koronsaajan tuloverotuksessa veronalaista tuloa eikä talletus tai joukkovelkakirjan arvo ole koronsaajan veronalaisia varoja. Samoin koronsaajan ei tarvitse ilmoittaa veroilmoituksessaan korkotuloa, josta on suoritettava korko-
tulon lähdevero, eikä sitä pääomaa, jolle korko maksetaan.

Yhtenä ongelmana lähdeverolaissa on lain piiriin kuuluvien muiden kuin valtion liikkeelle laskemat joukkovelkakirja-
lainat. Liikkeellelaskun ehtoja joukkovelkakirjoista annetusta laissa ei ole tarkkaan määritelty. Käsitteellä tarkoitetaan huomattavaa määrää joukkovelkakirjoja, jotka on tarkoi-
tettu yleiseen liikkeeseen laskettavaksi. Käytännössä Suomen Pankki on edellyttänyt rekisteriin merkitsemiseksi vähintään 20 velkakirjaa, yli vuoden laina-aikaa ja sitä, että omistus-
oikeutta ei ole lainaehdoissa rajoitettu.⁶⁵ Tuloverotusta alhaisempi suhteellinen verokanta voi houkutella käyttämään joukkovelkakirjoja palkanmaksun ja voitonjaon välineenä. Joukkovelkakirjojen käyttö on yrityksellekin edullisempaa, lainalle maksettava korko tulee yritykselle verotuksellisesti voitonjakoa edullisemmaksi.

⁶⁵ Hirvonen s. 12-13

Eriytetyssä tuloverojärjestelmässä pääomatuloihin sovellettava 25-30%:n suhteellinen verokanta koskisi myös korkotuloja. Korkotulojen verotusta uudistettaessa ei kuitenkaan ole mahdollista sivuuttaa siirtymävaiheen ongelmia. Pankkitalletusten verotuksen yhtäkkinen kiristäminen voisi aiheuttaa nykytilanteessa ongelmia. Pankkien tilanne on nykyisin erittäin vaikea, ja nopea korkokustannusten nousu lisääisi entisestään ongelmia. Tämän vuoksi asiantuntijaryhmä ehdottaa korkotulojen verotuksessa asteittaista siirtymistä yhtenäiseen verokantaan. Ehdotuksen mukaan yhtenäiseen verokantaan siirryttäisiin siten, että nykyisin lähdeverotettuihin korkotuloihin sovellettavaa veroprosenttia korotettaisiin viidellä prosenttiyksiköllä kahden vuoden välein.⁶⁶ Hallitus on syksyn 1992 aikana päättänyt, että korkotulojen lähdevero on 20% vuonna 1993. Nähtäväksi jää, onko veroprosentti 25 vuonna 1995.

Siirtymäkauden aikana korkotuloihin sovellettava verokanta olisi alhaisempi kuin korkomenojen vähennyskelpoisuuden määräävä verokanta. Tämän vuoksi siirtymäkauden aikana nykyisin lähdeverotettavat korkotulot tulisi pitää muista pääomatuloista erillään ja lähdevero olisi lopullinen vero.

Siirtymäkauden jälkeen eri pääomatuloja ei enää eroteltaisi, sovellettava verokantahan olisi kaikille pääomatuloille sama. Kuten edellä on eriytettyä tuloverojärjestelmää esiteltäessä mainittiin, eriytettyssä tuloverojärjestelmässä pääomatuloista vähennetään korkomenot. Näin ollen veroilmoituksessa ilmoitettavien pääomatulojen kokonaismäärä vaikuttaa vähennettävien korkomenojen määrään.

Siirtymäkauden jälkeen, kun korkotuloihin sovellettava verokanta olisi sama kuin muiden pääomatulojen, asiantuntijaryhmän mielestä verovelvollisille tulisi ilmeisesti oikeus sisällyttää myös lähdeverotetut korkotulonsa normaalin tuloverotuksen piiriin. Pääomatulojen kokonaismäärän selvittäminen olisi verovelvollisen omassa intressissä. Jos verovelvollinen ilmoittaisi talletuskorkonsa tulona verotuksessa,

⁶⁶ Työryhmämuistio 1991:28 s. 27

perittyä lähdeveroa käsiteltäisiin ennakonpidätyksen tavoin.⁶⁷

4.2.3. Muiden korkotulojen verotus

Jos verovelvollisen saama korkotulo ei ole edellä esiteltyjen veronhuojennuslakien eikä korkotulon lähdeverolain alaista korkoa, korkotulo kuuluu tällä hetkellä tuloverotuksen piiriin eli korkotulon verotus on progressiivista. Näitä korkoja ovat muiden muassa verovelvollisen ulkomailta saamat korkotulot, yksityisen lainanannon korot sekä joukkovelkakirjojen väliluovutusten yhteydessä saadut korot. Samoin nollakorkoisten ja muiden alikorkoisten lainojen tuotto on useimmiten tuloverotuksen alaista korkoa.

Luonnollisen henkilön ulkomailta saamat korkotulot ovat kokonaisuudessaan veronalaista tuloa Suomessa. Vaikka korkotulo olisi sijaintimaassaan verovapaata, kyseinen korkotulo on Suomessa veronalaista. Vuonna 1989 ulkomailta saaduista korkotuloista sai tehdä omaisuustulovähennyksen samoin perustein kuin kotimaasta saaduista korkotuloista. Vuonna 1990 ja sen jälkeen omaisuustulovähennystä ei voi tehdä ulkomailta saaduista korkotuloista.

Vero ulkomailta saaduista korkotuloista määrätään vasta veroilmoituksen perusteella toimitettavassa verotuksessa. Jos ulkomailta on korkotulosta pidätetty veroa, se vähennetään hyvitysmenetelmän mukaan Suomessa korkotulosta määrättävästä verosta. Suomen ja Saksan välisen verosopimuksen 11 artiklan 1 kappaleen mukaan sopimusvaltiosta kertyneestä korosta toisessa sopimusvaltiossa asuvalle henkilölle maksetusta korosta verotetaan vain tässä toisessa valtiossa. Toisin sanoen Suomessa yleisesti verovelvollisen Saksasta saamia korkotuloja verotetaan pelkästään Suomessa eikä Saksa pidätä korkotuloista yhtään veroa.

Muiden kuin ulkomailta saatujen korkotulojen verotusta lieventää TVL 97 §:n mukainen omaisuustulovähennys. Lainkohdan

⁶⁷ Työryhmämuistio 1991:28 s. 28-29

mukaan pienet korkotulot ovat kokonaan verovapaita ja osittain vain puoliksi veronalaista tuloa. Mutta kuten edellä on jo mainittu, omaisuustulovähennyksestä on tarkoitus luopua vuoden 1993 alusta eriytetyn tuloverojärjestelmän voimaantumisen yhteydessä.

4.3. Korkotulojen verotus Saksassa

4.3.1. Kotimaisten korkotulojen verotus

Saksassa yleisesti verovelvollisen kaikki tässä työssä käsiteltävät Saksasta saamat korkotulot progressiivisen tuloverotuksen alaista tuloa. Mitään veronhuojennuslakeja tai vastavia, joilla jotkut korkotulot olisivat verovapaita, ei Saksassa ole. 1.1.1992 asti tietyt korkotulot olivat Saksassa verovapaita. Näitä verovapaita korkotuloja olivat EStG 3 a §:n mukaiset korot tietyistä kiinteäkorkoisista arvopapereista, jotka oli laskettu liikkeelle ennen 1.1.1955⁶⁸.

Ongelmana korkotulojen verotuksessa Saksassa on valvonnan heikkous. Koronmaksaja ei pidätä korkotuloista yhtä poikkeusta lukuunottamatta minkäänlaista lähdeveroa eivätkä koronmaksajat, kuten pankit, ole velvollisia ilmoittamaan viranomaisille maksamiaan korkoja tai sijoittajien sijoitussummia. Ainoastaan korkotulosta, joka kertyy 31.3.1952 jälkeen mutta ennen 1.1.1955 Saksan liittotasavallassa tai Länsi-Berliinissä liikkeeseen lasketusta kiinteäkorkoisesta velkakirjalainasta, pidätetään 30 prosentin ennakonpidätystyyppinen lähdevero. Näiden korkotulojen käytännön merkitys on nykyään häviävän pieni.

Vaikka verovelvollisen kaikki korkotulot ovat veronalaisia, korkotuloja voidaan verottaa vasta verovelvollisen ilmoittaessa korkotulonsa veroilmoituksessa. Saksan keskuspankin ja muiden viranomaisten arvioiden mukaan jopa puolet korkotuloista jää kokonaan verottamatta, koska korkotuloja ei ole

⁶⁸ Bals s. 9

ilmoitettu⁶⁹.

Jotta korkotulojen verotus olisi yhtenäisempää ja ettei osa korkotuloista jäisi kokonaan verottamatta, Saksassa tuli 1.1.1989 voimaan ns. pieni lähdevero (kleine Quellensteuer). Lähdeveron suuruus oli 10 prosenttia ja koronmaksaja oli velvollinen pidättämään veron tulon lähteellä ennen koron hyvittämistä koronsaajalle. Lähdevero koski sekä Saksassa yleisesti että rajoitetusti verovelvollisten Saksasta saamia korkotuloja. Pidätetty lähdevero hyvitetiin verovelvollisen lopullisessa verotuksessa. Lähdeveron hyvitys tietenkin edellytti, että verovelvollinen ilmoitti korkotulonsa veroilmoituksessa. 10 prosentin lähdevero aiheutti niin valtavan pääomien siirtymisen Saksasta muihin maihin kevään 1989 aikana, että Saksan hallitus joutui taipumaan ja kumoamaan lähdeverolain 1.7.1989 alkaen.

Perusongelma kuitenkin säilyi. Osa korkotuloista jää kokonaan verottamatta. Niinpä Saksan hallitus on tehnyt lakiesityksen, jonka mukaan Saksassa yleisesti verovelvollisen saamista korkotuloista pidätettäisiin 30 prosentin lähdevero. Laki tulee voimaan 1.1.1993. 30 prosentin lähdevero ei koske rajoitetusti verovelvollisen Saksasta saamia korkotuloja. Uusi laki erottelee kaksi korkotulon kategoriaa, joista 30 prosentin lähdevero peritään. Ensimmäiseen kategoriaan kuuluvat korkotulot yleiseen liikkeeseen lasketuista joukkovelkakirjalainoista ja niihin verrattavista velkakirjoista. Toiseen kategoriaan kuuluvat korkotulot, joissa koronmaksajana on saksalainen pankki tai Saksassa toimipaikkaa pitävä ulkomainen pankki.⁷⁰

30 prosentin lähdevero peritään 31.12.1992 jälkeen kertyvistä ja maksettavista koroista. Vuonna 1993 maksettavista mutta vuonna 1992 kertyneistä korkotuloista lähdeveroa ei peritä. Selkeyden vuoksi lähdeveroa ei peritä toiseen kategoriaan kuuluvista korkotuloista, jos korkotulo on vuodessa alle

⁶⁹ Bals s. 57

⁷⁰ Hennig & Haas s. 393

yhden prosentin pääomasta tai kerran vuodessa maksettava korkotulo on alle DEM 20.⁷¹

Lähdevero ei ole lopullinen vero vaan aikaisemman 10 prosentin lähdeveron kaltainen ennakonpidätyksen tyyppinen vero. 30 prosentin taustalla on ajatus, että korkotulon saajat ilmoittaisivat korkotulonsa veroilmoituksessa. Kun korkotulosta pidätetään 30 prosenttia ennakoveroa, tulonhankkimiskustannukset ovat suhteellisen laajasti vähennyskelpoisia ja pääomatulojen vapaamäärät ovat kymmenkertaiset aikaisempaan verrattuna, varsin monella luonnollisella henkilöllä korkotulojen ilmoittaminen ei lisää verorasitusta.

Lakiesityksen lisäksi on ehdotettu, että jatkossa koronmaksaja olisi velvollinen kertomaan koronsaajalle siitä, että koronsaajan on ilmoitettava korkotulonsa veroilmoituksessa. Verovelvollisen olisi myös veroilmoituksessa allekirjoituksellaan vakuutettava, että hän on ilmoittanut kaikki pääomatulonsa.⁷²

4.3.2. Ulkomaisten korkotulojen verotus

Saksassa asuvan verovelvollisen Suomesta saamiin korkotuloihin sovelletaan Suomen ja Saksan välisen verosopimuksen 11 artiklan 1 kappaleen sääntöä eli Suomi ei pidätä lähdeveroa vaan koko korkotulo verotetaan Saksassa. Tosin on huomattava, että Suomesta saatu korkotulo on Saksassa kokonaan veronalaista tuloa vaikka korkotulo on Suomessa veronhuojennuslakien mukaan verovapaata.

Saksassa ulkomailta saamien korkotulojen verotus ei poikkea Saksasta saamista korkotuloista. Korkotulot ovat progressiivisen tuloveron alaista tuloa, mutta korkotuloa verotetaan vasta kun verovelvollinen on ilmoittanut korkotulonsa. Jatkossakaan ulkomailta saatavien korkotulojen verotus ei poikkea kotimaasta saatavista koroista. Kappaleessa 4.3.1. mai-

⁷¹ Hennig & Haas s. 395

⁷² Bals s. 57

nittu 30 prosentin lähdeverosta koskisi näet myös Saksassa yleisesti verovelvollisen ulkomailta saamia korkotuloja. Tosin sillä edellytyksellä, että korkotulo maksetaan koron-saajalle saksalaisen edustajan kautta. Tällainen edustaja on useimmiten pankki.⁷³

4.4. Korkotulojen verotuksen vertailua

Nykyisin luonnollisen henkilön asuinmaastaan saamien korkotulojen verotuksesta Suomessa ja Saksassa löytyy sekä eroja että yhteneväisyyksiä. Sen sijaan luonnollisen henkilön muualta kuin asuinmaastaan saamien korkotulojen verotus on varsin yhteneväistä. Verouudistusten jälkeen yhteneväisyydet korkotulojen verotuksessa harvenevat.

Suomessa veronhuojennuslakien alaiset korkotulot ovat kokonaan verovapaata tuloa. Lisäksi Suomessa korkotulon lähdeverolain alaisia korkoja verotetaan lievän suhteellisen verokannan mukaan. Kyseiset verolait ja niiden alaisten korkotulojen verotus ovat merkittävimmät eroavaisuudet korkotulojen verotukseen Saksassa. Saksassa kaikkia korkotuloja verotetaan progressiivisesti tuloverotuksen osana tosin edellyttäen, että verovelvollinen ilmoittaa korkotulonsa.

Suomessa muiden kuin veronhuojennuslakien ja korkotulon lähdeverolain alaisten korkotulojen verotus on hyvin yhteneväistä korkotulojen verotukseen Saksassa. Esimerkiksi Suomessa asuvan Saksasta saamia korkotuloja verotetaan samoin kuin Saksassa asuvan Suomesta saamia korkotuloja. Molempia korkotuloja verotetaan progressiivisesti tulonsaajan tuloverotuksen osana eikä korkotulon lähdemaassa pidätetä yhtään lähdeveroa.

Verouudistusten ja uudistuksiin sisältyvien siirtymäsäännösten jälkeen kaikkia korkotuloja verotetaan Suomessa saman suhteellisen verokannan mukaan lukuunottamatta veronhuojennuslakien alaisia korkotuloja, jotka jatkossakin säilyvät verovapaina. Saksassa taas korkotuloista pidätetään ennakon-

⁷³ Hennig & Haas s. 393

pidätystyyppinen suhteellinen lähdevero. Lopullinen korkotulojen verotus säilyy jatkossakin Saksassa progressiivisena. Pieni yhtäläisyys tosin jatkossakin löytyy. Jos Suomessa asuva saa veronhuojennuslakien alaista korkotuloja ja Saksassa asuva saa pääomatulonaan ainoastaan korkotuloa alle DEM 6 000, molemmat korkotulot ovat saajalleen verovapaata tuloa.

5 OSINKOTULOJEN JA MYYNTIVOITTOJEN VEROTUSKOHTELU

5.1. Yleistä

Suomen lainsäädännössä osingon määritelmä ja osingonjakoa koskevat säännökset on sijoitettu Osakeyhtiölakiin (734/78), jäljempänä OYL. Osakeyhtiön voitonjakoa eli osingonjakoa koskevat lait löytyvät lain 12 luvusta. Lain 12 luvun 1 §:stä ilmenee, että OYL olettaa osakeyhtiön toiminnan tarkoituksiksi voiton tuottamisen osakkeenomistajille. Tällöin kysymyksessä on yhtiön oikeudellinen tarkoitus. Yhtiön liiketoiminnallinen tarkoitus voi olla aivan joku muu kuin voiton tuottaminen osakkeenomistajille. Siinä tapauksessa mahdollisesta muusta tarkoituksesta on mainittava osakeyhtiön yhtiöjärjestyksessä.

Yhtiön tuottama voitto jaetaan osakkailla yleensä osinkona, joka määräytyy tietyn prosentin mukaan osakkaan omistamien yhtiön osakkeiden nimellisarvosta. Osakeyhtiötä ei voida velvoittaa maksamaan kiinteää korkoa osakepääomalle, vaan osingon määrä riippuu yhtiön tilikauden tuloksesta sekä yhtiöjärjestyksen ja osingonjaosta päättävän yhtiökokouksen määräyksistä. Osakeyhtiöön muuna kuin osakepääomana sijoitetun pääoman korko ei ole osinkoa.

Saksassa osinkona pidetään pääomayhtiön (Kapitalgesellschaft) jakamaa voittoa. Pääomayhtiöt ovat osakeyhtiöt (Aktiengesellschaft eli AG) ja erilaiset rajavastuuyhtiöt (Gesellschaft mit beschränkter Haftung eli GmbH, Kapitalgesellschaft auf Aktien eli KG auf Aktien, Kolonialgesellschaft ja bergrechtliche Gewerkschaften).⁷⁴ Pääomayhtiöistä yleisimmät ovat osakeyhtiö ja GmbH. Rajavastuuyhtiöiden pääasialliset erot saksalaiseen osakeyhtiöön ovat vaikeampi siirrettävyys sekä viranomaisten vähäisempi valvonta perustamisen ja tilintarkastuksen yhteydessä.⁷⁵

⁷⁴ Tipke s. 270

⁷⁵ Suomenkielinen esitys rajavastuuyhtiöiden juridisesta luonteesta Saksassa ks. Komiteamietintö 1983:56, s. 84-85

Suomen ja Saksan välisen verosopimuksen 10 artiklan 4 kappaaleen mukaan sanonnalla osinko tarkoitetaan paitsi osakkeista tai muista voitto-osuuteen oikeuttavista oikeuksista saatua tuloa myös tuloa, jonka Saksan lainsäädännössä tarkoitettu hiljainen osakas (stiller Gesellschafter) on saanut yhtiöosuutensa perusteella.

Hiljainen osakkuus (die stille Beteiligung) on määritelty kauppalain (Handelsgesetzbuch) 230 §:ssä. Hiljainen osakas (stille Gesellschafter) sijoittaa liiketoimintaan (Handelsgewerbe) rahaa tai rahanarvoista etuutta. Liiketoiminnan yhtiömuoto on joko avoin yhtiö (Offene Handelsgesellschaft) tai kommandiittiyhtiö (Kommanditgesellschaft). Hiljainen osakas ei osallistu millään lailla liiketoimintaan vaan varsinainen yhtiömies harjoittaa liiketoimintaa täysin omissa nimissään.⁷⁶

Hiljaisen osakkaan saama osuus liiketoiminnan voitosta määräytyy pääasiassa yhtiösopimuksen (Gesellschaftsvertrag) perusteella. Jos yhtiösopimuksessa on sovittu, että hiljainen osakas ottaa vastattavakseen myös mahdollisia tappioita, hiljaisen osakkaan saama tulo ei ole tuloverolain (Einkommensteuergesetz) 20 §:n mukaista pääomatuloa vaan elinkeinotoiminnan tuloa (Einkunfte aus Gewerbebetrieb).⁷⁷

Osinkotuloja verotetaan kolmen eri järjestelmän mukaan. Klassisessa järjestelmässä verotetaan sekä osingonjakavaa yritystä, jonka voitto on yhtiöveron alaista, että osingonsaajaa. Klassisessa järjestelmässä yhtiön maksamaa veroa ei hyvitetä. Osinkotulon verotus on siis kahdenkertaista.⁷⁸

⁷⁶ Schwarz (1990) s. 226

⁷⁷ Jasper s. 59

⁷⁸ Tässä vaiheessa lienee syytä tehdä selvä ero käsitteiden **kahdenkertainen verotus** ja **kaksinkertainen verotus** välillä. Jatkossa termillä kahdenkertainen verotus viitataan yhtiön jaetun voiton verottamiseen sekä osinkoa jakavan että osakkeenomistajan tasolla. Termi kaksinkertainen verotus puolestaan viittaa kansainvälisen verotuksen kertaantumiseen siinä mielessä, että kaksi maata verottaa samaa tuloa toisistaan riippumatta.

Klassisessa järjestelmässä verokannat ovat yleensä alhaiset tai osingonjakavan yhtiön ja osingonsaajan verotusta lievennetään erilaisilla vähennyksillä. Toinen järjestelmä on yhtiöveron hyvitysjärjestelmä, jossa yhtiön maksama vero hyvitetään osingonsaajan verotuksessa. Tällöin osinkotulon lopullisen verotuksen määrää osingonsaajan veroaste ja yhtiön maksama vero on luonteeltaan ennakkovero. Kolmannen järjestelmän, niin kutsutun split rate -järjestelmän, mukaan vain osa yhtiön maksamasta verosta hyvitetään osingonsaajan verotuksessa.⁷⁹

Myyntivoittojen verotus on yleensä lievempää kuin pääomatulojen, sillä osa arvonnoususta on inflaation seurausta. Inflaatio on perustelu myös siihen, että pääomahyödykkeen omistusaika vaikuttaa verotuskohteluun. Myyntivoittoverotussäännöksillä on myös haluttu vaikuttaa investoijan halukkuuteen ottaa riskejä ja investoida. Vaikka myyntivoittoverotus on pääomatulojen verotusta lievempää, myyntivoittojen verotus on kovin erilaista eri maissa. Cnossenin ja Messerin tekemän jaottelun mukaan kymmenessä OECD-maassa myyntivoitot ovat tuloverotuksen piirissä, viidessä erillisen verotuksen kohteena ja lopuissa yleensä verovapaita.⁸⁰ Viime vuosina myyntivoittojen verotusta on kiristetty. Tämä on ilmeisesti ollut seurausta veropohjan laajentamisesta, kun samanaikaisesti ansiotulojen verokantoja on lievennetty.

5.2. Osinkotulojen verotus Suomessa

Suomessa osinkotuloja verotettiin klassisen järjestelmän mukaan aina vuoteen 1990 asti. Periaatteellisesta verotuksen kahdenkertaisuudesta huolimatta osakeyhtiöt saattoivat jakaa osinkoja verovapaista tuloistaan samanaikaisesti kun ne saivat vähentää jakamaansa osinkoa kuluna verotuksessaan. Osingonsaajan verotuksessa omaisuustulovähennys lievensi osinkotulojen verotusta. Tällöin syntyi tilanteita, jolloin osinkona jaettuun voittoon ei kohdistunut minkäänlaista

⁷⁹ Eri maissa voimassaolevista osinkotulon verotusjärjestelmistä kts. Salmi s. 13 ja Boss (1990) s. 4

⁸⁰ Cnossen & Messere s. 473-474

verotusta.

Osinkotulojen verotuksen yhtenäistämiseksi Suomessa säädettiin Laki yhtiöveron hyvityksestä (29.12.1988/1232), joka tuli voimaan 1.1.1990. Laki säädettiin aluksi yksivuotiseksi, mutta muutettiin myöhemmin pysyväksi lailla 22.12.1989/1192. Ennen lain voimaantuloa päättyneeltä tilikaudelta jaettuun osinkoon lakia ei sovelleta. Tällaisiin osinkoihin sovelletaan klassista järjestelmää omaisuustulovähennyksineen.

5.2.1. Yhtiöveron hyvitysjärjestelmä

Yhtiöveron hyvitysjärjestelmää, joka Suomessa tunnetaan myös avoir fiscal -järjestelmän nimellä, sovelletaan YHL 1.1 §:n mukaan osinkoa jakavan suomalaisen osakeyhtiön ja yhtiöltä osinkotuloa saavan Suomessa yleisesti verovelvollisen luonnollisen henkilön tai oikeushenkilön valtion- ja kunnallisverotuksessa. Lakia sovelletaan myös osuuspääoman korkoa jaka-vaan osuuskuntaan, lisärahoituslaitokselle korkoa maksavaan säästöpankkiin ja osuuspankkiin sekä takuupääomalle maksavaan keskinäiseen vakuutusyhtiöön ja vakuutusyhdistykseen (YHL 1.2 §). Näin ollen säännökset osingosta ja osingonsaajasta koskevat myös näitä korkoja ja koron saajia.

Yhtiöveron hyvitysjärjestelmän perusidea on osakeyhtiön ja sen osakkeita omistavan verovelvollisen verotuksen integrointi jaetun voiton osalta. Yhtiöveron hyvitysjärjestelmä poistaa osakeyhtiön ja sen osakkaan kahdenkertaisen verotuksen ja toisaalta varmistaa yhdenkertaisen verotuksen toteutumisen. Osinkona jaetun voiton lopullinen verotus määräytyy osingonsaajan progressiivisen tuloveroasteen mukaan.

Kahdenkertainen verotus poistetaan yhtiöveronhyvitysjärjestelmässä siten, että osinkona jaettuun voittoon kohdistuva yhtiön maksama vero vähennetään osingonsaajan verotuksessa osinkotuloon kohdistuvasta verosta. YHL 5 §:n mukaan veroa, jonka yhtiö on maksanut osinkona jaetusta voitosta, pidetään osakkeenomistajan puolesta suoritettuna verona soveltaen ennakkoperintälain mukaan pidätetyn ennakon käyttämistä koskevia verotuslain säännöksiä. Yhdenkertainen verotus

taasen varmistetaan sillä, että osakeyhtiö on aina velvollinen maksamaan veroa jakamastaan osingosta.

Jotta osinkona jaettuun voittoon kohdistuisi osingonsaajan tuloveroasteen mukainen vero, YHL 4.2 §:n mukaan osingonsaajan verotuksessa myös hyvitetävää yhtiön veroa on käsiteltävä käteisosingon ohella veronalaisena tuloa. Tällöin osingonsaajan tulon määrä vastaa sitä voiton määrää, josta yhtiö on maksanut veron ja jakanut osingon.

Yhtiöveron hyvitysjärjestelmä perustuu kaavamaiselle oletukselle, jonka mukaan yhtiöverokanta on vuonna 1992 36 prosenttia (valtion yhteisöverokanta 19% ja keskimääräinen kunnallis- ja kirkollisveroäyri 17 penniä). Osingonsaajan verotuksessa oletetaan, että yhtiö on maksanut yhtiöverokannan mukaisen veron osinkona jakamastaan voitosta. Yhtiöveron hyvitys vastaa tätä vero-osuutta. Yhtiöveron hyvitys on kiinteä ja sen suuruus on 36 prosentin yhtiöverokannalla 9/16 osingon määrästä. Yhtiöveron hyvitysjärjestelmän toimintaa kuvaa seuraava esimerkki.

Esimerkki 3

Yhtiön voitto ennen veroja on 100. Jakamastaan voitosta yhtiö maksaa yhtiöveron 36 eli osingonsaajan käteisosingoksi tulee 64. Osakkeenomistajan veronalainen tulo koostuu käteisosingosta ja yhtiöveron hyvityksestä eli $64 + 36 = 100$.

a) Osingonsaajan tuloveroaste 60 prosenttia

Vero $100 \times 60\%$ 60

Yhtiöveron hyvitys 36

Osingonsaajan maksettava lisää 24

=> Osingonsaajan verojen jälkeinen netto-osinko 40

b) Osingonsaajan tuloveroaste 30 prosenttia

Vero $100 \times 30\%$ 30

Yhtiöveron hyvitys 36

Osingonsaajan saama palautus 6

=> Osingonsaajan verojen jälkeinen netto-osinko 70

Eriytetyssä tuloverojärjestelmässä pääomatuloja verotetaan suhteellisen verokannan mukaan. Jos pääomatulojen verokanta on samalla yhteisöverokanta, osinkona jaetun voiton yhdenkertainen verotus voitaisiin periaatteessa siten, että osingot olisivat saajalleen verovapaita. Vaikka osinkotulojen verovapaus ja nykyisen kaltainen yhtiöveron hyvitysjärjestelmä johtavat useissa tapauksissa samaan lopputulokseen, asiantuntijatyöryhmä esittää hyvitysmenettelyn säilyttämistä osingonsaajan verotuksessa. Osinkotulojen kokonaisverorasitus yhtiön ja sen osakkeiden verotus huomioon ottaen säilyisi yhdenkertaisena. Osinkotulojen verorasitus määräytyisi yhtenäisen pääomatulojen verokannan ja yhteisöverokannan mukaan.⁸¹

Miksi sitten asiantuntijaryhmä esittää hyvitysmenettelyn säilyttämistä? Asiantuntijatyöryhmä esittää säilyttämisen syiksi monta tekijää, joista esittelen muutamia. Ensinnäkin osinkojen verovapaus merkitsisi sitä, että osinkotuloihin kohdistuisi lopullinen yhteisöverokannan mukainen vero. Tästä aiheutuisi eriytetyssä tuloverojärjestelmässä samantyyppisiä ongelmia, jotka liittyvät lopulliseen korkotulojen lähdeverotukseen. Kun pääomatulojen alijäämä voitaisiin vain tiettyyn markkamäärään asti vähentää ansiotuloihin kohdistuvasta verosta, pääomatulojen kokonaismäärä voi vaikuttaa verovuonna vähennettävien korkomenojen määrään. Osinkotuloihin voi myös kohdistua tulonhankkimismenoja, jotka jäisivät verovapaasta osinkotulosta vähentämättä.⁸²

Toiseksi eriytetyn tuloverojärjestelmän perusideoita on yhtenäinen pääomatulojen verotus. Osinkotulojen verovapaus voisi näyttää oudolta tällaisen kokonaisuuden osana siitä huolimatta, että osinkona jaettava voitto on yhtiöverotuksen alainen. Vaikka myöskään yhtiöveron hyvitysjärjestelmä ei ole vapaa menetelmän hahmottavuuteen kohdistuvista ongelmista, se näyttäisi istuvan yhtenäisen pääomatuloverotuksen kokonaisuvaan verovapautta paremmin.⁸³

⁸¹ Työryhmämuistio 1991:28 s. 31-34

⁸² Työryhmämuistio 1991:28 s. 32

⁸³ Työryhmämuistio 1991:28 s. 34

5.2.2. Ulkomailta saatujen osinkojen verotus

Suomessa yleisesti verovelvollisen ulkomailta, myös Saksasta, saamat osinkotulot ovat koko määrältään veronalaista tuloa. Ulkomailta saatujen korkotulojen tavoin niistä pystyi tekemään omaisuustulovähennyksen vielä vuonna 1989, mutta ei enää 1990 ja sen jälkeen. Suomen ja Saksan välisen verosopimuksen 10 artiklan 2 kappaleen b kohdan mukaan Saksan valtio voi pidättää enintään 25 prosentin lähdeveron tulosta, jonka Suomessa asuva hiljainen osakas (stiller Gesellschafter) on saanut yhtiöosuutensa perusteella. Saman kappaleen c kohdan mukaan Saksassa asuvan pääomayhtiön Suomessa asuvalle luonnolliselle henkilölle maksamasta osingosta Saksan valtio voi pidättää enintään 15 prosentin lähdeveron.

Kansainvälistä kaksinkertaista verotusta osinkotulojen verotuksessa ei pääse syntymään. Osinkotuloista menevä lähdevero näet vähennetään näistä osingoista Suomessa maksettavasta verosta. Eri asia on, että ulkomaiset osinkotulot ovat kahdenkertaisen verotuksen kohteena siinä mielessä, että veroa kerätään sekä yhtiöltä että osakkeenomistajilta. Saksa on ainakin toistaiseksi suhtautunut kielteisesti yhtiön maksaman veron hyvittämiseen ulkomaisille osakkeenomistajille. Osakkeenomistajan ulkomaisen osinkotulojen kokonaisverorasitusta kuva parhaiten esimerkki.

Esimerkki 4

Saksalaisen osakeyhtiön verotettava voitto on 100 ja voimassaoleva yhtiöverokanta on 36. Maksettavaksi osingoksi voitosta 100 jää siis 64. Kun Suomessa yleisesti verovelvollinen lunastaa osingon, osingosta pidätetään lähdevero 15 prosenttia. Osingonsaajan käteisosingoksi jää 54,4.

Koska Saksa ei myönnä verohyvitystä, Osakkeenomistajan veronalainen tulo Suomessa on 64. 60 prosentin marginaaliverokannalla veroksi tulee 38,4, josta vähennetään maksettu lähdevero 9,6. Verojen jälkeiseksi osingoksi jää 25,6 eli yhteensä veroja joudutaan maksamaan 74,4

prosenttia.

Vertaamalla esimerkkiä esimerkin 3 kanssa voidaan todeta, että osinkomarkan kokonaisveroaste ulkomaisen osinkotulon tapauksessa on selvästi korkeampi kuin Suomesta saadulla osinkotulolla. Ero johtuu siitä, että ulkomaisille osinkotuloille ei myönnetä verohyvitystä.

Eriytetyssä tuloverojärjestelmässä myös ulkomailta saatuja osinkotuloja verotetaan suhteellisen verokannan mukaisesti. Suomessa yleisesti verovelvollisen Saksasta saamat osinkotulot jäävät kuitenkin Suomesta saatavia osinkotuloja ankarammin verotetuksi, koska Saksassa maksettua yhtiöveroa ei hyvitetä ellei verosopimusta muuteta.

5.3. Osinkotulojen verotus Saksassa

5.3.1. Kotimaasta saatujen osinkojen verotus

Saksassa, tarkemmin sanoen silloisessa Saksan liittotasavallassa, otettiin vuonna 1977 käyttöön yhtiöveron hyvitysjärjestelmä, jossa osingonsaajalle hyvitetään jaettuun voittoon kohdistuva yhtiövero kokonaisuudessaan. Osinkotulon lopullinen verotus määräytyy osingonsaajan tuloveroasteen mukaan. Osinkotulon verotus on siis Saksassa progressiivista aivan kuten Suomessakin. Saksassa yhtiöveron hyvitysjärjestelmän käyttöönottoa perusteltiin seuraavilla seikoilla⁸⁴:

- suur- ja pienosakkaiden välisen ristiriidan kaventaminen
- vieraan pääoman verotuksellinen suosiminen
- pyrkimys hajauttaa varallisuutta
- yritysverotuksen neutraliteetin lisääminen

Jakamastaan voitosta yhtiö on velvollinen maksamaan yhtiöveroa (Körperschaftsteuer) 36 prosenttia. Erona Suomen järjestelmään yhtiö on velvollinen lisäksi pidättämään pääomatuloveron (Kapitalertragsteuer) Saksassa asuville luonnollisille

⁸⁴ Viitanen, s. 24

henkilöille maksamistaan osingoista. Pääomatuloveron suuruus on 25 prosenttia yhtiön jakamasta voitosta, josta yhtiövero on vähennetty. Sekä yhtiöveroa että pääomatuloveroa kutsutaan ns. hyvitysveroiksi (Anrechnungssteuern), koska osingonsaajan lopullisessa verotuksessa hyvitetään nämä molemmat ennakkoon pidätetyt verot.

Esimerkki 5

Yhtiön jaettava voitto	100
./.. Pidätettävä yhtiövero	
(36% x 100)	<u>36</u>
Brutto-osinko	64
./.. Pidätettävä pääomatulovero	
(25% x 64)	<u>16</u>
Osingonsaajan käteisosinko	48

Osingonsaajan (marginaaliveroprosentti 50)
veronalainen tulo:

Käteisosinko	48
Pääomatuloveron hyvitys	16
Yhtiöveron hyvitys	<u>36</u>
Veronalainen tulo	100

Vero 50% x 100	50
Verohyvitykset	<u>52</u>
Osingonsaajan saama palautus	2

Veronalaisesta tulosta vähennetään mahdolliset tulonhankkimiskustannukset ja pääomatulojen vapaamäärät. Koska osinkotulojen lopullinen verotus määräytyy verovelvollisen tuloveroasteen mukaan ja ennakkoon perittyjä veroja kertyy kaikkiaan 52 prosenttia, vain korkeimmissa tuloluokissa joudutaan maksamaan osinkotuloista lisää veroja. Tosin on huomattava, että ennakkoon pidätetyt verot hyvitetään vasta lopullisessa verotuksessa. Näin ollen käteisosingon ja mahdollisen hyvityksen maksuajankohdilla on noin vuosi eroa eikä liikaa perityistä veroista makseta korkoa.⁸⁵

⁸⁵ Schwarz (1989) s. 76

Osinkotulojen verotuksessa ei Saksassa ole samanlaista tulojen puutteellisesta ilmoittamisesta aiheutuvaa ongelmaa kuin korkotulojen verotuksessa. Saadakseen osingoista pidätetyn yhtiöveron ja pääomatuloveron hyvityksen verovelvollisen on ilmoitettava osinkotulonsa veroilmoituksessa. Koska monen verovelvollisen marginaaliverokanta on pienempi kuin 52, osinkotulojen ilmoittaminen tietää monelle veronpalautusta.

5.3.2. Ulkomailta saatujen osinkojen verotus

Saksassa yleisesti verovelvollisen ulkomailta saamat osinkotulot verotetaan pääasiallisesti samojen periaatteiden mukaisesti kuin Suomessa yleisesti verovelvollisen ulkomailta saamat osinkotulot. Saksan ja Suomen verosopimuksen 10 artiklan 2 kappaleen c kohdan mukaan pidätettävä 15 prosentin lähdevero hyvitetään verovelvollisen lopullisessa verotuksessa.

Koska Saksa ei myönnä Suomeen maksettaville osingoille yhtiöveron hyvitystä, Suomikaan ei myönnä yhtiöveron hyvitystä Saksaan maksettaville osingoille. Kansainvälistä kaksinkertaista verotusta ei esiinny mutta osingot ovat kahdenkertaisen verotuksen kohteena. Saksassa asuvan luonnollisen henkilön Suomesta saamien osinkotulojen verotus on siis huomattavasti ankarampaa kuin Saksasta saatavien osinkotulojen verotus.

Saksassa asuvan luonnollisen henkilön Suomesta saaman osinkotulon veronalainen tulo on käteisosingon ja pidätetyn 15 prosentin lähdeveron summa. Veronalaisesta tulosta voidaan vähentää mahdolliset tulonhankkimiskustannukset ja pääomatu-
lojen vapaamäärät. Osinkotulon lopullinen verotus määräytyy verovelvollisen tuloveroasteen mukaan hänen ilmoittaessa ulkomailta saamansa osinkotulot veroilmoituksessaan.

5.4. Osinkotulojen verotuksen vertailua

Luonnollisen henkilön kotimaastaan saamien osinkotulojen verotus on nykyisin varsin yhtäläistä. Osinkotuloja verotetaan molemmissa maissa progressiivisesti tuloverotuksen

osana. Samoin molemmissa maissa osinkoa jakavan yhtiön jakamastaan voitosta maksama vero hyvitetään kokonaan osingonsaajan verotuksessa. Yhtiön maksama vero lasketaan ikäänkuin osingonsaajan maksamaksi ennakoveroksi. Saksassa tosin käteisosingosta pidätetään pääomatulovero (Kapitalertragsteuer), mutta osinkotulon lopullinen verotus on samanlaista kuin Suomessa koska pidätetty pääomatulovero hyvitetään yhtiöveron tavoin osingonsaajan lopullisessa verotuksessa.

Samoin kuin luonnollisen henkilön ulkomailta saamien korkotulojen verotuksen yhteydessä, myös ulkomailta saatujen osinkotulojen verotus on yhtäläistä Suomessa ja Saksassa. Ulkomailta saatujen osinkotulojen verotus on progressiivista ja kotimaasta saatujen osinkotulojen verotusta ankarampaa. Tämä johtuu siitä, että Suomen ja Saksan välisen verosopimuksen mukaan osingonsaajan lopullisessa verotuksessa ei hyvitetä yhtiön maksamaa veroa jos jakava yhtiö asuu toisessa sopimusvaltiossa ja osingonsaaja toisessa.

Verouudistusten jälkeen osinkotulojen verotus ei tule olemaan Suomessa ja Saksassa niin yhtäläistä kuin nykyisin. Kotimaasta saatavien osinkotulojen verotuksessa yhtiöveron hyvitys säilyy. Samoin toisesta vertailuvaltiosta saatavien osinkotulojen verotuksessa ei jatkossakaan yhtiöveroa hyvitetä. Osinkotulojen lopullinen verotus eroaa jatkossa siinä, että Suomessa osinkotuloja verotetaan suhteellisen verokannan mukaan. Saksassa taas osinkotuloja verotetaan progressiivisesti niinkuin nykyisinkin.

5.5. Myyntivoittojen verotus Suomessa

Vuoteen 1986 asti myyntivoitot olivat periaatteessa kokonaan verovapaita tuloja ja vastaavasti omaisuuden realisoitu arvonalentuminen (pääomahäviö) oli tuloverotuksessa vähennyskelvoton. Kuitenkin keinotteluluonteiset voitot olivat kokonaan veronalaisia tuloja. Ongelmaksi muodostui, miten keinottelu määritetään ja miten keinottelutapaukset erotetaan muista. Vuoden 1986 alusta voimaan tulleilla säännöksillä luovuttiin myyntivoittojen periaatteellisesta verovapaudesta ja erityisesti suurten myyntivoittojen verotusta kiristet-

tiin. Tämä merkitsi tulokäsittteen laajenemista. Pääomavoiton käsite jäi kuitenkin lakiin ja myyntivoittoihin kohdistui 1986-89 lievä verotus. Vuoden 1989 alusta myyntivoittojen verotus kiristyi.⁸⁶

Nykyisin, vuoden 1989 alusta voimaan tulleilla säännöksillä, myyntivoittoja verotetaan TVL:n mukaan joko satunnaisena myyntivoittona (TVL 67-68 §) tai omaisuuden luovutusvoittona (TVL 69 §). Suomen ja Saksan välisen verosopimuksen 13 artiklan 4 kappaleen mukaan omaisuuden luovutuksesta saatu voitto verotetaan vain siinä sopimusvaltiossa, jossa luovuttaja asuu. Suomessa ulkomaisista arvopapereista saatuja myyntivoittoja verotetaan samojen säännösten mukaan kuin suomalaisista arvopapereista saatuja myyntivoittoja.

Myyntivoittoa verotetaan satunnaisena myyntivoittona seuraavissa tapauksissa: verovelvollisen saanto on ollut vastikkeellinen, irtain omaisuus on omistettu alle 5 vuotta tai kiinteä on omistettu alle 10 vuotta ja luovutus on ollut vastikkeellinen ja tuottanut voittoa. Omistusajan pituus vaikuttaa voiton veronalaiseen osuuteen seuraavasti:

<u>Omistusaika</u>	<u>Voitosta veronalaista</u>
alle 4 v	100 %
4 - 6 v	80 %
6 - 8 v	60 %
yli 8 v	50 %

Saanto on vastikkeellinen, jos omaisuus on saatu ostamalla, vaihtamalla tai muuten vastiketta vastaan. Vastaavasti luovutus on vastikkeellinen, jos omaisuus on luovutettu myymällä, vaihtamalla tai muuten vastiketta vastaan. TVL 6 §:ssä säädetään, mikä on kiinteää omaisuutta. Muu omaisuus, joka ei ole TVL 6 §:n mukaan kiinteää, katsotaan irtaimeksi omaisuudeksi. Näin ollen muiden muassa osakkeet ja muut arvopaperit ovat irtainta omaisuutta.

Omaisuuden luovutusvoittona verotetaan sellaisia myyntivoittoja, joita ei käsitellä satunnaisena myyntivoittona. Näitä

⁸⁶ Andersson (1990) s. 195-196

tapauksia ovat muiden muassa vastikkeetta saadun omaisuuden myyntivoitot, yli 5 vuotta omistetun irtaimen omaisuuden luovutus ja yli 10 omistetun kiinteän omaisuuden luovutus. Voitosta on tällöin 50 prosenttia siitä osasta voittoa, joka verovuoden aikana saatujen yhteenlaskettujen omaisuuden luovutusvoittojen osalta ylittää 220.000 markan rajan.⁸⁷

Jotta voitaisiin selvittää myyntivoiton verotus, täytyy ensin selvittää veronalainen myyntivoitto. Veronalaisen myyntivoiton laskemiseen on kaksi tapaa. Ensimmäinen tapa on luovutushinnan ja poistamattoman hankintameno erotuksen laskeminen. Osakkeiden ja muiden arvopapereiden hankintameno arvopaperin merkintähinta tai ostohinta lisättynä mahdollisilla välityspalkkioilla ja leimaveroilla. Verovelvollisen aikaisemmin omistamien arvopapereiden hankintamenoa ei oteta huomioon näiden perusteella merkitys osakkeen, osuuden, optiolainan, vaihtovelkakirjan tai merkintäoikeuden hankintamenoa laskettaessa (TVL 71 §).

Vaihtoehtoinen tapa myyntivoiton laskemisessa on ns. hankintameno-olettaman käyttäminen, jos hankintameno-olettaman on todellista hankintamenoa suurempi. Jos käytetään hankintameno-olettamaa, välityspalkkioita yms. lisäkuluja ei voi myyntihinnasta vähentää. Alle 2 vuotta omistetun omaisuuden hankintameno-olettama on 25 prosenttia ja yli 5 vuotta omistetun 50 prosenttia. Alle 2 vuotta omistetun, avio-oikeuden tai naimaosana saadun omaisuuden hankintameno-olettama on 50 prosenttia.

TVL 72 §:n mukaan verovelvollisella on oikeus vähentää sellaisesta omaisuuden luovutuksen tuottamasta voitosta, joka otetaan huomioon satunnaista myyntivoittoa määrättäessä, samanlaatuisesta luovutuksesta verovuonna aiheutunut tappio. Kiinteää ja irtainta omaisuutta ei eritellä. Osakkeiden satunnaisen myyntitappion voi siis vähentää verovuonna kiinteistön satunnaisesta myyntivoitosta. Omaisuuden luovutustappioita ei sen sijaan voi ollenkaan vähentää.

⁸⁷ Andersson (1990) s. 198-199

Seuraavaksi esittelen myyntivoittojen nykyistä verotuskohtelua esimerkin eri vaihtoehdoilla.

Esimerkki 6

Verovelvollinen on ostanut osakkeita 200 000 markalla. Myydessään osakkeet hän saa niistä 700 000 markkaa. Tosiasiallinen myyntivoitto on siten 500 000 markkaa. Verovelvollisen marginaaliveroprosentti on 60.

a) Osakkeet omistettu 1 vuotta

Myyntihinta	700 000 mk
./. Hankintahinta	<u>200 000 mk</u>
(hm-olettama 25%, 175 000 mk)	
Satunnainen myyntivoitto	500 000 mk
Vero 60%	300 000 mk

b) Osakkeet omistettu 4 vuotta 6 kuukautta

Myyntihinta	700 000 mk
./. Hankintameno-olettama 50%	<u>350 000 mk</u>
Luovutusvoitto	350 000 mk
Satunnainen myyntivoitto (80%)	280 000 mk
Vero 60%	168 000 mk
Maksettava vero 168 000 mk on 33,6 prosenttia tosiasiallisesta voitosta 500 000 mk.	

c) Osakkeet omistettu 7 vuotta

Myyntihinta	700 000 mk
./. Hankintameno-olettama 50%	350 000 mk
./. Vapaamäärä	<u>220 000 mk</u>
Luovutusvoitto	130 000 mk
Omaisuuuden luovutusvoitto (50%)	65 000 mk
Vero 60%	39 000 mk
Maksettava vero 39 000 mk on 7,8 prosenttia tosiasiallisesta voitosta 500 000 mk.	

Eriytetyssä tuloverojärjestelmässä pääomatuloihin kohdistuva suhteellinen verokanta koskisi myös nominaalisia myyntivoittoja riippumatta omistusajoista ja voiton määrästä. TVL:n nykyinen jako satunnaisiin myyntivoittoihin ja omaisuuden luovutusvoittoihin poistuisi. Sen myötä myös satunnaisten

myyntivoittojen ja omaisuuden luovutusvoittojen verotussäännökset poistuisivat. Myyntivoittojenkin osalta inflaatio tulee otetuksi huomioon kaavamaisesti siten, että pääomatulojen verokanta on ansiotulojen verokantaa alhaisempi. Koska arvonnousua verotettaisiin vasta omaisuutta realisoitaessa, myyntivoittojen verotus olisi edullisempaa kuin juoksevan tuoton omaisuuden verotus.⁸⁸

Myyntivoittoverotus on pitkään ollut erittäin lievää. Asiantuntijatyöryhmän mielestä tämä tulisi ottaa huomioon siirryttäessä nominaalisten myyntivoittojen täysimääräiseen omistusojoista riippumattomaan verottamiseen. Ennen uudistuksen voimaantuloa pitkään omistetun omaisuuden arvonnousun täysimääräinen verottaminen alhaisella suhteellisella verokannallakaan ei olisi perusteltua. Se voisi kannustaa omaisuuden realisointeihin ennen uudistuksen voimaantuloa korkeamman hankintamenon saamiseksi.⁸⁹

Siirtymävaihe voitaisiin ottaa huomioon asiantuntijaryhmän käsityksen mukaan parhaiten hankintameno-olettamaan perustuvalla sääntelyllä. Ennen vuotta 1986 hankitun omaisuuden hankintamenoa voitaisiin aina vähentää 50 prosenttia luovutushinnasta. Vuonna 1986 hankitun tai sen jälkeen hankitun omaisuuden hankintameno-olettama olisi omistusoajasta riippumatta 20 prosenttia luovutushinnan määrästä.⁹⁰ Siirtymäsäännökset ovat hallituksen esityksessä eduskunnalle vielä lieventyneet asiantuntijaryhmän mietinnöstä. Hallituksen esityksessä, josta ilmenee lain lopullinen muoto, ennen vuotta 1989 hankitun omaisuuden hankintamenoa voitaisiin aina vähentää 50 prosenttia luovutushinnasta. Vuonna 1989 ja sen jälkeen hankitun omaisuuden hankintameno-olettama taas olisi 30 prosenttia luovutushinnasta omistusoajasta riippumatta.⁹¹

Nykyistä hyvin rajoitettua myyntitappioiden vähennysoikeutta

⁸⁸ Työryhmämuistio 1991:28 s. 49

⁸⁹ Työryhmämuistio 1991:28 s. 49

⁹⁰ Työryhmämuistio 1991:28 s. 50

⁹¹ Hallituksen esitys 200/1992 s. 19

asiantuntijaryhmä esittää laajennettavaksi siten, että myyntitappiot, joita ei voida vähentää verovuonna syntyvistä myyntivoitoista, voitaisiin vähentää seuraavana kolmena vuotena syntyvistä myyntivoitoista. Samoin myyntitappion käsitettä esitetään laajennettavaksi nykyisestä realisoinnin vaatimuksesta siten, että myyntitappioon rinnastettaisiin sellainen arvopaperin arvonmenetys, joka yhtiön konkurssin tai muun vastaavan syyn vuoksi on lopullinen.⁹²

5.6. Myyntivoittojen verotus Saksassa

Saksassa arvopapereiden myyntivoittosäännökset ovat selkeämmät kuin Suomessa. Saksassa sekä kotimaisten että ulkomaisten arvopapereiden luovutuksesta saatu myyntivoitto on joko kokonaan verovelvollisen tuloverotuksessa verotettavaa tuloa tai verovapaata. Ainoastaan realisoituneet myyntivoitot ja tappiot otetaan verotuksessa huomioon.

Omistusaika ratkaisee onko myyntivoitto veronalaista vai verovapaata. Alle kuusi kuukautta omistettujen taloudellisten hyödykkeiden (Wirtschaftsgüter), erityisesti arvopapereiden, myyntivoitot ovat EStG 23 §:n 1 kappaleen mukaan ns. keinotteluvoittoja (Spekulationsgewinn). Keinotteluvoitot ovat kokonaisuudessaan veronalaista tuloa. Kuitenkin hallinnon yksinkertaistamiseksi yhteismäärältään alle DEM 1 000 keinotteluvoitot vuodessa ovat EStG 23 §: 4 kappaleen mukaan verovapaita. Yli kuusi kuukautta omistettujen arvopapereiden myyntivoitot ovat verovapaita.

Omistusaika lasketaan ostopäivästä myyntipäivään. Mahdollinen keinotteluvoitto lasketaan seuraavasti:⁹³

⁹² Työryhmämuistio 1991:28 s. 53-54

⁹³ Jasper s. 14

Myyntihinta

./.. Ostohinta

./.. Ostosta ja myynnistä aiheutuneet kulut
(mm. välityspalkkiot)

./.. Muut tulonhankkimiskustannukset

(mm. ostoa varten nostetun lainan korot)

= Keinotteluvoitto

Keinotteluvoiton määrää pienentävät verovelvollisen verovuoden aikana realisoituneet keinottelutappiot eli alle kuuden kuukauden omistuksesta aiheutuneet tappiot. Toisen aviopuolison keinottelutappioilla voidaan vähentää toisen aviopuolison keinotteluvoittoja.⁹⁴ Keinottelutappioita ei voi kuitenkaan vähentää enempää kuin mitä keinotteluvoittoja on kertynyt.

Yli kuusi kuukautta omistettujen arvopapereiden myyntivoitot ovat verovapaita. Tällöin on huomattava, että verovapaan tulon hankkimiskustannukset eivät ole EStG 9 §:n mukaisia vähennyskelpoisia tulonhankkimiskustannuksia. Jos esimerkiksi verovelvollinen ostaa velkarahalla arvopapereita tammikuussa ja myy arvopaperit voitolla lokakuussa, myyntivoitto on verovapaata tuloa mutta ostoon nostetun velan korot eivät ole vähennyskelpoisia.⁹⁵

5.7. Myyntivoittojen verotuksen vertailua

Periaatteessa myyntivoittoja verotetaan progressiivisesti sekä Suomessa että Saksassa. Periaatteellisesta yhtäläisyydestä huolimatta myyntivoittojen verotussäännökset Suomessa eroavat nykyisin huomattavasti vastaavista säännöksistä Saksassa. Verouudistusten jälkeenkin erot säilyvät, vaikka Suomessa verotussäännökset muuttuvat.

Suomessa myyntivoittojen progressiivista verotusta lievennetään nykyisin omistusaikojen mukaan määräytyvillä hankintame-

⁹⁴ Jasper s. 14-15

⁹⁵ Jasper s. 73

no-olettamalla, vapaamäärillä ja verottamalla vain osaa myyntivoittoa. Saksassa alle kuusi kuukautta omistettujen taloudellisten hyödykkeiden (Wirtschaftsgüter) myyntivoittoa verotetaan kokonaisuudessaan progressiivisesti tuloverotuksen osana. Yli kuusi kuukautta omistettujen taloudellisten hyödykkeiden myyntivoitot ovat Saksassa kokonaan verovapaata tuloa. Näin ollen lyhyen aikaa, alle kuusi kuukautta, omistettujen arvopapereiden myyntivoittojen verotus on yhtäläistä Suomessa ja Saksassa. Molemmissa maissa näitä lyhyen aikaa omistettujen arvopapereiden myyntivoittoa verotetaan kokonaisuudessaan progressiivisesti tuloverotuksen osana.

Verouudistusten ja niihin liittyvien siirtymäsäännösten jälkeen edellä kuvattua yhtäläisyyttäkään ei enää löydy Suomen ja Saksan myyntivoittojen verotuksesta. Jatkossa Suomessa verotetaan nimellisiä myyntivoittoa kokonaisuudessaan suhteellisen verokannan mukaan omistusajoista riippumatta. Saksassa taas myyntivoittoa verotetaan kuten nykyisinkin.

Myyntivoittojen verotuksessa nimellinen 25 prosentin verokanta aiheuttaa inflaatio-olosuhteissa ongelman, johon ei työryhmämuistiossa eikä muissakaan lainvalmisteluaineistossa ole paljon puututtu. Nimellinen veroaste ilman aikarajoja voi näet kohottaa reaaliset efektiiviset veroasteet korkealle etenkin, koska pääomatulojen osalta katsotaan olevan perusteltua tarkastella nimenomaan reaalista verotusta eli vain reaalista, toteutunutta pääomatuloa tulisi verottaa. Koskenkylä huomauttaa, että nykyisellä 3-4 prosentinkin inflaatiovauhdilla 25 prosentin nimellinen veroaste on ongelmallinen myyntivoittojen osalta. Inflaation kiihtyminen 7-8 prosenttiin johtaisi siihen, että myyntivoittojen reaaliset efektiiviset veroasteet nousisivat yli 50 prosentin tasolle. Otetaan esimerkki. Vuonna 1 hankittu sijoitus hintaan 100 000 markkaa. Sijoitus myydään vuonna 7 hintaan 150 000 markkaa eli nimellinen voitto on 50 000 markkaa josta 25 prosentin vero 12 500 markkaa. Omistusaikana inflaatio on ollut n. 4 prosenttia vuodessa eli yhteensä n. 25 prosenttia. Reaalinen myyntivoitto on tällöin 25 000 markkaa ja reaalinen efektiiv-

vinen veroaste 12 500/25 000 eli 50 prosenttia.⁹⁶

Saksassa edellä kuvatun kaltaista korkeiden reaalisten veroasteiden ongelmaa ei pääse syntymään. Koska taloudellisten hyödykkeiden (Wirtschaftsgüter), kuten osakkeiden, arvonnousut ovat jo kuuden kuukauden omistustajan jälkeen kokonaan verovapaita, reaaliset veroasteet eivät pääse nousemaan korkeiksi oli inflaatiovauhti mikä tahansa.

⁹⁶ Koskenkylä s. 134. Lisäksi Andersson on puuttunut samaan ongelmaan Työryhmämuistion 1991:28 erillisessä lausumassa s. 2-3.

6 VERTAILULASKELMIA PÄÄOMATULOJEN VEROTUSKOHTELUSTA SUOMESSA JA SAKSASSA

Verotuksen kansainvälisessä vertailussa on käytetty ainakin seuraavanlaisia lähestymistapoja⁹⁷:

- a) Verosäännösten rakenteiden ja veroasteikkojen vertaaminen
- b) Aggregatiivisten efektiivisten veroasteiden eli veroker-
tymien ja tulojen suhteen vertaaminen
- c) Keskimääräisten ja tyyppillisten verotustapausten
vertaaminen
- d) Verotuksen keskimääräisen tason vertaaminen tyyppillisten
tapausten painotetuilla keskiarvoilla, jolloin painot
arvioidaan jakaumatilastoista

Tässä työssä tukeudutaan sekä ensimmäiseen että kolmanteen lähestymistapaan. Ensimmäinen lähestymistapa on yksinkertaisin ja samalla edellytys kolmanteen ja neljänteen lähestymistapaan. Luonnollisen henkilön pääomatulojen vertailussa toisen lähestymistavan käyttöä vaikeuttaa verottomien pääomatulojen heikko ja epäyhtenäinen tilastointi. Kehittynein muoto kolmannelta lähestymistavasta hyödyntää talousteoriaan nojaavaa mallintamista. Mallintamisesta mainittakoon esimerkkinä Kingin ja Fullertonin eri maiden koko pääomaverojärjestelmien eroja selvittäneet tutkimukset⁹⁸.

6.1. Sijoituksen tuotto verojen jälkeen

Ensimmäisessä vertailussa vertaillaan yksinään asuvan luonnollisen henkilön sijoitusten tuottoja verojen jälkeen Suomessa ja Saksassa. Sijoitusvaihtoehtoina ovat sijoitus korkoinstrumentteihin, osakesijoitus yhdeksi vuodeksi ja osakesijoitus viideksi vuodeksi. Sijoitusten tuottoja verojen jälkeen vertaillaan sekä nykyisten säännösten mukaan että esitettyjen uudistusten jälkeen.

⁹⁷ Airaksinen s. 1-2

⁹⁸ King & Fullerton

Lähdeveroprosentti Suomessa on nykyisten laskelmien mukaisissa laskelmissa 15 prosenttia. Sijoitusvaihtoehtoissa oletetaan marginaaliveroprosentin olevan 50 prosenttia. Sijoitussummana vaihtoehtoissa on 10 000 000 markkaa. Laskelmissa oletetaan, ettei sijoitukseen ole käytetty velkarahaa eikä sijoitukseen liity muita vähennyskelpoisia tulonhankkimiskustannuksia. Osinkoprosentiksi oletetaan kaksi. Lisäksi vertailussa oletetaan, että Saksassa sijoitus korkoinstrumentteihin ja osakesijoitus ovat vaihtoehtoisia sijoituksia. Jotta laskelmat saataisiin vertailukelpoiksi, valuutan vaihtokurssiksi oletetaan DEM 1 = FIM 3. Valuutan vaihtokurssi on sama jäljemmissäkin vertailuissa. Tässä vertailussa kuten ei muissakaan tämän työn vertailuissa huomioida varallisuusveron vaikutuksia.

Laskelmissa käytettävät symbolit, joita käytetään jokaisen vertailun laskelmissa, ovat seuraavanlaiset:

- T_{su} = tuotto verojen jälkeen Suomessa
- T_{sa} = tuotto verojen jälkeen Saksassa
- F_{su} = vero markoissa Suomessa
- F_{sa} = vero markoissa Saksassa
- t = sijoituksen bruttotuotto markoissa
- f_l = lähdeveroprosentti Suomessa nykyisin
- f_c = suhteellinen verokanta Suomessa
- f_m = marginaaliveroprosentti
- S = sijoitussumma

Nykyisten säännösten mukaisissa laskelmissa käytetään seuraavia kaavoja:

Sijoitus korkoinstrumentteihin, Suomessa lähdeverotettavaan korkoinstrumentteihin:

- (1) $T_{su} = (1 - f_l) \times \text{korko}\%$
- (2) $T_{sa} = (1 - f_m) \times [(\text{korko}\% \times S - (\text{DEM } 600 + \text{DEM } 100)) : S]$

Osakesijoitus yhdeksi vuodeksi:

- (3) $T_{su} = (1 - f_m) \times (\text{arvonnousu}\% + \text{osinko}\%)$
- (4) $T_{sa} = (1 - f_m) \times [(\text{osinko}\% \times S - (\text{DEM } 600 + \text{DEM } 100)) : S]$

+ arvonnousu%

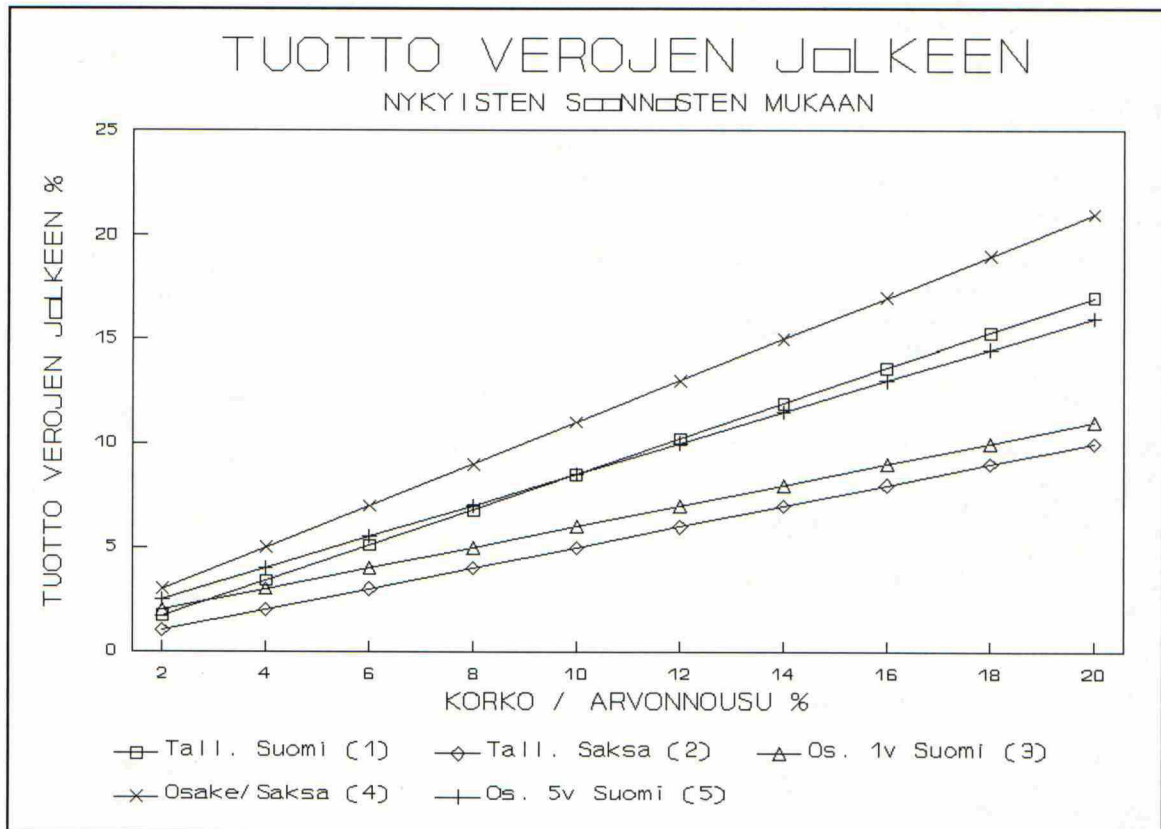
Osakesijoitus viideksi vuodeksi:

$$(5) \quad T_{su} = (1-f_m) \times \text{osinko\%} + (\text{arvonnousu\%} - f_m \times 0,5[(\text{arvonnousu\%} \times S - 220\,000) : S])$$

$$(4) \quad T_{sa} = (1-f_m) \times [\text{osinko\%} \times S - (\text{DEM } 600 + \text{DEM } 100)] : S] + \text{arvonnousu\%}$$

Koska Saksassa osakkeiden arvonnousut ovat jo kuuden kuukauden jälkeen kokonaan verovapaita, laskelman kaava on Saksan osalta sama sekä vuoden että viiden vuoden osakesijoituksen osalta.

Kuvio 1.

Kuviosta ilmenee selvästi pääomatulojen verotuksen epäyh-
tenäisyys Suomessa ja toisaalta verotuksen kaksijakoisuus
Saksassa.

Koska Suomessa lähdeverolain alaisia korkotuloja verotetaan

lievän suhteellisen verokannan mukaan ja Saksassa korkotuloja verotetaan progressiivisesti, korkotulojen verotuksen erot kasvavat suuriksi etenkin jos luonnollisen henkilön marginaaliveroprosentti on huomattavasti suhteellista verokantaa suurempi. Oheisessa kuviossa esimerkiksi 10 prosentin bruttotuotolla korkoinstrumenttisijoituksen tuotto verojen jälkeen Suomessa 8,5 prosenttia ja Saksassa vain 5 prosenttia. Saksassa asuvalle nettotuotto on sama 5 prosenttia sijoittipa hän suomalaisiin tai saksalaisiin korkoinstrumentteihin. Suomessa asuvalle nettotuotto olisi vain 5 prosenttia, jos hän olisi sijoittanut saksalaisiin korkoinstrumentteihin.

Samoin kuin korkotulojen verotuksen kohdalla osakesijoitustenkin verotuksessa on eroja riippumatta siitä, että osakesijoituksen juoksevaa tuloa, osinkotuloa, verotetaan nykyisin hyvin yhtäläisesti Suomessa ja Saksassa. Erot selittyvät myyntivoittojen erilaisilla säännöksillä. Suomessa lyhytaikaisen osakesijoituksen koko tuotto on kokonaan progressiivisen tuloverotuksen alaista tuloa. Siitä johtuen esimerkiksi oheisen kuvion 10 prosentin arvonnousulla tuotto verojen jälkeen 6 prosenttia. Vähintään viiden vuoden omistusajan jälkeen voidaan laskea mukaan kaikki myyntivoittojen verotuksen lievennysäännökset. Niinpä kuviossa 10 prosentin arvonnousulla tuotto verojen jälkeen nousee 8,5 prosenttiin.

Selvästi paras tuotto verojen jälkeen on yli kuuden kuukauden omistusajan jälkeen osakesijoituksella Saksassa, kuviossa 10 prosentin arvonnousulla 11 prosenttia. Vaikka osinkotuloja verotetaan Saksassa progressiivisesti, arvonnousun täydellinen verovapaus kuuden kuukauden omistuksen jälkeen selittää muita sijoituskohteita paremman tuoton verojen jälkeen.

Jos Suomessa asuva luonnollinen henkilö sijoittaisi saksalaisiin osakkeisiin tai Saksassa asuva sijoittaisi suomalaisiin osakkeisiin, verotuksen erot olisivat kuten edellä. Tuotot verojen jälkeen olisivat kuitenkin alhaisemmat, koska osinkotulojen verotuksessa yhtiöveroa ei hyvitetä.

Edellämainittujen lisäksi kuvioista käy ilmi pääomatulojen verotuksen epäneutraalisuus ja sitä kautta verotuksen heikko

tehokkuus sekä Suomessa että Saksassa. Molemmissa maissa eri sijoituskohteiden verotus vaihtelee hyvinkin suuresti. Verotuksen suuret erot eivät voi olla vaikuttamatta sijoituspäätöksiin.

Seuraavaksi tarkastellaan tilannetta esitettyjen verouudistusten jälkeen. Oletukset sijoitussummasta, marginaaliveroprosentista, velkarahan käytöstä ja sijoituskohteiden vaihtoehtoisuudesta Saksassa ovat samat kuin edellä. Eriytetyssä tuloverojärjestelmässä suhteellinen veroprosentti on 25. Saksassa pääomatulojen vapaamäärät ovat kymmenkertaiset. Laskelmissa käytetään seuraavia kaavoja:

Sijoitus korkoinstrumentteihin:

$$(6) \quad T_{su} = (1-f_c) \times \text{korko}\%$$

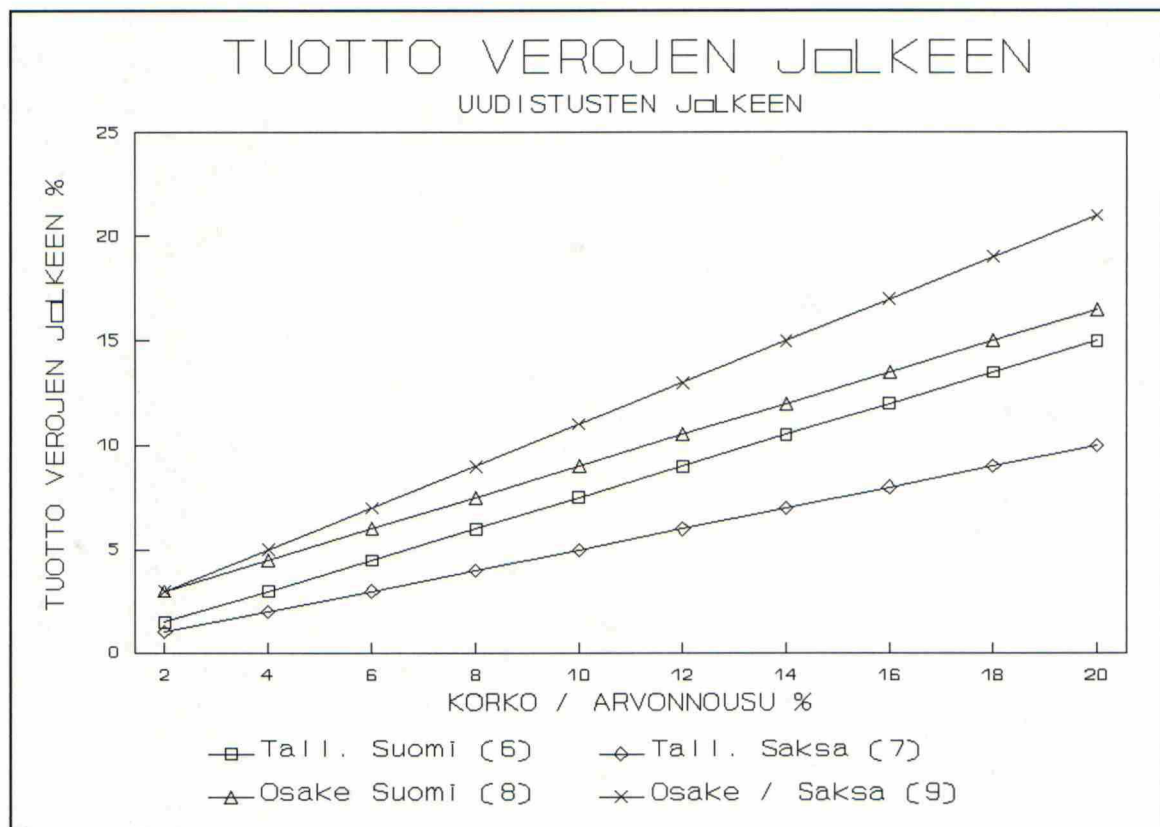
$$(7) \quad T_{sa} = (1-f_m) \times [(\text{korko}\% \times S - (\text{DEM } 6\,000 + \text{DEM } 100)) : S]$$

Osakesijoitus joko vuodeksi tai viideksi vuodeksi:

$$(8) \quad T_{su} = (1-f_c) \times (\text{arvonnousu}\% + \text{osinko}\%)$$

$$(9) \quad T_{sa} = (1-f_m) \times [(\text{osinko}\% \times S - (\text{DEM } 6\,000 + \text{DEM } 100)) : S] + \text{arvonnousu}\%$$

Kuvio 2.

Kuviosta käy ilmi pääomatulojen verotuksen yhtenäistyminen Suomessa uudistusten jälkeen. Jos kuviossa osinkoprosentti olisi nolla, korkoinstrumentti- ja osakesijoituksen tuotto olisi sama. Saksassa taasen verotuksen ero korkoinstrumentti- ja osakesijoituksen välillä säilyy uudistusten jälkeenkin.

Korkotulojen verotuksen osalta erot Suomen ja Saksan välillä säilyvät joskin kapenevat. Erojen kaventumiseen on syynä suhteellisen verokannan nouseminen Suomessa 15 prosentista 25 prosenttiin. Jatkossa korkotulojen verotuksen ero on sama sijoittaapa luonnollinen henkilö asuinmaahansa tai tämän työn toiseen vertailumaahan.

Osakesijoituksen verotuksen osalta erot Suomen ja Saksan välillä selkiytyvät. Suomessa osinkotuloja ja myyntivoittoja verotetaan saman suhteellisen verokannan mukaan. Saksassa myyntivoiton verovapaus pitää tuoton osakesijoituksen tuoton Suomea parempana yli kuuden kuukauden omistusajan jälkeen.

Saksassa kuuden kuukauden omistusaika on osakesijoituksen verotuksen kannalta merkittävä ero jatkossakin. Alle kuusi kuukautta omistetun osakesijoituksen verotus on yhtäläistä korkotulojen verotuksen kanssa Saksassa. Kuviossa ero on 10 prosentin arvonnousulla 6 prosenttiyksikköä alle ja yli kuusi kuukautta omistetun osakesijoituksen myyntivoiton verotuksessa Saksassa. Ulkomaisten osakesijoitusten verotuksessa erot Suomen ja Saksan välillä samanlaiset kuin kotimaisissa osakesijoituksissa. Tuotot ulkomaisista osakesijoituksista verojen jälkeen ovat jatkossakin kotimaisia sijoituksia alhaisemmat, koska yhtiöveroa ei hyvitetä osinkotulojen verotuksessa.

6.2. Sijoituksen verorasitus eri bruttotuotoilla

Toisessa vertailussa vertaillaan sijoituksen verorasitusta eri bruttotuotoilla Suomessa ja Saksassa. Samoin kuin edellä, verorasitusta vertaillaan sekä nykyisten säännösten mukaan että esitettyjen uudistusten jälkeen.

Nykyisten säännösten mukaisissa laskelmissa lähdeveroprosentti on 15 prosenttia. Marginaaliveroprosentiksi oletetaan 50. Laskelmissa oletetaan, että sijoitustoimintaan on nostettu laina, josta maksetaan 20 000 markkaa korkoja. Muita vähennyskelpoisia tulonhankkimiskustannuksia ei oleteta olevan. Lisäksi oletetaan, että sijoitus korkoinstrumentteihin Suomessa ja osakesijoitus Suomessa ovat vaihtoehtoisia sijoituksia.

Nykyisten säännösten mukaisissa laskelmissa käytetään seuraavia kaavoja:

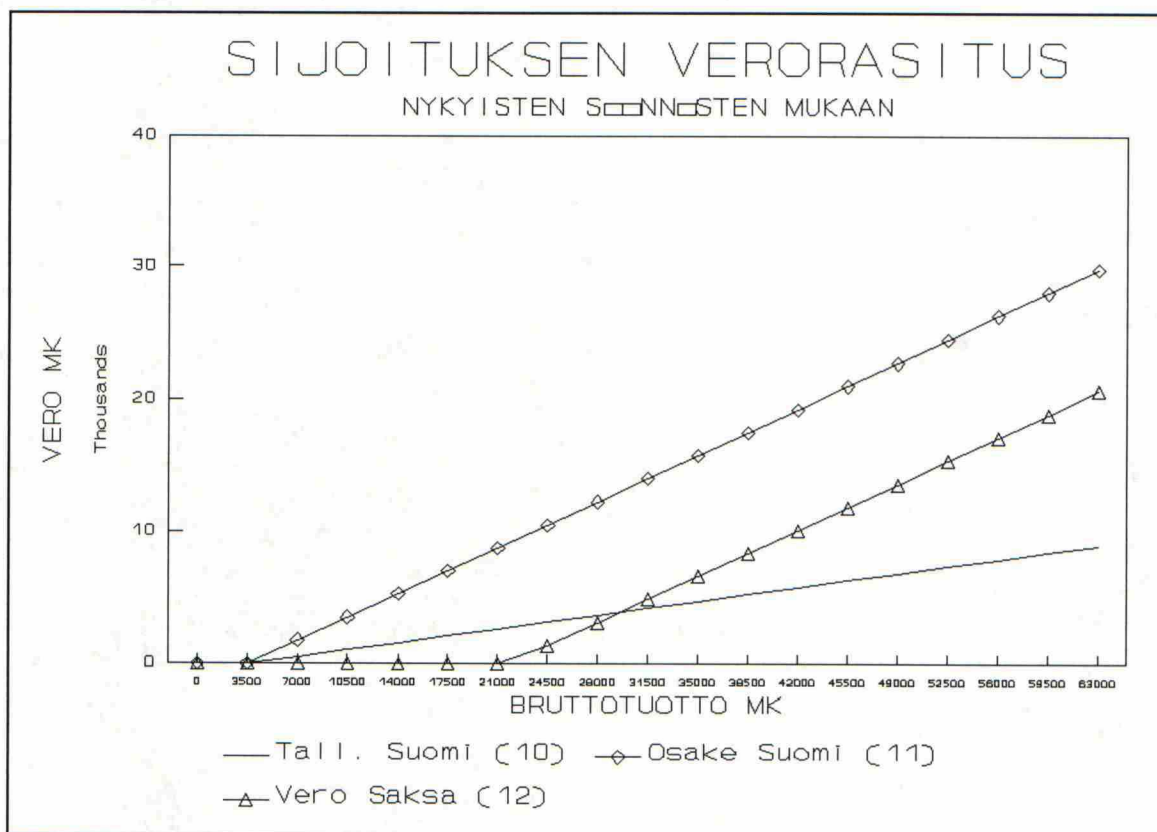
Sijoitus lähdeverotettaviin korkoinstrumentteihin Suomessa:
 (10) $F_{su} = f_1 \times (t - 3\,500)$, $(t-3500) \geq 0$

Osakesijoitus vuodeksi Suomessa:
 (11) $F_{su} = f_m \times (t - 3\,500)$, $(t-3500) \geq 0$

Sijoitus korkoinstrumentteihin tai alle kuuden kuukauden osakesijoitus Saksassa:

$$(12) F_{sa} = f_m \times (t - (20\ 000 + \text{DEM } 600)) , \quad (t - 21800) \geq 0$$

Kuvio 3.

Kuviosta ilmenee selvästi sijoitustoimintaa varten nostetun lainan korkojen varsin rajoitettu vähennyskelpoisuus nykyisin Suomessa verrattuna korkojen vähennyskelpoisuuteen Saksassa. Niinpä Suomessa ei nykyisin kannata ainakaan kokonaan rahoittaa sijoitustoimintaa velkarahalla. Esimerkiksi oheisen kuvion lyhytaikaisesta osakesijoituksesta joutuu 20 000 markan bruttotuotolla maksamaan velan korkojen, 20 000 markkaa, lisäksi veroa 8 250 markkaa.

Toinen merkillepantava huomio kuviossa on lähdeverotetun korkoinstrumenttisijoituksen lievä verotus Suomessa. Huolimatta velan korkojen rajoitetusta vähennyskelpoisuudesta Suomessa kuviossa jo noin 30 000 markan bruttotuotolla lähdeverotetun korkoinstrumenttisijoituksen verotus on Suomessa lievempää kuin korkoinstrumenttisijoituksen tai lyhyen ajan osakesijoituksen verotus Saksassa. Tosin vielä suurempi ero

on eri sijoituskohteiden verotuksessa Suomessa. Toisaalta edellämainitut erot olisivat pienemmät, jos lähdeveroprosentin ja marginaaliveroprosentin ero ei olisi niin suuri kuin kuviossa.

Uudistusten jälkeisissä laskelmissa lähdeveroprosentti on Suomessa 25 ja Saksassa pääomatulojen vapaamäärät ovat kymmenkertaiset. Oletukset marginaaliveroprosentista ja vähennyskelpoisista tulonhankkimiskustannuksista ovat samat kuin edellä. Laskelmissa käytetään seuraavia kaavoja:

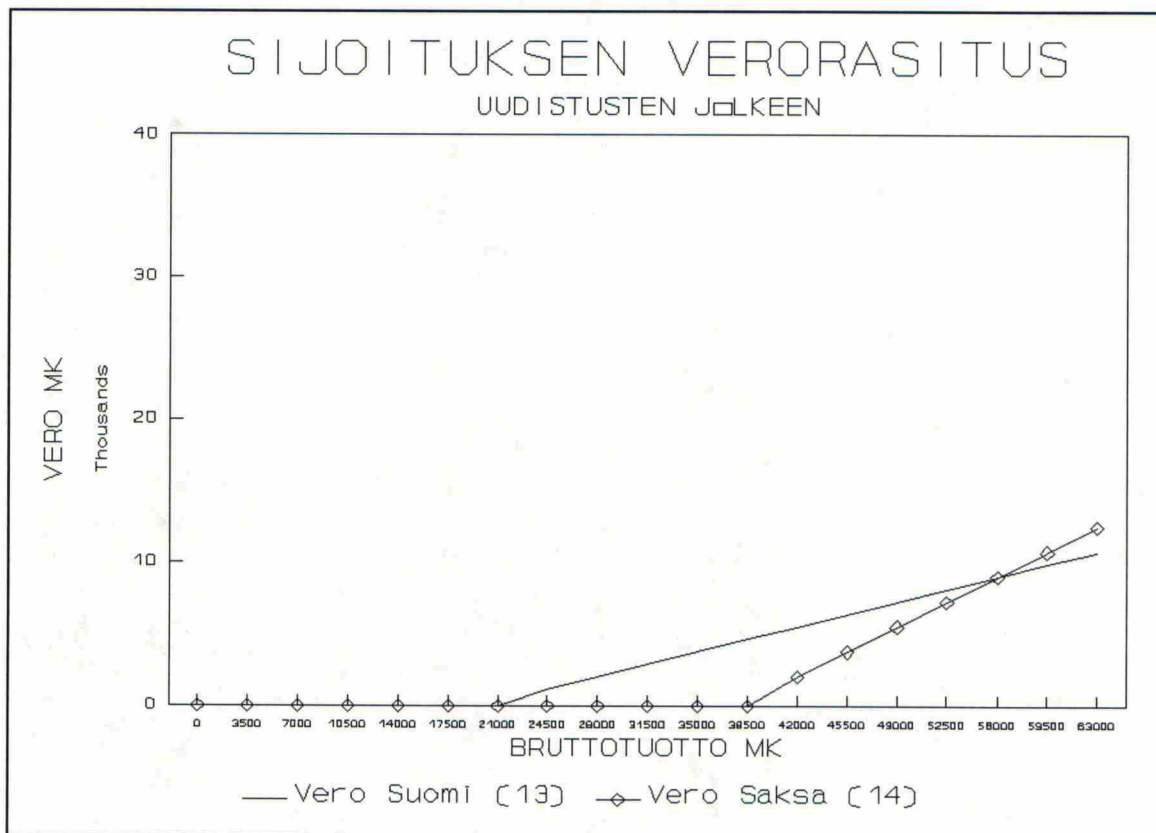
Sijoitus korkoinstrumentteihin tai osakesijoitus ilman aikarajoja Suomessa:

$$(13) F_{su} = f_c \times (t - 20\,000), \quad (t - 20\,000) \geq 0$$

Sijoitus korkoinstrumentteihin tai alle kuuden kuukauden osakesijoitus Saksassa:

$$(14) F_{sa} = f_m \times (t - (20\,000 + DEM\ 6\,000)), \quad (t - 38\,000) \geq 0$$

Kuvio 4.

Tässäkin kuviossa kuten kuviossa kaksi havaitaan pääomatulojen verotuksen yhtenäistyminen Suomessa. Lisäksi verrattaessa oheista kuviota edellisen kuvion kanssa erot Suomen ja Saksan pääomatulojen verotuksessa kapenevat.

Perusero on jatkossa selkeä. Suomessa pääomatulojen verotus on jatkossa suhteellista ja Saksassa progressiivista. Molemmilla mailla kuitenkin sijoitustoimintaa varten nostetun lainan korot ovat täysin vähennyskelpoisia pääomatuloista. Lisäksi pääomatulojen vapaamäärien kymmenkertaistaminen Saksassa tasaa verokantojen mahdollisesti suurtakin eroa. Esimerkiksi oheisessa kuviossa vasta yli 58 000 markan bruttotuotolla sijoituksen verorasitus on Saksassa Suomea ankarampaa.

6.3. Sijoituksen verorasitus eri marginaaliverokannoilla

Kolmannessa ja viimeisessä vertailussa vertaillaan yksinään asuvan luonnollisen henkilön sijoituksen verorasitusta eri marginaaliverokannoilla Suomessa ja Saksassa. Verorasitusta vertaillaan sekä nykyisten säännösten mukaan että esitettyjen uudistusten jälkeen.

Nykyisten säännösten mukaisissa laskelmissa lähdeveroprosentti on Suomessa 15. Sijoituksen bruttotuotoksi oletetaan 60 000 markkaa. Sijoitustoimintaa varten on nostettu laina, josta maksetaan lainan korkoja 20 000 markkaa. Muita vähennyskelpoisia tulonhankkimiskustannuksia ei oleteta olevan. Samoin kuin edellisessä vertailussa, sijoitus korkoinstrumentteihin Suomessa ja osakesijoitus Suomessa ovat vaihtoehtoisia sijoituksia.

Nykyisten säännösten mukaisissa laskelmissa käytetään seuraavia laskelmia:

Sijoitus lähdeverotettaviin korkoinstrumentteihin Suomessa:

$$(15) F_{su} = f_l \times (60\,000 - 3\,500)$$

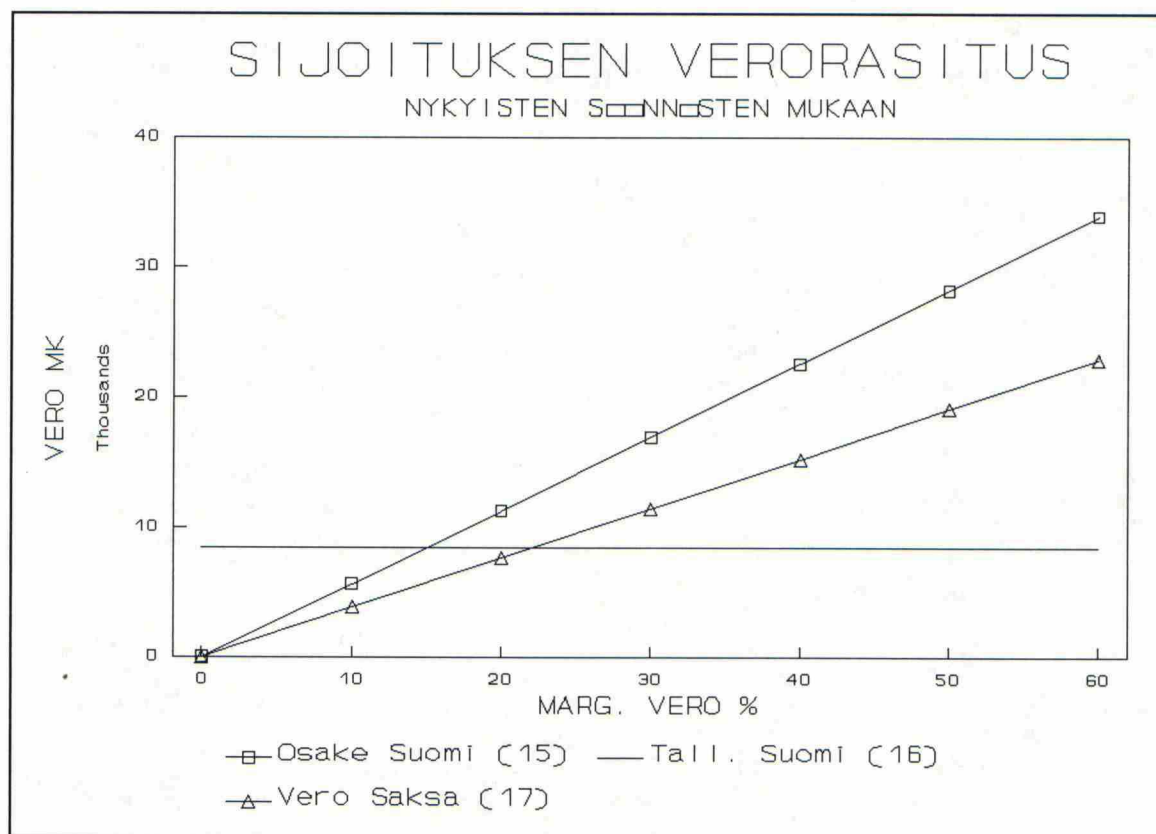
Osakesijoitus vuodeksi Suomessa:

$$(16) F_{su} = f_m \times (60\,000 - 3\,500)$$

Sijoitus korkoinstrumentteihin tai alle kuuden kuukauden osakesijoitus Saksassa:

$$(17) F_{sa} = f_m \times (60\,000 - (20\,000 + \text{DEM } 600))$$

Kuvio 5.

Kuviosta voi helposti huomata eri sijoituskohteiden verotuksen erojen kasvamisen hyvin huomattavaksi luonnollisen henkilön marginaaliveroprosentin kasvaessa.

Kuvion mukaan esimerkiksi Suomessa asuvalle luonnolliselle henkilölle, jonka marginaaliveroprosentti on 50, jää 60 000 markan bruttotuotosta 11 750 markkaa puhdasta tuloa lainan korkojen ja verojen jälkeen, jos hänen bruttotulo kertyy vuoden osakesijoituksesta Suomessa tai korkoinstrumenttisijoituksesta Saksassa. Korkea verotus johtuu tulon progressiivisesta verotuksesta ja velan korkojen rajoitetusta vähennyskelpoisuudesta. Saksassa asuvalle luonnolliselle henkilölle, jonka marginaaliveroprosentti on myös 50, 60 000 markan bruttotulosta puhdas tulo olisi 20 900 markkaa, jos

hänen bruttotulo kertyy korkoinstrumenttisijoituksesta tai alle kuuden kuukauden osakesijoituksesta. Lievin verotus on kuvion mukaan lähdeverotetun korkoinstrumenttisijoituksen verotus Suomessa. Puhdas tulo 60 000 markan bruttotulolla velan korkojen ja verojen jälkeen on 31 525 markkaa marginaaliveroprosentista riippumatta.

Uudistusten jälkeisissä laskelmissa muutokset ovat samat kuin edellisissä laskelmissa; lähdeveroprosentti on Suomessa 25 ja pääomatulojen vapaamäärät ovat Saksassa kymmenkertaiset. Oletukset bruttotulosta ja vähennyskelpoisista tulonhankkimiskustannuksista ovat samat kuin edellä.

Uudistusten jälkeisissä laskelmissa käytetään seuraavia kaavoja:

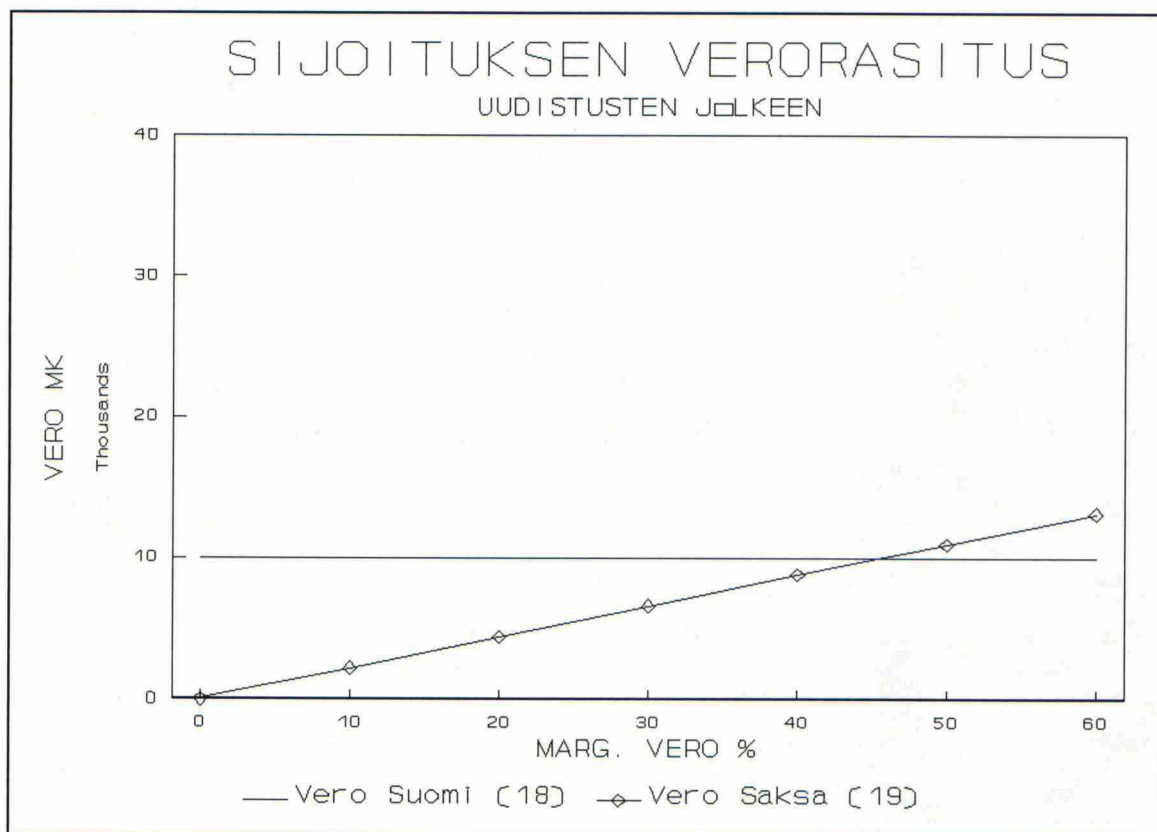
Sijoitus korkoinstrumentteihin tai osakesijoitus ilman aikarajoja Suomessa:

$$(18) F_{su} = f_c \times (60\ 000 - 40\ 000)$$

Sijoitus korkoinstrumentteihin tai alle kuuden kuukauden osakesijoitus Saksassa:

$$(19) F_{sa} = f_m \times (60\ 000 - (20\ 000 + DEM\ 6\ 000))$$

Kuvio 6.

Tässäkin kuviossa kuten kuviossa neljä havaitaan pääomatulojen verotuksen erojen tasoittuminen. Uudistusten jälkeen pääomatulojen verotus riippuu Suomessa suhteellisen verokannan tasosta ei tulonsaajan marginaaliveroprosentista. Saksassa pääomatulojen verotus on vapaamäärien ansiosta kuviossa vasta yli 45 prosentin marginaaliverokannalla ankarampaa kuin Suomessa. Verorasituksen ero olisi suurempi, jos bruttotulo olisi vaikkapa 100 000 markkaa. Siinä tapauksessa jo yli 32 prosentin marginaaliverokannalla verorasitus olisi Saksassa Suomea ankarampaa. 50 prosentin marginaaliverokannalla verorasituksen ero olisi 11 000 markkaa kun ero oheisessa kuviossa on vain 1 000 markkaa.

Oheisesta kuviosta ilmenee myös pääomatulojen verotuksen vertikaalinen epäoikeudenmukaisuus Suomessa uudistusten jälkeen. Kuviossa bruttotulosta määräytyvä vero on vakio 10 000 markkaa olipa tulonsaaja suuri- tai pienituloisen.

7 YHTEENVETO

Etsittäessä eroja pääomatulojen verotuksessa Suomessa ja Saksassa tutkielmassa lähdettiin liikkeelle pääomatuloista maksettavan veron laskemisesta. Suomessa pääomatuloja verotetaan pääsääntöisesti tulonsaajan henkilökohtaisen tuloverotuksen osana. Pääsäännöstä poikkeuksen tekevät veronhuojennuslakien ja korkotulon lähdeverolain alaisten korkotulojen sekä alaikäisten lasten verotus. Alaikäisen lapsen pääomatuloja yhteisverotetaan hänen vanhempiansa kanssa. Saksassa kaikkia pääomatuloja verotetaan tulonsaajan henkilökohtaisen tuloverotuksen osana.

Pääomatuloksi määritelty tulo on sekä Suomessa että Saksassa veronalaista tuloa ellei sitä ole erikseen määrätty verovapaaksi. Pääomatulojen verotuksessa vähennyskelpoisten tulo-hankkimiskustannusten käsite on sen sijaan Saksassa laajempi kuin Suomessa. Tulonhankkimiskustannuksista mielenkiintoisin, sijoitustoimintaa varten nostetun lainan korot, vähennetään Suomessa tulonsaajan kokonaistuloista. Lisäksi tällaisen lainan korkojen vähennysoikeus on Suomessa nykyisin varsin rajoitettu. Saksassa sijoitustoimintaa varten nostetun lainan korot voi vähentää kokonaisuudessaan pääomatuloista. Lisäksi Saksassa pääomatuloista voidaan vähentää vapaamäärä (Sparer-Freibetrag) ennen pääomatulojen yhdistämistä tulonsaajan kokonaistuloihin.

Veronhuojennuslakien ja korkotulon lähdeverolain alaisten korkotulojen verotus Suomessa ovat merkittävimmit erot korkotulojen verotuksessa Suomessa ja Saksassa. Veronhuojennuslakien alaiset korkotulot ovat Suomessa asuvalle luonnolliselle henkilölle kokonaan verovapaata tuloa. Suomessa asuva luonnollinen henkilö taas joutuu maksamaan lievää suhteellista lähdeveroa, joka on lopullinen vero, korkotulon lähdeverolain alaisista korkotuloista. Muiden kuin edellämainittujen korkotulojen verotus on Suomessa nykyisin progressiivista. Saksassa kaikkia korkotuloja verotetaan progressiivisesti.

Osinkotulojen verotus on hyvin yhtäläistä Suomessa ja Saksassa. Molemmissa maissa osinkotulojen lopullinen verotus on

progressiivista. Myyntivoittojen verotuksessa löytyy jälleen eroja. Suomessa myyntivoittoja verotetaan periaatteessa progressiivisesti, mutta useiden lievennyssäännösten ansiosta myyntivoittojen verotus on nykyisin useimmiten esimerkiksi osinkotulojen verotusta lievempää. Saksassa taas kuuden kuukauden omistusaika ratkaisee myyntivoiton verotuksen. Jos omistusaika on alle kuusi kuukautta, myyntivoittoa verotetaan kokonaan progressiivisesti. Jos omistusaika on yli kuusi kuukautta, myyntivoitto on kokonaan verovapaata tuloa.

Uudistusten jälkeen pääomatulojen verotuksen ero on selkeä. Suomessa lähes tulkoon kaikkia pääomatuloja verotetaan yhtenäisen suhteellisen verokannan mukaan erillään tulonsaajan muista tuloista. Korkokulut ovat kulutusluottojen korkoja lukuunottamatta täysin pääomatuloista vähennyskelpoisia ja mahdollisesta alijäämästä voi tehdä vähennyksen suoraan verosta. Veronhuojennuslakien alaiset korkotulot säilyvät ainakin toistaiseksi verovapaina. Saksassa pääomatuloja verotetaan jatkossakin progressiivisesti osana tulonsaajan henkilökohtaista verotusta. Pääomatulojen verotuksen progressiivisuutta pienentää Saksassa vapaamäärät, jotka ovat jatkossa kymmenkertaiset nykyiseen verrattuna. Kaiken kaikkiaan voidaan sanoa, että pääomatulojen suhteellinen verotus Suomessa suosii suurituloisten verovelvollisten suuria pääomatuloja. Saksassa pienituloisten verovelvollisten pääomatulojen verotus on lievempää kuin suurituloisten verovelvollisten ja vapaamäärien kasvattaminen laajentaa pienten pääomatulojen täydellistä verovapautta.

Pääomatulojen verotusta Suomessa ei nykyisin voida sanoa teorian vaatimusten mukaisesti tehokkaaksi. Syynä väitteeseen on pääomatulojen verotuksen epäneutraalisuus. Korkotulojen verotus on Suomessa varsin epäyhtenäistä. Osinkotulojen verotuksessa koti- ja ulkomaisia osakesijoituksia kohdellaan ero tavoin. Myyntivoittojen verotuksessa omistusaika ratkaisee pitkälti verotuskäytännön. Kaikilla edellä mainituilla tekijöillä on suora vaikutus sijoituspäätöksiin, eikä pääomatulojen verotus siten ole Suomessa tehokasta.

Pääomatulojen verotuksen oikeudenmukaisuutta arvioitaessa

tulee ensimmäisenä mieleen korkotulojen suhteellinen verotus Suomessa, joka ei ole vertikaalisesti oikeudenmukaista. Toisaalta niin sanottujen muiden korkotulojen ja osinkotulojen verotus on kylläkin vertikaalisesti oikeudenmukaista.

Jos korkotulojen suhteellinen verotus Suomessa ei ole vertikaalisesti oikeudenmukaista, se on yksinkertaista ja hallinnollisesti tehokasta muttei pysyvää. Tästä on osoituksena lähdeveroprosentin nosto 15 prosentista 20 prosenttiin vuodeksi 1993 vastoin kaikkia lupauksia.

Kun muita kuin lähdeverotettavia korkotuloja verotetaan Suomessa verovelvollisen henkilökohtaisen tuloverotuksen osana, ei näiden pääomatulojen verotus ole kovinkaan yksinkertaista eikä pysyvää. Veroilmoitusmenettely on monine yksityiskohtineen varsin monimutkaista ja alttiina muutoksille. Samoin perustein myös pääomatulojen verotusta Saksassa ei voida sanoa yksinkertaiseksi eikä pysyväksi.

Teorian vaatimusten perusteella ei Saksankaan nykyistä pääomatulojen verotusta voida sanoa tehokkaaksi. Myyntivoittojen verotuksen kohdalla muihin pääomatuloihin nähden erilainen verotuskohtelu on syynä, ettei verotus ole tehokasta. Kun osakesijoittamisen toinen tuottokomponentti, arvonnousu, on jo kuuden kuukauden omistustajan jälkeen kokonaan verovapaata tuloa, myyntivoittojen verotus vaikuttaa sijoituspäätöksiin. Toisaalta korkotulojen nykyinen verotus ei ole Saksassa yhdenmukaista, koska korkotulot voivat jäädä kokonaan verottamatta, jos korkotuloja ei ilmoiteta veroilmoituksessa. Osinkotulojen verotus on Saksassa suhteellisen yhdenmukaista. Ainoan ongelman muodostaa ulkomailta saadut osinkotulot. Jos ulkomailta saatujen osinkotulojen verotuksessa jakavan yhtiön maksamaa yhtiöveroa ei hyvitetä osinkotulon saajan verotuksessa, asuinmaasta saatuja osinkotuloja ankarampi verotus vaikuttaa sijoituspäätöksiin.

Ilmoitusvelvollisuusongelmien takia Saksan nykyistä korkotulojen verotusta ei voida sanoa horisontaalisesti oikeudenmukaiseksi. Saman korkotulon verotus voi erota sen mukaan, onko verovelvollinen rehellinen vai ei. Toisaalta on myönnettävä,

että Saksassa korko- ja osinkotulojen verotus on vertikaalisesti oikeudenmukaista kun korko- ja osinkotulojen verotus on progressiivista.

Kokonaisuutena pääomatulojen verotuksen uudistamisesta hyvän pääomajärjestelmän kannalta voidaan sanoa, että Suomessa verotuksen neutraliteetti ja sitä kautta verotuksen tehokkuus paranee. Tähän on syynä kaikkien pääomatulojen muutamaa poikkeusta lukuunottamatta yhtenäinen verotus.

Pääomatulojen suhteellinen verotus Suomessa progressiivisen verotuksen sijasta kylläkin heikentää verotuksen vertikaalista oikeudenmukaisuutta, eritoten jos suhteellinen verokanta on huomattavasti korkeimpia marginaaliverokantoja alhaisempi. Toisaalta nykyisin riippumatta korkeista nimellisistä veroasteista todelliset veroasteet ovat jääneet varsin alhaisiksi lukuisten verovähennysten ja verovapauksien ansiosta. Uudessa järjestelmässä veropohjaa laajennetaan, vähennyksiä ja verovapauksia karsitaan. Niinpä voidaankin sanoa, että itse asiassa pääomaverotuksen oikeudenmukaisuus paranee kun verottomuus ja vajaaverotus katoavat.

Edelleen, pääomatulojen suhteellinen verotus Suomessa lisää järjestelmän yksinkertaisuutta ja hallinnollista tehokkuutta tosin edellyttäen, että pääomatulojen verotus säilyy yhtäläisenä. Lisäksi suhteellinen, yhtenäinen verokanta lisää järjestelmän pysyvyyttä, onhan nykyinen epäyhtenäinen järjestelmä altis muutoksille.

Saksassa työssä esitettyjen uudistusten jälkeen voidaan sanoa, että pääomaverojärjestelmän tehokkuus jonkun verran paranee. Tähän on syynä korkotulojen ennakonpidätystyyppinen lähdevero. Lähdevero parantaa korkotulojen ilmoitusvelvollisuuden täyttymistä, joka taas parantaa pääomatulojen verotuksen yhtenäisyyttä.

Samainen edellämainittu korkotulon lähdevero parantaa Saksassa erityisesti korkotulojen verotuksen horisontaalista oikeudenmukaisuutta, kun samaa tuloa verotetaan jatkossa samalla lailla. Lisäksi pääomatulojen vapaamäärien kasvattaminen

lisää pääomaverotuksen hallinnollista tehokkuutta ja yksinkertaisuutta, kun pienet pääomatulot jäävät jatkossa verotuksen ulkopuolelle.

OECD:n harmonisointipyrkimykset pääomatulojen verotuksen osalta, kansainvälisen kaksinkertaisen verotuksen poistamisen, sekä Suomi että Saksa ovat täyttäneet suhteellisen hyvin. Molemmat maat ovat valtioiden välisillä verosopimuksilla poistaneet oman maan ja lähestulkoon kaikkien merkittävien maiden väliltä pääomien kaksinkertaisen verotuksen. Kaikissa verosopimuksissa, muiden muassa juuri Suomen ja Saksan välisessä verosopimuksessa, kahdenkertaista verotusta ei sen sijaan ole onnistuttu poistamaan, koska osinkotulojen verotuksessa jakavan yhtiön maksamaa yhtiöveroa ei hyvitetä toisessa maassa asuvan osingonsaajan verotuksessa.

EY:ssä pääomatulojen verotuksessa ei ole pyrkimyksistä huolimatta päästy yhteisymmärrykseen. Jos harmonisoinnissa ei onnistuta pääsemään merkittäviin lopputuloksiin, kansainvälinen verokilpailu voi painaa pääomaverotusta alaspäin, onhan alhainen pääomaverotus talouden suotuisan kehityksen kannalta merkittävä kilpailuetu. Suomi on jo alentamassa pääomaverotuksen tasoa, itseasiassa OECD-maiden alhaisemmaksi. Saksasakin korkeista nimellisveroasteista huolimatta reaaliset veroasteet laskevat pääomatulojen vapaamäärien korottamisen seurauksena. Nähtäväksi jää, aleneeko pääomaverotuksen taso jatkossa vielä nykyisestään Suomessa, Saksassa ja muissa teollisuusmaissa.

Tässä tutkimuksessa tutkittiin Suomen ja Saksan pääomaverojärjestelmän osasia, osasten eroja sekä osasten toimivuutta teorian kannalta hyvän pääomaverojärjestelmän osana. Jatko-tutkimuksena olisi mielenkiintoista tutkia, miten koko pääomaverojärjestelmät toimivat eri maissa. Miten Suomen pääomaverojärjestelmä eroaa pääomaverojärjestelmistä muissa maissa sekä miten Suomessa ja muissa maissa koko pääomaverojärjestelmä täyttää teorian hyvälle pääomaverojärjestelmälle asetamat vaatimukset?

LÄHTEET

KIRJALLISET LÄHTEET

- Aalto, E. Koron vähennysoikeus henkilöverotuksessa. Jyväskylä 1988.
- Airaksinen, T. Vertaileva analyysi pääomatulojen verotuksesta Suomessa ja Ruotsissa vuonna 1986. Elinkeinoelämän Tutkimuslaitos. Keskusteluaiheita no. 210. Helsinki 1986.
- Airaksinen, T. & Hagfors, R. Pääomatuloverotus. Elinkeinoelämän Tutkimuslaitos. Sarja B 51. Helsinki 1987.
- Andersson, E. Tulo- ja varallisuusverolaki. Neljäs uudistettu painos. Jyväskylä 1990.
- Andersson, E. Johdatus vero-oikeuteen. Kahdeksas, uudistettu painos. Tampere 1992.
- Atkinson A.B. & Stiglitz J.E. Lectures on public economics. Mc Graw Hill. 1980.
- Bals, B. Steuer-Ratgeber mit Einkommensteuergesetz für 1992. 15. Auflage. Hemmingen 1992.
- Boss, A. (1989) Capital Income Taxation In The Federal Republic Of Germany: What Is Wrong? What Can Be Done? Kiel Institute of World Economics. Kiel Working Paper No. 402. Kiel 1989.
- Boss, A. (1990) Kapitaleinkommenbesteuerung und internationale Kapitalbewegungen. Kiel Institut für Weltwirtschaft. Arbeitspapier Nr. 426. Kiel 1990.

- Bundesministerium der Finanzen
Unsere Steuerreform. Presse- und Informationsamt der Bundesregierung.
Bamberg März 1990.
- Crossen & Messere
Income Tax Reforms in OECD Member Countries. International Bureau of Fiscal Documentation Bulletin 1990/10.
- Hallituksen esitys 123/1990
Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi korkotulon lähdeverosta sekä laiksi talletusten ja obligaatioiden veronhuojennuslain muuttamisesta.
- Hallituksen esitys 119/1992
Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi talletusten ja obligaatioiden veronhuojennuslain muuttamisesta.
- Hallituksen esitys 200/1992
Hallituksen esitys Eduskunnalle tuloverolaiksi sekä laiksi eräiden yleishyödyllisten yhteisöjen veronhuojennuksista annetun lain 1 ja 6 §:n muuttamisesta.
- Gustavsson, C.
Taxation of Personal Interest Income in 18 OECD Countries. Suomen Pankin keskustelunaloitteita 8/90. Helsinki 1990.
- Jasper, L. Th.
Besteuerung von Zinsen, Dividenden und anderen Kapitalerträgen. 2. Auflage. Rheinbreitbach 1990.
- King, M. & Fullerton, D.
The Taxation of Income from Capital. Chicago University Press 1984.
- Komiteamietintö 1983:56
Pienyhtiötoimikunnan mietintö. Helsinki 1983.

- Komiteamietintö 1987:37 Omaisuustulojen verotustoimikunnan mietintö. Valtiovarainministeriö. Helsinki 1987.
- Komiteamietintö 1990:14 Korkotulojen lähdeverotoimikunnan mietintö. Valtiovarainministeriö. Helsinki 1990.
- Meadin komitea The Structure and Reform of Direct Taxation, Report of a Committee chaired by Professor J.E. Meade, George Allen & Unwin, London 1978.
- Niskakangas, H. (1987) Ulkomaille työskentelyn verotus. Jyväskylä 1987.
- Niskakangas, H. (1991) Henkilöverotuksen perusteet. Helsingin kauppakorkeakoulun julkaisuja D-143. Helsinki 1991.
- Rantala, O. Pääomaverotus ja pääomamarkkinoiden kehitys. Pellervon Taloudellinen Tutkimuslaitos. Raportteja ja artikkeleja n:o 79. Espoo 1989.
- Salmi, S. Pääomatuloerotus avoimessa taloudessa. Valtiovarainministeriö Kansantalousosasto. Keskustelunaloitteita no. 30. Helsinki 1991.
- Schwarz, F. Das Schwarz Geld Buch. Berlin 1989.
- Schwarz, F. Das Schwarz Steuer Buch '90. Ebner Ulm 1990
- Tanzi, V. & Bovenberg, L. A. Is There a Need for Harmonizing Capital Income Taxes Within EC Countries. IMF Working Paper. March 1990

- Tikka, K. S. Veropolitiikka. Jyväskylä 1990.
- Tipke, K. Steuerrecht. 11. Auflage. Köln 1987
- Työryhmämuistio 1991:28 Pääomatulojen verotuksen ja yritysverotuksen kehittämislinjau. Asiantuntijaryhmän muistio. Helsinki 1991.
- Viitanen, M Yhtiöveron hyvitsjärjestelmä ja sen vaikutukset osingon jakajalle ja eri osingonsaajille. Pro gradu -tutkielma. HKKK 1990.
- Verohallinnon käsikirja Verohallinnon käsikirja Henkilö- ja varallisuusverotus sekä verotusmenettely verovuosi 1987. Verohallituksen julkaisu 408. Helsinki 1988.
- Vesänen, T. Arvopaperiverotuksesta. Helsinki 1981.

ARTIKKELIT

- Auranen, A. Kansainvälinen kaksinkertainen verotus ja sen estäminen. Verotus 1979:5, s. 271-277
- Betten, R. A Proposed EC System for the Taxation of Corporate Income and Dividends. European Taxation Volume 32 1992 No. 1, s. 7-13
- Hennig H.J. & Haas M. New Withholding Tax on Interest. European Taxation Volume 32 1992 No. 11, s. 393-397
- Hirvonen, M. Kokemuksia lähdeverolaista, käytäntö paljasti ongelmat. Lakimiesuutiset 1991:6, s. 12-14.
- Koskela, E. & Tuomala, M. Suoran verotuksen uudistamisesta. Kansantaloustieteellinen aikakauskirja 1980:2, s. 171-178.
- Koskenkylä, H. Pääomatulojen verouudistus jatkuu: Ehdotettu rakenne oikeansuuntainen, mutta taso väärä. Liiketaloustieteellinen Aikakauskirja 2:1992, s. 130-142.
- Mäenpää, M. Euroopan Yhteisön veropolitiikka. KOP Taloudellinen katsaus 1992:2, s. 2-10.
- Ylä-Liedenpohja, J. Verotuksen tulokäsite. Verotus 1982:3, s. 176-183.

LIITE

Tarkasteltaessa pääomaverotuksen keskeisiä vaihtoehtoja on syytä lähteä kotitalouksien yhden periodin rahoitusidentiteettistä eli rahoituksen lähteiden ja käytön yhtäsuuruudesta:

$$(1) \quad W + rA_1 + P = C + S + B + T ,$$

jossa

- W = työtulot, eläkkeet ja satunnaiset tulot
- A_1 = omaisuus tai nettovelka periodin alussa
- r = omaisuuden tuottoaste tai velan korko arvonmuutos huomioonottaen
- P = saadut tulonsiirrot, mm. perinnöt
- C = kulutus
- S = säästäminen
- B = annetut tulonsiirrot, mm lahjat
- T = maksetut verot

Kuluvan periodin säästämisestä ei vielä oleteta saatavan tuottoa. Kulutuksen ja säästämisen määritelmästä riippuen identiteetti voidaan esittää kassa- tai suoriteperusteisena ja siihen voidaan sisällyttää laskennallisia eriä kuten luontaisetuja. Koska pääomaverotuksessa näillä yksityiskohdilla ei ole suurta merkitystä, yksityiskohtia ei tässä yhteydessä käsitellä.

Kotitalouksien varallisuuden kehittymistä kuvaa yhtälö

$$(2) \quad A = A_1 + S$$

eli kotitalous vaurastuu, jos säästäminen on positiivista.

A. Kokonaistuloverotus

Ensimmäisenä vaihtoehtona tarkastellaan niin sanottua kokonaistuloverotusta, jossa veropohjaan sisällytetään kaikki tulot, mukaan lukien laskennalliset edut ja nettovarallisuuden reaaliset pääomavoitot ja -tappiot sekä saadut tulon-

siirrot. Kun muita veroja ei ole ja veroaste merkitään symbolilla t , verojen määrä voidaan ilmaista lausekkeella:

$$(3) \quad T^I = t(W + P + rA_1)$$

Kotitalouksien käytettävissä olevat tulot (DI) ovat siten

$$(4) \quad DI^I = (1 - t)(W + P + rA_1)$$

B. Säästäminen verovapaata ja kulutusverotus

Toisena vaihtoehtona tarkastellaan veropohjaa, jossa säästäminen on verovapaata. Siinä tapauksessa verot voidaan esittää lausekkeella

$$(5) \quad T^S = t(W + P + rA_1 - S)$$

ja vastaavasti kotitalouden käytettävissä olevat tulot lausekkeella

$$(6) \quad DI^S = (1 - t)(W + P + rA_1) + tS.$$

Jos säästäminen on verovapaata, kotitalouden rahoitusidentiteetti voidaan esittää muodossa

$$(7) \quad (1 - t)(W + P + rA_1 - S) = C + B$$

Tulojen asemasta voidaan verottaa pelkästään kulutusta. Kuluttamisen verotus voi perustua muiden muassa siihen ajatukseen, että kulutus mittaa todellista hyvinvointia ja sopii siten tuloja paremmin verotuksen pohjaksi. Tällöin verot voidaan esittää lausekkeella

$$(8) \quad T^C = t'(C + B),$$

kun myös annettuja tulonsiirtoja verotetaan kulutuksen tavoin. Kotitalouden rahoitusidentiteetti saa tällöin muodon

$$(9) \quad W + P + rA_1 - S = (1 + t')(C + B)$$

Vertaamalla identiteettejä (7) ja (9) havaitaan niiden yhtäläisyys, jos veroasteet asetetaan sopivasti eli $t' = t/(1-t)$. Näin veropohjavaihtoehdot säästäminen verovapaata ja kulutusverotus pelkistyvät samaksi tapaukseksi, jota yleisesti kutsutaan menoverotukseksi.

Käytännössä veropohjilla on kuitenkin eroja, sillä säästämisen ja kulutuksen mittaamisessa on omat erityisongelmansa. Lisäksi esimerkiksi progressiivista verojärjestelmää on vaikea toteuttaa kulutusverotuksessa.

C. Puhdas palkkaverotus

Viimeisenä verotusvaihtoehtona käsitellään tässä yhteydessä puhdasta palkkaverotusta eli pääomatulojen verovapautta. Tässä vaihtoehdossa verot ilmaistaan lausekkeella

$$(10) \quad T^r = t(W + P)$$

ja vastaavasti kotitalouden käytettävissä olevat tulot lausekkeella

$$(11) \quad DI^r = (1 - t)(W + P + rA_1) + trA_1$$

Vertaamalla lausekkeitä (6) ja (11) havaitaan menoverotuksen olevan kotitaloudelle puhdasta palkkaverotusta edullisempaa samalla veroasteella silloin, kun $S > rA_1$ eli kun kotitalous säästää enemmän kuin saa pääomatuloja. Toisaalta jos kotitalous säästää pääomatulojaan vähemmän eli elää koroillaan, pääomatulojen verovapaus on säästämisen verovapautta edullisempaa.